

Matti Pinola

UUSI EUROOPPALAINEN YHTEISKUNTASOPIMUS

Retorinen diskurssianalyysi EU-johdajien suunnitelmasta yhteisvaluutta euron kehittämiseksi

Pro gradu -tutkielma

Valtio-oppi

2017

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: UUSI EUROOPPALAINEN YHTEISKUNTASOPIMUS

Retorinen diskurssianalyysi EU-johtajien suunnitelmasta yhteisvaluutta euron kehittämiseksi

Tekijä: Matti Pinola

Koulutusohjelma/oppiaine: Poliittikatieteet / Valtio-oppi

Työn laji: Pro gradu -työ_X_ Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 106

Vuosi: 2017

Tiivistelmä:

Pro gradu -tutkielmani käsittelee EU-johtajien käyttämää retoriikkaa yhteisvaluutta eurosta ja sen kehittämiseksi esitetyistä suunnitelmista. Aineistonani olevaa Euroopan komission kertomusta Talous- ja rahaliiton viimeistelemiseksi analysoin retorisen diskurssianalyysin avulla.

Haluan tutkielmassani selvittää, millaista retoriikkaa EU-johtajat käyttävät puhuessaan yhteisvaluutta eurosta. Lisäksi haluan löytää vastauksia siihen, millaista yhteisöä EU-johtajat retorisesti rakentavat Eurooppaan.

Pyrin osoittamaan tutkielmassani, että eurooppalaista yhteiskuntaa kehitetään euron avulla ja euroalue edellä. Esitän myös aiempiin tutkimuksiin pohjaten, että Euroopan integraation narratiivi sodan välttämisestä on muuttunut yhä enemmän talouden narratiiviksi, mikä liittyy osaltaan politiikan taloudellistumiseen.

Osoitan tutkielmassani, että yhteisvaluutta euro kehitettiin poliittiseksi hankkeeksi, ja että se toimii sellaisena yhä nykyään. Euroa kehittämällä luodaan Eurooppaan yhä tiiviimpää yhteiskuntaa, ja euro asettaa jäsenmailleen painetta lisätä lähentymistään niin talouden kuin politiikan osa-alueilla. Tätä tiiviimpää yhteiskuntaa kutsun tutkielmassani uudeksi eurooppalaiseksi yhteiskuntasopimukseksi.

Liitän tutkielmassani yhteiskuntakehityksen klassisten yhteiskuntasopimusteorioiden (Hobbes, Locke, Rousseau) kontekstiin, ja osoitan että EU:ta kehitetään kuten kansallisvaltioita. Kohdistan tätä kehitystä kohtaan kritiikkiä Joseph de Maistren konservatismiin kautta.

EU-johtajien poliittisen kielenkäytön tutkiminen on tärkeää, jotta tiedämme millaisella retoriikalla yhteisvaluuttaa ja sen politiikkaa johdetaan. Jos euroa ja sen kriisiä ei tutkittaisi, poliittisista instituutioista johtajineen voisi tulla itsestäänselvyyksiä, koska niiden toiminta saisi jatkoa vuodesta toiseen samanlaisena eikä heillä olisi pelkoa toimintansa seurauksista.

Avainsanat: Euroopan integraatio, Euroopan unioni, yhteisvaluutta, yhteiskuntasopimus, retoriikka

Muita tietoja: -

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_X_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi__

(vain Lappia koskevat)

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. Taustatietoa	1
1.2. Tutkimusongelman määrittelemine	3
1.3. Tutkielman kulku	4
2. Aineisto ja menetelmä	6
2.1. Tutkielman aineisto	6
2.2. Retorinen diskurssianalyysi menetelmänä	7
3. Teoriatausta	10
3.1. Yhteiskuntasopimustematiikka	10
3.1.1. Yhteiskunta ja kansainväliset suhteet	10
3.1.2. Yhteiskuntasopimusteorioista	13
3.1.3. Kritiikkiä individualismille	18
3.2. Rahan olemuksesta	21
3.2.1. Mitä raha on?	21
3.2.2. Raha poliittisena välineenä	24
3.3. Euroopan unionista ja eurosta	25
3.3.1. Euroopan unionin nykytilasta	26
3.3.2. Yhteisvaluutta oli poliittinen valinta	28
3.3.3. Eurokriisistä	30
3.3.4. Euro luo paineita yhdentymiselle	32
4. Integraatiodiskurssi	34
4.1. Euroopan integraatio	34
4.2. Yhdentyminen keskiössä	37
4.2.1. Uusi integraatioprosessi	39
4.2.2. Yhteisten päätösten lisääntyminen	42
4.2.3. Taloudellinen integraatio	44
4.2.4. Poliittinen integraatio	47
4.3. Integraation aikadiskurssi	50
4.3.1. Monitasoisuus ja moniaikaisuus	52
4.3.2. Integraatio on jatkuva ja pitkäaikainen prosessi	53
4.4. Integraation pysyvyydiskurssi	54
4.5. Integraation valvontadiskurssi	56
4.6. Integraation oikeutusdiskurssi	57
5. Rakennemuutosdiskurssi	60
5.1. Rakennemuutosten kautta toteutetaan käytännön integraatio	61
5.2. Uudet rakenteet	63
5.3. Säännöt ja lainsäädäntö	67
6. Oikeudenmukaisempi yhteiskunta diskurssi	70

6.1. Työllisyyttä, kasvua ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta	71
6.2. Selviytymisestä kukoistamiseen.....	73
6.3. Joustava ja vastuullinen globaali talousyhteisö	74
6.4. Entä jos tavoitteita ei toteuteta?	77
7. Eurooppalainen yhteiskunta.....	80
7.1. Eurolla rakennetaan yhteiskuntaa.....	80
7.2. Uusi eurooppalainen yhteiskuntasopimus	83
8. Kritiikki uudelle eurooppalaiselle yhteiskunnalle.....	89
8.1. Nobelistien kritiikki yhteisvaluutalle	89
8.2. Uusi eurooppalainen yhteiskunta vaatii uskoa.....	91
8.3. Eurooppa ilman yhtenäistä kansaa ja tahtoa	93
8.4. Nopeat muutokset eivät ole hyväksi yhteiskunnalle	94
9. Johtopäätökset	96
9.1. Eurooppaa halutaan rakentaa yhteisvaluutta edellä.....	96
9.2. Tulevaisuus on avoin kirja	98
10. Tutkielman merkitys	100
Lähdeluettelo.....	102

1. Johdanto

1.1. Taustatietoa

Euroopan unioniin liittyvät asiat ovat nousseet takaisin tutkijoiden keskeisen mielenkiinnon kohteeksi muun muassa euron kohtaamien ongelmien sekä Ison-Britannian tulevan EU-eron vuoksi. Britannian ero Euroopan unionista (Brexit) tuntui tulevan useille politiikkaa seuraaville ihmisille ja toimittajille sekä osalle tutkijoista suurena yllätyksenä. Viime vuosien tapahtumat osoittavat, että Euroopan integraatio ei olekaan pelkästään yhteen suuntaan etenevä prosessi, vaan nyt siitä on syntynyt ainakin jossain määrin kaksisuuntainen prosessi, mikä on omiaan lisäämään tutkijoiden mielenkiintoa poliittisen Euroopan tutkimisessa.

Tämän tutkielman aihe ei kuitenkaan koske Brexitiä, vaikka tulen sitä tutkielman edetessä sivuamaan monessa eri yhteydessä. Lähestyn tutkielmassani sen sijaan yhteisvaluutta euroa ja nykyistä integraatiokeskustelua. Euroopan integraation keskeisenä käännekohtana oli yhteisvaluutta euron käyttöönotto tilivaluuttana vuoden 1999 alusta sekä laajemmin käteisvaluuttana vuoden 2002 alusta. Se jakoi Euroopan unionin valtiot kahtia, niihin jotka ottivat yhteisvaluutan käyttöönsä ja niihin jotka jatkoivat omalla valuutallaan. Euro vaikutti aluksi toimivan mallikkaasti, mutta 2010-luvulle saavuttaessa se on kohdannut suuria vaikeuksia globaalien finanssikriisien ja sitä seuranneen eurokriisin myötä. Euroalueen työttömyys on yhä ennätyskorkealla, julkiset taloudet ovat alijäämäisiä sekä valtioiden velkaantuminen on lisääntynyt merkittävästi. Lisäksi viisi jäsenvaltiota on joutunut turvautumaan toisten jäsenvaltioiden antamaan taloudelliseen apuun, jotta ne ovat voineet selvitä ainakin hetkellisesti kriisin paineessa. (Jokela et al. 2014, 13.)

Euron ajaututtua ongelmiin on nähty värikkäitä puheenvuoroja niin yhteisvaluutan puolesta kuin vastaan. Euroopan unionin johtavissa asemissa olleet henkilöt ovat osallistuneet tähän keskusteluun yhteisvaluutta eurosta. Puheiden on voitu nähdä usealla tavalla pyrkivän varjelemaan yhteisvaluuttaa päättäväisesti ja voimakkaasti. EU-johtajat ovat toisin sanoen olleet valmiit tekemään kaikkensa, jotta yhteisvaluutta säilyy ja pysyy jäsenmaiden käytössä. Yksi mieleenpainuvimmista euroa kommentoivista lausahduksista tuli vuonna 2014 Euroopan keskuspankin pääjohtaja Mario Draghilta, kun hän totesi: ”Euro on peruuttamaton, ja teemme ’kaiken tarvittavan’ -mandaattimme puitteissa varmistaaksemme, että se myös on sitä” (Taloussanomien 2014). Useista samansuuntaisista Euroopan korkeiden johtajien kommenteista heräsi mielenkiintoni tutkia laajemmin EU-johtajien käyttämää retoriikkaa yhteisvaluutta eurosta. Ensinnäkin halusin tietää kuinka yleistä tällainen retoriikka on, ja toisaalta mihin tällaisella retoriikalla pyritään.

Euroa on usein kutsuttu pelkän rahan sijasta myös laajemmaksi poliittiseksi hankkeeksi, joten tämän perusteella voidaan todeta eurokriisin olleen taloudellisen ja rahapoliittisen kriisin ohella Euroopan integraatiota ja yhteisvaluuttaa koskeva poliittinen kriisi. Entinen kansanedustaja ja europarlamentaarikko Esko Seppänen kuvaili euroa ja siihen liittyvää poliittista intohimoa vuonna 2012 ilmestyneessä kirjassaan muun muassa seuraavasti:

”Emun muna euro on poliittinen raha, seitsemätoista maan yhteisvaluutta. Emu on kuitenkin paljon enemmän kuin pelkkä raha. Se on ennen muuta yhteistä rahapolitiikkaa, joka on annettu Euroopan keskuspankin (EKP) monopoliksi. -- -- Emu, joka ei alun alkaenkaan ollut optimaalinen raha-alue, on tuottanut EU:n kautta aikain syvimmän kriisin. Vallassa olevat federalistit yrittävät päästä siitä ulos samoilla keinoin, joilla he syvensivät kriisiä: tuottamalla lisää unionia, lisää liittovaltiota.” (Seppänen 2012, 35.)

Vaikka Seppäsen kirjoituksesta huokuu voimakas poliittinen retoriikka, on siinä silti enemmän totuuden siementä kuin välttämättä yhdeltä istumalta uskoisi. Kuten tulen tutkielmassanikin osoittamaan, ongelmien ratkaisuksi esitetään Euroopan unionissa usein lisää ja yhä syvemmälle menevää yhdentymistä, koska yhteinen hanke on yhä kesken ja vaatii tulla korjatuksi toimiakseen täydellä tehollaan.

Eurokriisin jälkeen on keskusteltu paljon siitä, voiko yhteisvaluutta toimia ilman poliittista unionia vai vaatiiko euro toimiakseen Euroopan tasoisen liittovaltion. Keskeisenä kiistelyn aiheena on ollut myös se, mihin suuntaan euroaluetta tulisi kehittää, jotta se toimisi nykyistä paremmin. Euroopan komission puheenjohtaja Jean-Claude Juncker, eurohuippukokouksen puheenjohtaja Donald Tusk, euroryhmän puheenjohtaja Jeroen Dijsselbloem, Euroopan keskuspankin pääjohtaja Mario Draghi ja Euroopan parlamentin puhemies Martin Schulz ovat esittäneet Euroopan komission julkaisemassa Euroopan talous- ja rahaliiton viimeistely -kertomuksessa oman suunnitelmansa siitä, kuinka euroaluetta tulisi jatkossa kehittää, jotta se muuttuisi toimivammaksi yhteisöksi.

Yleensä arkipäiväisessä elämässämme emme tule ajatelleeksi, että rahalla on laajemmin poliittisia vaikutuksia. Mutta rahalla ja taloudella voidaan yhä enemmän kuitenkin määritellä poliittisten yhteiskuntien kehittymisen reunaehdot. Taloudellinen puhe on yleistynyt ja arkipäiväistynyt, ja poliittisissa yhteyksissä voidaan puhua politiikan ja poliittisten järjestelmien taloudellistumisesta, lisäksi taloustieteellinen puhe on ottanut yhä enemmän politiikan asialistaa määrittelevän roolin (Teivainen 2002; Sorsa 2014.) Tämä näkökulma on myös tutkielmani keskeisenä taustana.

1.2. Tutkimusongelman määrittelyminen

Tutkielmassani tulen kohdistamaan mielenkiintoni nimenomaisesti yhteisvaluutta euron poliittisuuteen sekä samalla siihen, millaista retoriikkaa EU-johtajat käyttävät puhuessaan yhteisvaluutasta ja sitä koskevista kehitysvaihtoehdoista. EU-johtajien puhe yhteisvaluutasta on saanut euroa suojelevia piirteitä, ja voimme näin ollen olettaa euron olevan keskeinen asia Euroopan unionin tulevaisuuden toiminnan kannalta.

Euroa on tutkittu paljon taloustieteellisistä lähtökohdista, ja euron kehittämiseksi esitettyjä vaihtoehtoja on niin ikään arvioitu niiden taloudellisen kestävyuden sekä taloudellisen mielekkyyden perusteella. Oma tarkoitukseni on kuitenkin lähestyä aihetta laajemmin poliittisesta kontekstista. Luonnollisesti tulen tutkielmassani sivuamaan myös taloustieteeseen liittyviä näkemyksiä ja teorioita, mutta tutkielmani ollessa ensisijaisesti politiikkatieteellinen, ei talousteorioiden laaja käsittely ole tarkoituksenmukaista. Tässä yhteydessä on oleellisempaa keskittyä siihen, mitä euroaluetta kehittämällä halutaan saada aikaan kuin siihen, mikä olisi taloudellisesti ja rahapoliittisesti paras vaihtoehto yhteisvaluutta euron kehittämiseksi.

EU-johtajien poliittisen kielenkäytön tutkiminen on tärkeää, jotta tiedämme millaisella retoriikalla yhteisvaluuttaa ja sen politiikkaa johdetaan. On merkittävää tietää, kuinka yleisiä ”euro on ikuinen” ja ”integraation pysäyttämätön tie” tyylliset lausahdukset ovat EU-johtajien virallisissa teksteissä. Tämän jälkeen on mahdollista miettiä, mitkä ovat tällaisten retoriikkojen käyttötarkoitukset ja poliittiset seuraukset. Keskeistä on lisäksi tietää, millaista politiikkaa tällaisella retoriikalla oikeutetaan, mitä siitä politiikasta seuraa ja millaisia vastapuolia se mahdollisesti aktivoi.

Eurokriisiä ja yhteisvaluuttaa kannattaa tutkia myös siitä syystä, että euro on ollut viime vuosien ajan politiikan keskeinen probleema, ja eurokriisissä on kyse huomattavasti enemmän kuin keskustelusta yksittäisten maiden mahdollisista euroeroista ja tukipaketeista. Euro on merkittävä poliittinen projekti, minkä tutkimiseen on syytä uhrata aikaa. Jos euroa ja sen kriisiä ei tutkittaisi, siitä seuraisi yleistä tiedottomuutta, euron ongelmia ei ratkottaisi eikä harjoitettuja politiikkoja kyseenalaistettaisi. Tämän seurauksesta poliittisista instituutioista johtajineen voisi tulla itsestäänselvyyksiä, koska niiden toiminta saisi jatkua vuodesta toiseen samanlaisena eikä heillä olisi pelkoa toimintansa seurauksista.

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä toimii laaja teoreettinen pohdinta Euroopan integraatiosta ja rahan poliittisesta luonteesta. Täydennän tätä pohtimalla sitä, kuinka euron kehittäminen suhteutuu

klassisiin yhteiskuntasopimusteorioihin, ja kuinka kyseisillä teorioilla voidaan ymmärtää Euroopassa tapahtuvaa ja suunnitteilla olevaa integraatiokehitystä.

Edellä olevan pohjalta esitän tutkielmani tutkimuskysymyksinä seuraavat kolme kysymystä:

- *Millaista retoriikkaa EU- johtajat käyttävät yhteisvaluutta eurosta ja sen kehittämisestä?*
- *Mihin kyseisellä retoriikalla pyritään?*
- *Millaista yhteisöä tällä puheella retorisesti luodaan?*

Tarkoitukseni on osoittaa, kuinka Euroopan unionin korkeat johtajat pyrkivät euroa kehittämällä luomaan myös täysin uutta ja pysyvämpää yhteisöä, jota kutsun työssäni termillä *uusi eurooppalainen yhteiskuntasopimus* sekä välillä lyhyemmin *uusi eurooppalainen yhteiskunta*. Uusi yhteiskuntasopimus ei sulje pois sitä, että Euroopassa olisi jo aiemmin ollut Euroopan integraation ja EU:n myötä jonkinlainen yhteiskuntasopimus. Tarkoituksena on osoittaa nimityksellä kehitys kohti entistä syvempää yhdentymistä, mutta tarkoitukseni ei ole väittää kuitenkaan EU:n muuttuneen tai muuttuvan varsinaisesti valtioksi, vaikka siitä on valtiollisia piirteitä jo tänä päivänä löydettävissä. Tutkielmani keskeinen väite on, että *yhteisvaluutta euron kehittämällä luodaan yhä tiiviimpää yhteiskuntaa, ja euroa kehitetään Euroopan integraation keskeisimpänä yksikkönä*.

1.3. Tutkielman kulku

Olen edellä esitellyt taustatietoa tutkimusongelmastani ja muodostanut tutkimusongelman määrittelyn kautta keskeiset tutkimuskysymykset sekä hypoteesin. Tässä luvussa esittelen sitä, kuinka tutkielma tulee jatkossa etenemään.

Seuraavassa luvussa tulen esittelemään tarkemmin tutkielmassa käyttämäni aineiston ja sen analysointiin hyödyntämäni menetelmän toimintaperiaatteita. Puran luvussa osiin myös sitä, kuinka aineiston analysointi on menetelmällä käytännössä suoritettu, jotta myöhemmin tekemäni analyysi on helpommin ymmärrettävissä.

Menetelmän ja aineiston jälkeen käsittelen tarkemmin tutkielmani teoriataustaa. Teorialuvussa määrittelen yhteiskuntaa ja esittelen tutkielmani kannalta keskeisiä yhteiskuntasopimusteorioita Thomas Hobbesilta, John Lockelta ja Jean-Jacques Rousseaulta. Keskityn teorialuvussa myös yleisesti rahaan liittyviin kysymyksiin ja rahan poliittiseen luonteeseen. Pohdin myös EU:n ja euron nykytilannetta tutkielmani taustatietona. Esittelen luvussa lyhyesti eurokriisiä, mutta keskityn enimmäkseen avaamaan euron poliittisuuteen liittyvää taustaa.

Ensimmäinen analyysilukuni (luku 3) käsittelee integraatiodiskurssia. Osoitan kyseisessä luvussa, kuinka euroa halutaan kehittää lisäämällä jäsenvaltioiden yhdentymistä. Aluksi esittelen Euroopan integraation taustaa, minkä jälkeen puran aineistosta löytyvän integraatiodiskurssin pienempiin osiin, jotta integraatio on kokonaisuutena paremmin ymmärrettävissä. Toisessa analyysiluvussa (luku 4) käsitteelen rakennemuutosdiskurssia, joka pitää sisällään aineistosta löytyvät rakenteelliset muutokset sekä lainsäädännölliset toimenpiteet. Luvussa on tarkoitus osoittaa, kuinka käytännön integraatio toteutetaan rakennemuutoksia tekemällä. Kolmannessa analyysiluvussa (luku 5) käsitteelen oikeudenmukaisempaan yhteiskuntaan pyrkivää diskurssia. Luvun tarkoituksena on esittää näkemys siitä, millainen yhteisö on EU-johtajien retoriikan tavoitteena.

Analyysilukujen jälkeen pyrin osoittamaan, että euroa kehittämällä luodaan uutta tiiviimpää poliittista yhteiskuntaa, jota kutsun uudeksi eurooppalaiseksi yhteiskuntasopimukseksi. Hyödynnän luvussa yhteiskunnan määrittelyä E.H.Carrin ajatusten pohjalta, minkä lisäksi pyrin osoittamaan klassisten yhteiskuntasopimusteorioiden kautta, että uudessa yhteisössä on nähtävissä yhteiskunnallisia piirteitä. Tämän jälkeen tuon esille kritiikkiä tällaista uutta eurooppalaista yhteiskuntaa kohtaan Joseph de Maistren konservatismiin kautta. Pyrin osoittamaan, ettei tällaisen yhteiskunnan rakentaminen ole niin ongelmaton kuin puheiden pohjalta voisi olettaa.

Lopuksi päätän tutkielmani johtopäätöksiin, pohdin tutkielmani merkitystä tieteelliselle yhteisölle ja esittelen mieleeni nousseita uusia tutkimusmahdollisuuksia.

2. Aineisto ja menetelmä

2.1. Tutkielman aineisto

Tutkielman primaariaineistona käytän Euroopan komission julkaisemaa kertomusta Euroopan talous- ja rahaliiton viimeistely (Euroopan komissio 2015, myöhemmin Aineisto 2015), jonka on laatinut Euroopan komission puheenjohtaja Jean-Claude Juncker yhteistyössä Donald Tuskin, Jeroen Dijsselbloemin, Mario Draghin ja Martin Schulzin kanssa. Aineisto on löydettävissä vapaasti Euroopan komission nettisivuilta, ja se on käännetty useille eri kielille, kuten komission materiaali yleensä käännetään. Aineisto on käännetty myös suomeksi. Aineiston on laatinut ja kääntänyt Euroopan komissio, joten aineiston suomenkielistä versiota voi pitää pätevänä, koska suomi on yksi Euroopan komission käyttämistä virallisista tiedotuskielistä.

Primaariaineistona toimivassa 24-sivuisessa kertomuksessa käsitellään seuraavia aiheita omissa luvuissaan:

- Tiiviin, aidon ja oikeudenmukaisen talous- ja rahaliiton luonne
- Kohti talousunionia – lähentyminen, vauraus ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus
- Kohti rahoitusunionia – yhdenntyn talouden yhdenntetty rahoitus
- Kohti fiskaaliunionia – vakaan ja yhdenntyn finanssipolitiikan puitteet
- Demokraattinen oikeutus, vastuuvollisuus ja toimielinten vahvistaminen

Lisäksi aineistossa on liite Etenemissuunnitelma talous- ja rahaliiton viimeistelemissä, liite Yhdenntymympi talouspolitiikan EU-ohjausjakso sekä liite Neuvoa-antava Euroopan finanssipoliittinen komitea – pääperiaatteet.

Primaariaineisto on laajuudeltaan melko suppea, mutta se sisältää hyvin voimakkaita retorisia ilmaisuja ja paljon ehdotuksia yhteisvaluutta euron ja talous- ja rahaliiton viimeistelemissä. Tästä syystä se on osoittautunut varsin riittäväksi aineistoksi pro gradu -tutkielman laajuiseen työhön. Viitatessani tutkielmassa primaariaineistooni käytän siitä muun muassa nimityksiä aineisto, kertomus ja raportti. Myös muita ilmauksia voi löytyä, mutta niiden pitäisi olla mahdollisimman selvästi ymmärrettävissä, ja lähdeviittaukset olen tehnyt aineistoon sivun tarkkuudella.

Sekundaarisia aineistoja ovat muun muassa lehtiartikkelit suomalaisesta ja kansainvälisestä mediasta. Toissijaisena aineistona toimivat myös komission puheenjohtajan puheet Euroopan unionin tilasta etenekin esitellessäni uutta eurooppalaista yhteiskuntasopimusta. Tausta-aineistona käytän lisäksi Euroopan komission ja muiden EU-toimielinten nettisivujen aineistoja ja asiakirjoja. Toissijaisten

aineistojen avulla voin tukea primaariaineistosta tekemiäni havaintoja sekä tuoda keskusteluun myös syvempää näkemystä.

2.2. Retorinen diskurssianalyysi menetelmänä

Tutkielmani on luonteeltaan laadullinen tutkimus, jossa hyödynnän menetelmänä retorista diskurssianalyysia. Retorinen diskurssianalyysi on retorisen analyysin ja diskurssianalyysin yhteen sulautuma, jossa tutkitaan sekä retorisia merkityksiä, retorisia keinoja että sosiaalisen todellisuuden rakentumista vuorovaikutussuhteissa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Määrittelen tässä alaluvussa aluksi retoriikan ja diskurssin käsitteet, minkä jälkeen esittelen retorista analyysia ja diskurssianalyysia omina menetelminään, jotta ymmärrämme, millaisten menetelmien yhteen sulaumasta retorisessa diskurssianalyysissa on kyse. Lisäksi selvitän, kuinka olen omassa tutkielmassani hyödyntänyt kyseistä tutkimusmenetelmää aineistoa analysoidessani.

Retoriikka tarkoittaa poliittista puhetaitoa, vakuuttelemisen kykyä tai suostuttelemisen taitoa. Poliitiikan tutkimuksessa retoriikan tutkiminen on yksi keskeinen teoreettis-metodologinen lähestymistapa. (Koikkalainen & Krause 2009, 361.) Retoriikkaa ei ole kuitenkaan ainoastaan poliitikkojen puheissa vaan käytämme jokainen retoriikkaa myös arkipäiväisissä puheissamme (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). *Diskurssi* on monimerkityksellinen ja dynaaminen termi, jolla tarkoitetaan eri tilanteissa hieman eri asioita. Keskeistä diskurssille on kuitenkin kielenkäyttö sosiaalisena toimintana. Kieli siis toisin sanoen nähdään todellisuutta tuottavana toimintana. Diskurssi viittaa lausetta suurempiin kokonaisuuksiin sekä varsinaiseen kielenkäyttöön tilanteessa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 22-24.)

Retorisessa analyysissa keskiössä ovat muun muassa lauserakenteet ja yleisösuhte, jotka etsitään tunnistamalla ja erittelemällä aineistosta retorisia keinoja. Aineisto nähdään retoriikan tutkimuksessa kielellisenä konstruktiona, josta voidaan tutkia muun muassa käytettyjä kielellisiä valintoja ja argumentaatiokeinoja. Uudessa retoriikassa on keskitytty tarkemmin siihen, kuinka esitetyjä väitteitä pyritään tekemään uskottaviksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Diskurssianalyysi on hyvin lähellä retorista analyysia siinä mielessä, että molemmissa tutkitaan sitä, millaista todellisuutta kielellisillä prosesseilla rakennetaan ja kuinka kuulijoita pyritään vakuuttamaan. Diskurssianalyysi on melko vapaa tutkimusmenetelmä, jolla pystyy yhdistelemään aineistossa ilmeneviä yleisyyksiä ja pohtimaan niiden merkitystä sosiaalisen todellisuuden rakentumisessa. Diskurssianalyysi on usein nähty laajemman keskusteluilmapiirin tutkimisen

menetelmänä. Diskurssien tutkimisessa kielellinen mikrotaso yhdistyy laajempiin kysymyksiin yhteiskunnallisesta makrotasosta. Diskursseilla on siis valtaa yksittäisessä kielenkäytön tilanteessa, mutta niillä voi olla valtaa myös laajemmissa yhteiskunnallisissa konteksteissa. (Pietikäinen&Mäntynen 2009.)

Retorinen diskurssianalyysi pyrkii siis yhdistämään retorisen analyysin ja diskurssianalyysin keskeisiä toimintoja. Sen mielenkiinto kohdistuu laajoihin kielenkäytöllisiin tapoihin ja yhteiskunnan rakentumiseen kielellisen toiminnan kautta, mutta se kiinnittää huomionsa samalla myös retorisiin keinoihin ja retorisiin merkityksiin. Keskiössä ovat siis retoriset keinot ja laajemmat kielelliset ilmiöt, joilla nähdään olevan valtaa yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Oman tutkielmani keskeinen tavoite on ymmärtää EU-johtajien retorisia keinoja sekä sitä, kuinka EU-johtajat luovat Eurooppaan uutta sosiaalista todellisuutta käyttämillään kielellisillä valinnoilla. Lähtökohtaisesti analyysin tehtävänä oli löytää aineistosta sellaiset raakahavainnot, joista voi hahmottaa sekä retorisia keinoja ja merkityksiä että laajempia yhteiskunnallisia vallankäytön muotoja. Analysoinnissa käytin apunani lisäksi erilaisten asioiden luokittelua, jotta sain raakahavainnot tarkemmin ryhmiteltyä.

Aineiston analysoinnin toteutin monivaiheisena prosessina. Aluksi tarkastelin aineistoa lukemalla sen tarkasti useaan otteeseen, minkä tarkoituksena oli ymmärtää aineistosta löytyviä yksityiskohtia sekä niiden suhdetta laajempiin kokonaisuuksiin. Löysin tässä vaiheessa aineistosta keskeisiä yhteisiä tekijöitä, joiden totesin olevan yleistettävissä aineiston tasolla. Toisessa vaiheessa tarkastelin aineistoa siten, että etsin aineistosta kuuteen eri luokkaan liittyviä havaintoja. Nämä kuusi luokkaa olivat seuraavat:

- 1. Luotavan yhteisön luonne*
- 2. Entä jos tavoitteita ei toteuteta?*
- 3. Integraatioon pyrkivä retoriikka*
- 4. Lopullisuusretoriikka*
- 5. Mielenkiintoiset kielikuvat*
- 6. Uudet rakenteet*

Tämän analysointivaiheen jälkeen raakahavainnot oli luokiteltu selvästi omiin kategorioihinsa, vaikka luonnollisesti kategoriat olivat osittain toisilleen limittäisiä. Kuudesta eri luokasta muodostin keskeiset diskurssit luokkien 1,2,3 ja 6 perusteella. Tämän lisäksi retoriikan kategoriaan jäivät luokat 4 ja 5, joiden lisäksi myös diskurssien luokista oli löydettävissä lisää retorisia keinoja. Diskurssit

esitellen tarkemmin tämän tutkielman analyysiluvuissa, minkä lisäksi liitän ne laajempaan keskusteluun yhteiskuntasopimuksista.

Olen analyysissäni hyödyntänyt retorista diskurssianalyysia varsin vapaana menetelmänä, kuten edellä olevasta analyysin esittelystä voi havaita. Menetelmäni on kuitenkin pystynyt auttamaan minua löytämään juuri ne minua kiinnostavat yksityiskohdat ja kokonaisuudet aineistosta, ja samalla se on pystynyt vastaamaan esitettyihin kysymyksiin mielestäni varsin hyvin.

3. Teoriatausta

Tämän luvun alaluvuissa tarkastelen tutkielmani kannalta keskeistä teoria- ja tutkimustaustaa. Keskityn aluksi poliittisiin yhteiskuntiin ja yhteiskuntasopimukseen, minkä jälkeen käsittelen rahan olemukseen liittyvää tematiikkaa. Lopuksi pureudun Euroopan unionin nykytilaan ja avaam yhteisvaluutta euron taustaa sekä eurokriisiä. Luvun ei ole tarkoitus olla kaiken kattava selostus aihepiiriin liittyvästä tutkimuksesta ja teoriapohjasta, vaan tuoda esille oman tutkielmani kannalta oleellisia näkökulmia ja ajatuksia.

3.1. Yhteiskuntasopimustematiikka

Tutkielmani kannalta keskeisin teoreettinen lähestymiskulma on yhteiskuntasopimukseen liittyvä teoriatausta sekä niihin kohdistuva kritiikki. Esittelen aluksi, mitä yhteiskunnalla tarkoitetaan ja kuinka yhteiskuntien voidaan nähdä muodostuneen. On merkityksellistä pohtia myös sitä, mikä on valtion ja yhteiskunnan ero, vai ovatko ne nykykeskustelussa merkityksellisesti hyvinkin lähellä toisiaan.

Lähestyn yhteiskuntaa ja kansainvälisiä suhteita E.H.Carrin ajatusten kautta, ja pyrin selventämään, millainen poliittinen yhteiskunta on, ja kuinka yhteiskunnat toimivat kansainvälisellä poliittisella areenalla. Sivuan lisäksi lain ja sopimusten merkitystä sekä kansainvälisten suhteiden vallankäyttöä. Yhteiskuntasopimusteorioihin liittyen esittelen lyhyesti Thomas Hobbesin, John Locken ja Jean-Jacques Rousseau'n käsityksiä yhteiskuntien synnystä ja ominaisuuksista. Tuon esille myös erään vähemmän puhutun kriittisen äänenpainon näitä yhteiskuntasopimusteorioita kohtaan, minkä esittäjänä toimi aikoinaan Joseph de Maistre. Hobbesin, Locken ja Rousseau'n ajatuksia tulen hyödyntämään käsitellessäni uutta eurooppalaista yhteiskuntasopimusta luvussa 7. Maistren ajatuksia hyödynnän luvussa 8, jossa osoitan kritiikkiä uutta eurooppalaista yhteiskuntasopimusta kohtaan.

3.1.1. Yhteiskunta ja kansainväliset suhteet

Yhteiskunta toistuu arkipäiväisissä puheissamme jatkuvasti, ja sillä on meille erityinen merkitys meidän jokapäiväisessä sosiaalisessa kanssakäymisessämme. Yhteiskunta on meille nykyään arkipäiväistynyt käsitys ympäröivästä maailmasta, mutta mitä yhteiskunnalla oikeastaan tarkoitetaan? Yhteiskunnalla voidaan tarkoittaa eri tilanteissa hieman eri asioita, esimerkiksi Suomen

valtiota voidaan pitää suomalaisen yhteiskunnan toteuttajana ja jonkinasteisena peilikuvana, mutta tästä eriäviäkin näkemyksiä on esitetty. Eriävien mielipiteiden mukaan valtio on pakkokeinoja käyttävä hallintokoneisto, joka hallitsee sen jäseniään ja turvaa tietyllä maantieteellisellä alueella valtion olemassaoloa, jonka ohella yhteiskunta nähdään jonkinlaisena valtiosta erillään olevana ihmisten välisenä toimintana (ks. esim. Pursiainen 2016). Useimmiten tämä kritiikki valtion ja yhteiskunnan samaistamisesta esitetään valtion harjoittamaa talouden sääntelyä kritisoivien uusliberalistien toimesta. Kritiikistä huolimatta voidaan todeta, että yhteiskunta on joko ihmisten vapaaehtoisesti sopimalla luoma tai voimakkaamman osoittamalla väkivallan uhalla rakennettu poliittinen yhteisö. Pelkistetysti yhteiskunta on ihmisten luoma poliittinen yhteisö, jonka ensisijaisena tehtävänä on edistää sen jäsenien yhteisiä tavoitteita. Niin yhteiskunta kuin valtio voidaan nähdä abstrakteina ihmismielen rakenteina, joilla me pyrimme jäsentämään ympärillämme olevaa maailmaa.

Maailmansotien välisenä aikana brittiläinen historioitsija, toimittaja ja kansainvälisten suhteiden teoreetikko Edward Hallett Carr kirjoitti teoksensa *Twenty year's crisis* (1939), jossa hän paneutui poliittisten yhteisöjen olemukseen ja hahmotteli teoriaa kansainvälisten suhteiden toiminnasta ja vallan merkityksestä niin kansallisessa kuin kansainvälisessä politiikassa.

Ihmiset ovat Carrin mukaan aina eläneet ryhmissä, joista yksinkertaisimpana esimerkkinä hän pitää perhettä, jonka merkitys on jo ihmisten sukujen jatkumiselle välttämätöntä. Poliitiikan kannalta hän pitää kuitenkin keskeisenä Aristoteleen ajatusta ihmisestä poliittisena eläimenä, minkä vuoksi jo niin kaukaa kuin tiedetään ovat ihmiset toimineet erilaisissa järjestäytyneissä ryhmissä, jotka ovat olleet luonteeltaan pysyviä tai puolipysyviä. Tällaisissa ryhmien ja yhteisöjen tarkoituksena on ollut säädellä niihin kuuluvien jäsenten välisiä suhteita. Mikään yhteiskunta ei voisi olla hänen mukaansa olemassa, ellei niissä olisi merkittävää halua kohti yhteistyötä ja keskinäistä hyvää tahtoa. Kaikissa yhteisöissä on myös sääntöjä, joiden noudattamista ja rangaistusten asettamista soveltaa yhteiskunnan nimissä toimiva valvova ryhmä tai yksilö. Carr huomauttaa, että yhteiskuntien jäsenyys on yleensä vapaaehtoista, mutta poliittisten yhteiskuntien erikoisuus on nykyään valtioiden kautta ilmenevä pakollinen jäsenyys. Yhteiskunnat on perustettu yleensä niin sanotusti yhteistä hyvää varten, mutta käytännössä hallitsijat hallitsevat alamaisiaan, mikä tarkoittaa Carrin mukaan sitä, että hallitsijat hyödyntävät alamaisiaan omiin tarkoituksiinsa. Sivilisaatiota toisin sanoen pidetään enemmän kasassa pelolla ja pakolla kuin hyvällä tahdolla. (Carr 2001, 91-92.)

Carr korostaa, että yksikään poliittinen yhteisö ei voi olla olemassa ilman tiettyjä menettelytapasääntöjä, ja hän pitää keskeisenä poliittisfilosofisena ongelmana kysymystä siitä, että

miksi ihmisten tulisi noudattaa tällaisia sääntöjä. Hän erottelee kaksi eri näkökulmaa, joiden vuoksi näitä sääntöjä noudatetaan. Ensimmäisessä on kyseessä ihmiset, jotka asettavat etiikan politiikan edelle, ja kokevat ihmisen tehtäväksi yhteisön palvelemisen ja pitävät tärkeänä yhteisön edun asettamista yksilön oman edun edelle. Toisessa tapauksessa on kyseessä ihmiset, jotka asettavat politiikan etiikan edelle, ja tämän pohjalta pitävät oikeutettuna hallitsijan hallintaa, koska hän on vahvempi. Jälkimmäistä voidaan soveltaa niin demokratiaan, jossa enemmistö päättää sen ollessa vahvempi, kuin myös muihin hallitusmuotoihin. (Carr 2001, 42-43.)

Yhtenä sivistyneen elämän edellytyksenä Carr pitää sitä, että laki suojelee yksityisten ihmisten tekemiä sopimuksia ja tekee niistä päteviä. Kansainvälisen oikeuden tehtävänä on ylläpitää kansainvälisillä sopimuksilla luotuja oikeuksia. Tuota tehtävää voidaan pitää kansainvälisen yhteisön olemassaolon elinehtona, ja se on yleisesti hyväksytty periaate. Kansainvälisessä oikeudessa keskeinen käytäntö on niin sanottu *clausula rebus sic stantibus* -periaate, jonka mukaan kansainvälisesti solmittu sopimus on pätevä vain niin kauan kuin olosuhteet sopijaosapuolien välillä vastaavat sopimuksen solmimisajankohdan olosuhteita. (Carr 2001, 168-169.) Sitä voidaan siis pitää poistumiskeinona toisesta periaatteesta, jonka mukaan sopimukset on aina pidettävä. Carr huomauttaa myös, että sopimusten velvoittavuutta voi käyttää voimankäytön instrumenttina. Tällainen ilmenee esimerkiksi silloin, kun valtaapitävät osapuolet vetoavat sopimusten sitovuuteen ja käyttävät sitä kautta ylivaltaansa sopimuksen heikompiin osapuoliin, joita sopimus on asetettu koskemaan. (Carr 2001, 174.)

Kansainvälisiin suhteisiin liittyvän vallankäytön E.H.Carr jakaa kolmeen eri osaan: sotilaalliseen valtaan, taloudelliseen valtaan ja mielipidevaltaan. Sotilaallisella vallalla tarkoitetaan mahdollisuutta sellaisen sotilaallisen uhan luomiseksi, että voi tarvittaessa sodan kautta saada haluamansa tavoitteet täyttymään. Osoituksen sotilaallisesta vallasta voi esittää esimerkiksi kilpavarustelulla muita yhteiskuntia vastaan. Taloudellinen valta on ollut pitkään sotilaallisen vallan ohella selkeä osoitus voimakkaasta yhteiskunnasta ja sillä on tiiviit yhteydet sivilisaation kehitykseen ja hyvinvoinnin kasvuun. Taloudellista valtaa on yritetty erottaa poliittisesta vallasta, ja poliittisen vallan vaikutusta on pyritty vähentämään talouteen liittyvissä kysymyksissä, mutta talous on erittäin monella tavalla kiinnittynyt poliittisen sfääriin, eikä niiden erottaminen ole mielekäästä. Taloutta käytetään usein myös politiikanteon välineenä. Kolmas kansainvälisten suhteiden vallankäytön muoto eli mielipidevalta tarkoittaa mielipiteiden muokkaamiseen pyrkivää vallankäyttöä esimerkiksi propagandan keinoin. Mielipiteisiin vaikuttamalla pyritään luomaan haluttu kuva yhteiskunnasta ja sen toiminnasta joko kansallisesti tai kansainvälisesti. (Carr 2001, 97-131.) Nämä kansainvälisen

vallankäytön muodot on hyvä tiedostaa, koska niillä on suhde myös Euroopan unioniin erityisesti taloudellisen vallan ja mielipidevallan osalta.

Edellä olevan perusteella voidaan todeta, että valtio ei luonnollisestikaan ole poliittisen yhteiskunnan ainoa muoto, mutta se on varmasti nykyisin kaikista näkyvin ja laajimmin toimiva yhteiskunnan muoto, joka ilmenee toimijana myös kansainvälisissä suhteissa.

3.1.2. Yhteiskuntasopimusteorioista

Monet poliittisen filosofian ajattelijat ovat pyrkineet ymmärtämään sitä, kuinka olemme tulleet nykytilanteen kaltaisiin valtioihin ja yhteiskuntiin. Useat ajattelijoina ovat päätyneet esittämään teorioita, joita kutsutaan yhteiskuntasopimusteorioiksi. Yhteiskuntasopimusteoriat ovat teorioita yhteiskuntien synnystä, eivätkä filosofitkaan ole olettaneet sen olleen käytännössä sopimuksentekotilanne. Kyseisillä teorioilla on tarkoitus ymmärtää, kuinka yhteiskuntien olemassaolo saa oikeutuksensa. Hyödynnän tutkielmassani tällaisia yhteiskuntasopimusteorioita, ja niiden kautta sekä niitä kohtaan esitettyä kritiikkiä, hahmotellessani Euroopan tason johtajien retoriikan pyrkimyksiä ja tavoitteita. Esittelen tässä alaluvussa muutamia eri näkemyksiä, joita yhteiskunnista on edellä esitelty E.H.Carrin käsitysten lisäksi esitetty. On tärkeää huomata, että kaikki tässä luvussa esitellyt yhteiskuntasopimusteoreetikot ovat vaikuttaneet aikana ennen Carria, joten on syytä olettaa hänen saaneen ainakin jonkin asteisia vaikutuksia kyseisiltä teoreetikoilta.

Englantilainen Thomas Hobbes esitti oman käsityksensä yhteiskunnasta teoksessaan *Leviathan* (1651), jossa hän käsitteli ihmistä, yhteiskuntaa ja kristillistä yhteiskuntaa. Hobbes näkee ihmisen olennoksi, jolla on väsymätön vallanhalu, mutta ollessaan toisten ihmisten kanssa luonnon mukaan yhtäläinen, syntyy ihmisille liittoutumisen mahdollisuus. Toisaalta yhtäläisyydestä syntyy myös epäluottamus ja siitä edelleen sodan mahdollisuus. Hobbes toteaa, että yhteiskuntaa edeltävässä luonnontilassa on kaikkien sota kaikkia vastaan, ja tästä syystä ainainen pelko ja väkivaltaisen kuoleman vaara. (Hobbes 1999, 121-124.) Yhteiskunnan päämääränä on yksilöiden turvallisuuden takaaminen, ja pelottavalla mahdollilla sen on tarkoitus saada ihmiset noudattamaan yhteiskunnan lakeja. Tällaisen liiton tulee olla riittävän suuri, jotta sotatilan yrittäminen ei ole kannattavaa, mutta toisaalta suurikaan liitto ei ole toimiva, jos se on eripurainen, koska silloin siirrytään harvojen yksimielisten alaisuuteen. Hobbes pitää ihmisten sopua keinotekoisena, ja näkee sen syntyvän sopimuksen kautta. Yhteiskunta syntyy silloin, kun kaikkien sen jäsenten valta ja voima siirretään yhdelle ihmiselle tai yhdelle kokoukselle, joka pelkistää nämä tahdot äänten enemmistöllä yhteiseksi

tahdoksi. Näin syntyvää yhteiskuntaa Hobbes kutsuu Leviathaniksi, joka on ”*kuolevainen jumala, joka kuolemattoman Jumalan alaisena suo meille rauhan ja puolustuksen*”. (Hobbes 1999, 157-161.)

Yhteiskunta on Hobbesin mukaan:

Yksi persoona, jonka tekojen auktoreiksi kaikki jäsenet ovat keskinäisillä sitoumuksilla ryhtyneet, jotta hän käyttäisi heidän kaikkien voimaa ja edellytyksiä kuten parhaaksi näkee heidän rauhaansa ja yhteistä puolustustaan varten (Hobbes 1999, 161).

Hobbesin filosofiassa tämän kyseisen persoonan kantajaa kutsutaan suvereeniksi, ja kaikki muut ovat sen alamaisia ja velvoitettuja noudattamaan sen tahtoa. Tämän suvereenin vallan voi saada kahdella tavalla, joko luonnollisella voimalla tai yhteisesti sopimalla. Luonnollisella voimalla saadun suvereenin pohjalta muodostuu hankittu yhteiskunta, yhteisesti sopimalla syntyy perustettu yhteiskunta. Perustetussa yhteiskunnassa tulee sitoutua suvereenin alamaisuuteen, vaikka olisi äänestänyt päätöstilanteessa sitä vastaan. Hankitussa yhteiskunnassa alistutaan sille, jota pelätään, mutta ylivaltaan ei anna oikeutta esimerkiksi voitto sodassa, vaan voitettun oma suostumus alamaiseksi. (Hobbes 1999, 161-184.)

Hobbesin näkemyksen mukaan alamaiset vapautuvat suvereeninsa tottelemiselta puolustaakseen omaa henkeään esimerkiksi sotavankeudessa, suvereenin lakkauttaessa oman ja perillistensä hallitusvallan, karkotettuna tai jos suvereeni asettuu toisen alamaiseksi (Hobbes 1999, 195-199). Suvereenin oikeudet ovat jakamattomia, mutta suvereeni voi Hobbesin mukaan siirtää esimerkiksi vallan lyödä rahaa, etuosto-oikeuden tai minkä tahansa muun lakisääteisen etuoikeuden, mutta silti sillä säilyy valta suojella alamaisiaan. Sen sijaan siirtäessään pois sotaväen, sen on turha säilyttää tuomiovaltaansa tai luovuttaessaan oikeuden kerätä rahaa osoittautuu sotaväki turhaksi. Ja silloin suvereeni luopuu suoranaisesti suvereenista vallastaan. (Hobbes 1999, 162-169.) Suvereenin velvollisuudet toisia suvereenia kohtaan sisältyvät kansakuntien lakiin, jota Hobbes pitää samana kuin luonnon lakia, suvereenilla on siis sama oikeus suojella kansaansa ulkoisilta uhilta kuin on alamaisella oman turvallisuutensa suojelemiseksi. Suvereenien suvereenina Hobbes pitää Jumalaa. (Hobbes 1999, 299.)

Yhteiskuntien hajoamisen Hobbes näkee johtuvan niiden epätäydellisistä instituutioista. Mikään kuolevaisen tekemä ei voi hänen näkemyksensä mukaan olla kuolematonta, mutta järkeä käyttämällä ihmiset voisivat varmistaa, etteivät yhteiskunnat kuole instituutioiden heikkouteen. Vaikka ihmiset haluavat sekasortoon uuvuttuaan sopeutua yhdeksi kestäväksi rakennelmaksi, puuttuu ihmisiltä taitoa luoda sopivaa lainsäädäntöä ja kärsivällisyyttä odottaa ongelmakohtien poistamista. Tämän takia aikaan saadaan vain ”tolkuton rakennus”, joka kestää häidin tuskin rakentajiensa oman ajan, ja varmuudella romahtaa heidän jälkeläistensä päälle. (Hobbes 1999, 273-274.)

Toinen yhteiskuntasopimuksia filosofiassaan käsitellyt henkilö on niin ikään englantilainen John Locke, joka pureutui yhteiskuntiin erityisesti teoksessaan Tutkielma hallitusvallasta (1689). Locke näkee, että luonnontilassa ihmiset elävät täydellisessä vapauden tilassa, jossa ihmiset määräävät teoistaan, omaisuudestaan ja henkilöstään luonnollisen lain rajoissa niin kuin itse haluavat. Luonnontila on Locken mielestä myös yhtäläisyyden eli tasavertaisuuden tila, jossa valta ja oikeudenkäyttö on vastavuoroista, eikä kenelläkään ole niitä enempää kuin jollakin toisella. (Locke 1995, 46.) Jumala on Locken näkemyksen mukaan luonut ihmisen hyödyntämään ympäröiviä luonnonvaroja, ja tästä näkökulmasta Locke voidaan pitää hyvin individualistisena (Yrjönsuuri 1995, 25). Luonnollinen laki saa Locken ajatuksissa keskeisen sijan, ja hänen mielestään luonnollisen lain toimeenpano kuuluu kaikille luonnontilassa, ja sen kautta tulisi pidättyä toisten oikeuksien loukkaamisesta ja aiheuttamasta vahinkoa toisilleen (Locke 1995, 49).

Yhteiskunnallisen vapauden Locke määrittelee siten, että on ”ainoastaan sen lakia säättävän vallan alainen, joka on asetettu yhteisön hyväksymänä”. Hallinnon alaisessa vapaudessa kaikkia jäseniä ”ohjaa yhteinen pysyvä sääntö, jonka mukaan eletään ja jonka on tehnyt lainsäädäntövallan järjestetty haltija”. (Locke 1995, 63.) Poliittinen yhteiskunnan tehtävänä on ratkaista kiistat, joita jäsenten välille on syntynyt, samalla tavalla yhteiskunta rankaisee sitä vastaan tehdyistä rikkomuksista. Poliittinen kansalaisyhteiskunta on toisin sanoen ne ihmiset, jotka ovat liittyneet yhdeksi kokonaisuudeksi ja vetoavat yhteiseen lakiin ja lainkäyttöön, joka ratkaisee kiistat ja rankaisee rikoksista. (Locke 1995, 117.) Ihmiset ovat siis luopuneet luonnollisesta vapaudestaan kansalaisyhteiskunnan hyväksi sopimalla liittymisestä ja yhdistymisestä yhteiseksi. Tämän tavoitteena on mukava, turvallinen ja rauhallinen keskinäinen elämä. Lisäksi Lockelle on tärkeää omaisuuden suoja, jonka yhteiskunta turvaa antaen samalla turvaa yhteisön ulkopuolisiin nähden. Koska yhteiskunta on yksi kokonaisuus, ja sen on aina liikuttava yhteen suuntaan kokonaisuutena suuremman voiman vaikutuksesta, sen päätökset on tehtävä enemmistön päätöksillä. (Locke 1995, 126-127.)

Yhteisöllä voi Locken mukaan olla kerrallaan ainoastaan yksi ylin valta, mikä tarkoittaa lainsäätäjää, jolle kaikki muut ovat alisteisia. Kansalla on ylin valta vaihtaa tai kumota lainsäädäntöelin, jos se toimii vastoin annettua luottamusta. Aina kun hallinto on olemassa, ylin valta kuuluu lainsäädäntöelimelle, koska sen tehtävänä on luoda sääntöjä, jotka koskevat koko yhteiskuntaa, ja lainsäätäjän on oltava aina ylempänä, jotta se voi tällaisia sääntöjä toisille antaa. Hobbesista eroten Locke erottaa toisistaan suvereenin vallan ja toimeenpanovallan. Yksi henkilö ei voi saada kaikkea ylintä valtaa lakien tekemiseksi, vaan hänellä voi olla ainoastaan lakien ylin toimeenpanovalta. (Locke 1995, 173-177.)

Locke erottaa toisistaan myös hallinnon ja yhteiskunnan hajoamisen. Hän pitää vieraan vallan hyökkäystä ja valloitusta lähes ainoana tapana yhteiskunnan ykseyden hajoamiseksi. Tämän jälkeen ihmiset palaavat tilaan, jossa olivat aiemmin, ja saavat vapaasti vastata omasta elämästään ja turvallisuudestaan jossakin muussa yhteiskunnassa. Samaan aikaan yleensä hallinto revitään palasiksi ja yhteiskunta rikotaan. Hallinto voi hajota myös sisäisesti, esimerkiksi kun lainsäädäntöelintä muutetaan, eikä se enää vastaa jäsentensä yhteistä tahtoa tai ole kykenevä ratkomaan jäsenten välisiä riitoja. Toisaalta hallinto voi rikkoontua myös silloin, kun ylintä toimeenpanovaltaa ei käytetä, ja näin ollen lainsäädäntö jää toimeenpanematta. Locke toteaaakin, että jos lakeja ei enää voida panna toimeen, on aivan sama kuin jos lakeja ei olisi. Sellaista hallintoa, jolla ei ole lakeja, hän pitää poliittisena mysteerinä, inhimillisille voimille mahdottomana ja sopimattomana inhimilliseen yhteiskuntaan. (Locke 1995, 228-234.) Locke vastaa syytöksiin, joiden mukaan mikään hallinto ei kestä kauaa, jos kansa voi asettaa uuden lainsäädäntöelimen aina, kun se paheksuu entistä, seuraavasti:

Ihmiset eivät niin helposti luovu vanhoista tottumuksistaan kuin eräät mielellään väittävät. Heitä tuskin saa edes taivuteltua korjaamaan tunnustettuja vikojakaan totutussa rakenteessa. Jos rakenteessa on alun perin puutteita tai siihen on tullut ajan tai rappeutumisen myötä sellaisia, ei ole helppoa saada niitä korjattua vaikka koko maailma näkisi, että siihen on tilaisuus. Kansa on hidas ja välttää hylkäämästä vanhaa järjestystä. (Locke 1995, 238.)

Yksi todennäköisesti eniten nykyisen kaltaisiin valtioihin vaikuttanut yhteiskuntasopimusteoreetikko on ranskalainen Jean-Jacques Rousseau, joka käsitteli yhteiskuntasopimusteoriaansa teoksessaan *Yhteiskuntasopimuksesta* (1762). Yksi tunnetuimmista Rousseauin ajatuksista on, että ”ihminen on syntynyt vapaana, mutta on kaikkialla kahleissa”. Toisin kuin Hobbes, Rousseau näki yhteiskunnan, sivistyksen ja kulttuurin rappeuttaneen ihmisen, joka on luonnostaan hyvä ja vapaa. (Rousseau 1762.) Hänen mielestään 1600-luvun teoriat yhteiskuntasopimuksista olivat aivopesua ja vanhanaikaisen jumalallisen vallan puolustamista. Samaan aikaan Rousseau näki 1700-luvun yhteiskuntajärjestyksen epäoikeudenmukaisena muun muassa sen vuoksi, että maanomistusoikeus oli harvojen ja poliittinen valta vain yhden käsissä. (Saastamoinen 1998, 278.)

Vaikka Rousseau koki yhteiskunnan, sivistyksen ja kulttuurin rappeuttaneen ihmisen, hän koki näiden muutosten vapaudesta hallintoon olevan monin eri tavoin peruuttamattomia, eikä hän nähnyt hallinnollisuudesta olevan paluuta aikaan ennen yhteiskuntia. Hänen näkemyksessään keskeistä olikin, että koska ihmiset ovat synnynnäisesti vapaita ja heillä on oma tahto, voi oikeutettu valtiollinen valtakin perustua ainoastaan kansalaisten antamaan suostumukseen. Lisäksi hän korosti Locken tapaan omaisuudensuojaa ja Hobbesin tapaan yksilön turvallisuuden merkitystä. Kansalaisilla

ei tullut olla oikeuksia suhteessa valtioon Rousseauun filosofiaan, koska yksittäinen yhteiskunnan jäsen ei voi toimia itsensä tuomarina riidassa valtiota vastaan. Tällainen itsensä tuomarina toimiminen ja erimielisyydet aiheuttaisivat Rousseauun mukaan joko valtion hajoamisen tai ajaisivat sen hirmuvallaksi. (Saastamoinen 1998, 278-279.)

Sen sijaan Rousseau vastusti Locken ja Hobbesin ajatuksia, joiden mukaan ihminen luopuu oikeudestaan toimia oman tahtonsa ohjaamana yhteiskunnan syntymisen jälkeen. Rousseaulle ihmisen tahto oli erittäin keskeinen piirre, joka lopulta teki ihmisestä vastuullisen sopimuksia solmivan osapuolen. Yhteisön piti olla hänen mielestään sellainen, että se puolustaa yhteisellä voimalla jokaisen jäsenen henkilöä ja omaisuutta. Tästä huolimatta yhteisön jäsen ei voi luopua vallastaan päättää itseään koskevista asioista, koska yhteisöä luotaessa ihmiset kyllä luovuttavat kaikki oikeutensa yhteisön käsiin, mutta lopulta jokainen tottelee vain itseään. Rousseau esittääkin ensimmäistä kertaa ajatuksen kansalaisen vapaudesta, joka tarkoittaa ihmisen oikeutta olla päättämässä koko yhteisöä koskevista asioista eli myös itseään koskevista asioista. Lainsäätäjänä yksilö ei saa kuitenkaan tavoitella henkilökohtaista etuaan, koska muuten valtiosta tulisi vain yksityisten intressien taistelutanner. Tästä syystä myös Rousseau ajautuu kannattamaan valtiota, joka toimii jonkun ajamana pakkokoneistona. (Saastamoinen 1998, 279-281.)

Rousseau esittää filosofiassaan myös ajatuksen yhteisestä hyvästä, joka hänen näkemyksensä mukaan on löydettävissä jokaisesta käsiteltävästä asiasta. Lainsäätäjien tulisikin Rousseauun mukaan tavoitella tätä yhteistä hyvää ja näin muodostaa yleistähtö, jonka kautta säädetyt lakeja noudattaessaan jokainen noudattaa myös omaa tahtoaan. Näin ollen enemmistö päätöksellä tehdyt lait saavat kaikkien hyväksynnän, koska jokainen on ollut niitä tekemässä. Rousseau erotti toisistaan kuitenkin suvereenin lainsäädäntövallan ja hallituksen vallan soveltaa lakeja, koska tällainen demokraattinen malli johon kaikki osallistuvat, ei voi olla jatkuvasti koolla. Rousseauun mukaan demokratian edustuksellisuus oli luopumista itsemääräämisoikeudesta, ja täten esteenä ideaalisen yhteiskunnan toteutumiselle. Muina esteinä ihanneyhteiskuntansa synnyttämiselle hän näki yhteiskunnassa esiintyvät varallisuuserot sekä sen, että ihmiset eivät ole riittävän kykeneviä tekemään päätöksiä yleistahdon ohjaamina, koska kansojen tavat ja luonteet ovat jo niin pitkälle urautuneita. Huomionarvoista on myös se, että vaikka Rousseauun yhteiskunta on yksilökeskeinen lähtökohdiltaan, eikä hän tunnusta jumalaisen vallankäytön olevan oikeutettua, hän kuitenkin näki yleistähtöä toteuttavan perustuslain luomisen vaativan jumalallista olentoa. (Saastamoinen 1998, 281-282.)

Hobbesin, Locken ja Rousseauun näkemykset yhteiskunnista eroavat jossain määrin toisistaan, mutta niistä on löydettävissä myös paljon samaa. Keskeisinä tehtävinä yhteiskunnilla voidaan nähdä siis

olevan yksilöiden turvallisuuden takaamisen ja heidän omaisuuksiensa suojaamisen. Heidän käsityksensä yhteiskuntaa edeltäneestä luonnontilasta eroavat toisistaan, mutta sillä ei ole tutkielman kannalta ratkaisevaa merkitystä.

3.1.3. Kritiikkiä individualismille

Ranskalaisen Joseph de Maistren näkemykset yhteiskunnista voi hahmottaa hänen kirjoituksiensa kautta. Hän muun muassa vastusti Ranskan vallankumousta ja esitti kritiikkiään Rousseauin näkemykseen yhteiskuntasopimuksesta. Maistrea voidaan nykykäsityksen mukaisesti pitää varsin konservatiivisena ja uskonnollisena henkilönä, joka halusi säilyttää Ranskan vanhan valtajärjestyksen, jossa valtaa piti kuningas. Maistre oli niin ikään vanhan valtakäsityksen kannattaja siinä mielessä, mitä tulee uskontojen merkitykseen ja hallitsemisen jumalalliseen luonteeseen. Siitä huolimatta koen, että hänen kirjoitustensa filosofialla on annettavaa yhä tämännäpäiväisiin keskusteluihin yhteiskuntien luonteesta, mutta ne on pyrittävä kontekstoimaan nykyaikaiseen keskusteluun.

Muun muassa teoksissaan *On the Sovereignty of the People* (1794), *On the State of Nature* (1795) ja pääteoksessaan *Considerations on France* (1797) Maistre vastusti voimakkaasti Rousseauin yhteiskuntafilosofiaa sekä Ranskan vallankumousta, joka käytti hyväkseen Rousseauin yhteiskuntanäkemyksiä. Maistre esittää teoksissaan oman käsityksensä siitä, mikä yhteiskunta on ja minkä pohjalta se on syntynyt. Kuten E.H. Carr korosti maailmansotien välisenä aikana, tapahtui valistuksen aikakaudella ihmisten ajattelussa mullistava muutos, kun poliittisen vallan ei nähty enää olevan lahja Jumalalta, vaan ihmisyyys ja yksilö nostettiin poliittisen vallan keskiöön (Carr 2001, 25). Maistre sen sijaan vastusti tällaista käsitystä, ja näki yhteiskunnan ja hallinnon jumalallisena lahjana, joissain tilanteissa jopa suoraan Jumalalta tulleen oikeutena, sulkematta kuitenkaan pois mahdollisuutta, että suvereenius olisi ainakin osittain ihmisen rakentamaa. Hänen mielestään jumalallisen taustan kieltäminen suvereenin syntymisessä olisi sama kuin sanoisi, ettei Jumalaa ole, koska meillä kaikilla on isä ja äiti. (Maistre 1996, 45-46.)

Maistren mielestä näkemys luonnontilasta oli käsittämätön, koska ihminen on sosiaalinen olento ja hänen mukaansa ihminen on aina elänyt yhteiskunnissa. Maistrelle tämä järjestys, jonka näemme ympärillämme, on luonnollinen tila luonnostaan sosiaaliselle ihmiselle. Vaikka ihminen on luonteeltaan sosiaalinen, sitä on hallittava sen korruptoituneen luonteen vuoksi. Ihmisiä hallitsevien

instituutioiden hajoaminen johtuu Maistren mukaan siitä, että niillä ei ole tukea Jumalalta. (Lebrun 1996, 9-38.)

Maistre lähtee liikkeelle ajatuksesta, että ihminen voi muokata kaikkea maailmassa loputtomasti, mutta siitä huolimatta ihminen ei voi sanoa luoneensa mitään. Esimerkkinä hän pitää muun muassa tilannetta, jossa ihminen voi kyllä istuttaa puun siemenen, kasvattaa kastelemalla siitä puun ja siistiä sitä leikkaamalla siitä oksia, mutta siitä huolimatta ihminen ei voi sanoa luoneensa kyseistä puuta, vaan jokin ihmistä korkeampi voima on sen tehnyt. Tästä syystä hän kyseenalaistaa senkin, että ihminen voisi sanoa luoneensa yhteiskunnan. Maistren mukaan yhteiskunnat ovat aina syntyneet kahdella eri tavalla; ne ovat voineet joko itää sattuman ja satunnaisten olosuhteiden kautta tai sitten jokin yksittäinen luonnon kilpailun kautta ilmenevä auktoriteetti on luonut yhteiskunnan ja vaatii muilta kuuliaisuutta sitä kohtaan. Sen sijaan Maistren mukaan yksikään yhteiskunta ei ole laajemman keskustelun tulos. (Maistre 1994, 49.)

Maistren ajattelussa yliluonnollisen voima tulee ilmi varsinkin siinä, että hän kyseenalaistaa ihmistoiminnan merkityksen yhteiskunnan synnyttämisessä. Hänen mukaansa ihmisten merkitys yhteiskunnan ja valtion perustusten luomisessa on rajallinen, koska olosuhteet luovat yhteiskunnan, ja ihmiset ovat aina vain osa olosuhteista. Tämä osoittautuu Maistren mukaan myös siinä, että tavoitellessaan yhtä tavoitetta, ihminen päätyy yleensä toiseen lopputulokseen. (Maistre 1994, 49-50.) Ihmisen ei tulisi pyrkiä myöskään vaikuttamaan sellaisten jo olemassa olevien oikeuksien kehittämiseen, joita ei ole yhteiskunnassa aiemmin otettu huomioon tai ne ovat laajalti kiisteltyjä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö yhteiskuntaan saisi tehdä muutoksia, vaan että uudistuksia tulisi tehdä maltillisesti ja yhteiskunnasta huolta kantaen eli toisin sanoen perinteitä tulee kunnioittaa ja tehdä muutoksia ainoastaan harvoin ja tarkoin uudistusten kohteet valiten. Jos näin ei toimita, on vaarana, että kansakunta menettää jo ne olemassa olleet oikeutensa, joita sillä oli ennen tällaisen huolimattoman uudistuksen tekemistä. (Maistre 1994, 51)

Maistre puhuu useaan otteeseen niin sanotusta luonnollisesta perustuslaista, joka tarkoittaa siis Jumalan asettamaa yhteiskunnan perustaa eli niitä olosuhteita, joille ihminen voi yhteiskunnan rakentaa. Hänen mukaansa ei ole ollut olemassa sellaista vapaata kansakuntaa, jolla ei olisi ollut sen luonnollisessa perustuslaissa kansakunnan vapauden siemeniä, eikä mikään kansakunta ole onnistunut kehittämään perustuslaillisia lakeja kirjoittaessaan muita oikeuksia, kuin niitä jotka ovat olleet sen luonnollisessa perustuslaissa. Lainsäätäjän tehtäväksi jääkin tässä mielessä vain jo olemassa olleiden elementtien yhdistäminen kansan tapoihin ja luonteisiin. Tätä yhdistämistä Maistre vertaa luomiseen, joka toteutuu vain jumalallisuuden nimissä. (Maistre 1994, 51.) Tulkitsemalla

Maistrea pintaa syvemmältä, voi tuon luonnollisen perustuslain sanoa kuvaavan niitä olemassa olevia olosuhteita, joiden päälle yhteiskunta on mahdollista rakentaa, eli jonkinlaisia resursseja ja voimavaroja, joihin voivat sisältyä esimerkiksi luonnonvarat, ihmisten luonteet ja ympäröivät yhteiskunnat.

Kun kansakunta alkaa pohtia sen olemassa oloa, ovat sen luonnolliset lait Maistren mukaan jo tehdyt. Esimerkiksi yksikään kansakunta ei voi antaa itselleen vapautta, koska se olisi siinä tapauksessa jo vapaa. Maistren mielestä kansakuntien vapaus on tietystä mielessä lahja kuninkailta, koska kaikki vapaat kansakunnat perustuivat hänen mielestään kuninkuudelle ja olivat kuninkaiden perustamia. Sen sijaan Maistren mielestä ei ole mahdollista, että mikään ihmisten kokoontuminen voisi muodostaa kansakuntaa. (Maistre 1994, 51.) Tulkitsemalla tätä nykypäivän kontekstista voi sanoa, että tämä ainakin jossain määrin pitää paikkaansa. Voihan esimerkiksi suomalaisen kansakunnan sanoa syntyneen kahden eri vallan väliin, toisaalta Ruotsin kuningaskunnan ja toisaalta Venäjän keisarikunnan. Olosuhteet suurvaltojen alaisuudessa ovat muovanneet suomalaisista yhden kansakunnan kansakuntien joukkoon, eikä kenenkään voi sanoa varsinaisesti perustaneen suomalaisuutta. Suomalaisuuden synnyn kautta Suomen itsenäistyminen eli Suomen valtion luominen oli mahdollista, nimenomaan siitä syystä, että olosuhteet olivat sille otolliset.

Kirjoitettu laki on Maistren näkemyksen mukaan pelkästään jo olemassa olevien oikeuksien julistamista, ja nämä oikeudet ovat usein suvereenin antamia myönnytyksiä. Näitä myönnytyksiäkin kuitenkin edeltää jokin, mikä tekee ne tarpeelliseksi, eivätkä myönnytykset ole lopulta riippuvaisia suvereenista. Maistre korostaa myös sitä, että mitä enemmän kirjattuja lakeja on olemassa, niin sitä heikommiksi instituutiot lopulta tulevat. Tämä perustuu lakien oikeuksia julistavaan luonteeseen, ja oikeuksia käytetään ainoastaan silloin kun niitä vastaan kohdistuu hyökkäys. Tästä Maistre johtaa ajatuksen, että mitä enemmän kirjattuja lakeja on, sitä enemmän on olemassa konflikteja ja tuhoutumisen vaaraa. Maistre pitää Spartan voimakkuuden syynä juuri sitä, että siellä mitään ei ollut kirjoitettu. (Maistre 1994, 49-50.)

Yksi erittäin mielenkiintoinen vertaus Joseph de Maistrelta on valtion ja uskonnon vertaaminen toisiinsa. Hänen mukaansa valtio ja uskonto perustuvat samalle perustalle, eikä hänen mukaansa pappia ja lainsäätäjää voi erottaa juuri toisistaan, koska ovathan lainsäätäjän toimet kuin seremonioita ja uskonnollisia juhlia (Maistre 1994, 51). Maistre pohtii filosofiassaan myös, kuinka valtio on todellinen uskonto, koska se perustuu dogmeille, mysteereille ja ministereille. Valtio elää vain kansallisen syyn vuoksi, ja se vaatii valtavasti uskoa (Lebrun 1996, 18). Maistren voi siis sanoa sisäistäneen jo 1800-luvun taitteessa hyvin yhteiskunnan ja valtion abstraktin luonteen.

Suhteuttamalla Maistren kirjoitukset hänen elinaikaansa, ymmärtää hänen kirjoituksiensa taustalla olevan pyrkimys turvalliseen yhteiskuntaan, jota terrorin ympäröimä Ranska ei tuolloin varmasti ollut. Maistre oli perinteisten arvojen ja uskonnon kannattaja, eikä hän hyväksynyt tekeillä ollutta vallankumousta. Hänen mielestään vallankumouksellisten ylpeys oli epäoikeudenmukaisesti kyseenalaistanut perinteiset arvot ja instituutiot. Maistren tekstejä lukiessa ei voi olla huomaamatta myöskään sitä, että hänen ajatus jumalallisuudesta on hyvin lähellä muiden yhteiskuntafilosofien käsitystä luonnonlaista. Kuten muillekin yhteiskuntasopimusta pohtineilla filosofeilla, myös Maistrelle valtio korjaa ihmisessä itsessään olevia puutteita. Ajatukset ovat monella muullakin tavalla yhteneviä esimerkiksi Rousseau'n kanssa, mutta he käyttävät eri termistöjä; Maistre kristillisiä ja Rousseau sekulaareja termejä. (Lebrun 1996.) G.Gerrard onkin todennut, että Rousseau'n ja Maistren voi nähdä, hallitusmuodosta ja uskonnon roolista olevista erimielisyyksistä huolimatta, yhdessä tulkinneen siten että ”sosiaalinen elämä on parhaimmillaan epävarmassa tasapainossa” ja valistusprosessi, jolla yksilö vapautuu uskonnollisesta ja sosiaalisesta rajoituksesta ”todennäköisemmin pahentaa yhteiskunnallista konfliktia kuin johtaa vapautumiseen” (Gerrard 1994; Lebrun 1996).

3.2. Rahan olemuksesta

Toinen tutkielmani kannalta keskeinen teoreettinen lähtökohta on raha, joka on meille samalla tavalla arkipäiväinen asia kuin on yhteiskuntakin, mutta harvoin tulemme pohtineeksi syvemmin sen filosofista taustaa, saati poliittista merkitystä. Tässä alaluvussa käsittelen tarkemmin sitä, mitä raha oikeastaan on, ja mikä sen filosofinen luonne on.

3.2.1. Mitä raha on?

Vuonna 1892 julkaistu ”On the Origins of Money” on Carl Mengerin lyhyt ja ytimekäs teos rahan syntyperästä. Teos käsittelee sitä, kuinka rahasta on tullut vaihdannan väline, joka nykyisesti tunnustetaan laajasti. Menger huomioi, että ihmisten tuottamien tuotteiden arvot ovat erilaiset ja näiden vaihtaminen toisiin ei aina kohtaa kahden välisessä kaupassa, koska tuottajilla ei ole aina toisiaan vastaavat tarpeet. Näiden syiden vuoksi tarvittiin vaihdannan välinettä, jonka arvon kaikki hyväksyvät. Tuollaisena vaihdannan välineenä alkoivat toimia arvostetut metallit, joita alettiin kutsua

rahaksi. Menger kutsuu rahan syntyä sosiaalisesti menettelyksi. (Menger 1892.) Rahaa voidaan siis Mengerin oppien pohjalta pitää itsessään eräänlaisena sosiaalisena ihmisten välisenä sopimuksena, jonka merkityksen voidaan todeta olevan hyvin lähellä yhteiskuntasopimuksen merkitystä, vaikka sillä ei valtiota perustettukaan. Itse raha on muuttunut viimeisten vuosisatojen aikana, mutta edelleen sille annetaan samanlainen merkitys vaihdannan välineenä. Näiden pohjalta voidaan myös euroa pitää tällaisena rahan olemukseen pohjaavana sopimuksena. Valuuttana euro on siis yksi rahan nykymuodoista.

Myös Universidad Rey Juan Carlos- yliopiston apulaisprofessori Philipp Bagus on pohtinut rahan historiaa ja merkitystä euroa koskevassa teoksessaan *Euro yksityksissä – Yhteisvaluutta nykymuodossaan on itsetuhoinen järjestelmä* (2011). Bagus toteaa Mengerin tavoin, että raha on yleisesti hyväksytty vaihdannan väline, joka kehitettiin ratkaisemaan vaihtokauppaan liittyvät ongelmat. Aluksi yleispätevänä vaihdon välineenä toimi vilja, mutta vaihdannan välineitä oli myös useampia, jotka kilpailivat roolistaan toistensa kanssa. Kilpailun kautta hyväksynnän saivat jalometalleista erityisesti kulta ja hopea, koska niitä pidettiin käytännöllisinä, arvokkaina sekä kestävinä rahan muotoina. (Bagus 2011, 29-20.)

Bagus jatkaa käsittelemällä pankkien ja valtioiden mukaantuloa. Renessanssin aikana Italiassa kehittyneet pankit saivat asiakkailtaan korvauksen siitä, että ne pitivät asiakkaiden kullaa tallessa ja pitivät yllä täyttä kultavarantoa, josta asiakas pystyi halutessaan lunastamaan todistuksella kultansa takaisin. Tositteet ottivat kaupankäynnissä usein vaihdannan välineen roolin, mistä syystä pankkiirit alkoivat käyttää kultaa myöntäessään lainoja. Pankit toisin sanoen laativat väärennettyjä tositteita ja loivat talletuksia ilman vastaavia kultamääriä, ja tämän pohjalta syntyi *osittaisvarannot*. Valtiot alkoivat puuttua pankkien toimintaan tekemällä interventioita, ja nämä interventiot aiheuttivat itse usein uusia ongelmia, jotka vaativat ratkaisukseen joko uusia interventioita tai jo olemassa olevien interventioiden kumoamista. Valtioiden ensimmäinen interventio oli rahan lyömisen monopolisointi, jonka seurauksena valtiot laskivat rahan arvometallipitoisuutta ja käyttivät osan valtioiden voitoksi. Ajan saatossa pankkien ja valtioiden yhteistyö lisääntyi, ja valtio katsoi pankkien sääntörikkomuksia sormien välistä, eikä suojellut tallettajien omistusoikeutta kultaansa nähden. Lopulta kyseisestä menetelmästä tehtiin laillinen, minkä myötä pankit alkoivat luoda rahaa ilman vastaavaa määrää kultaa. Näin sai alkunsa *luottamus pohjainen raha*. (Bagus 2011, 30-32.)

Useat valtiot siirtyivät käyttämään rahana pelkästään kultaa, ja näin synnyttiin kultakanta. Käytännössä kaikki kultaa rahanaan käyttäneet valtiot käyttivät samaa rahaa, minkä myötä kaupankäynti ja yhteistyö kasvoi. Rahan luominen tuotti pankeille isoja voittoja, mutta pankit

pelkäsivät jatkuvasti menettävänsä kultavarantonsa ja ajautuvansa talletuspakoon. Pankit toisin sanoen näkivät rahankäyttäjät uhkana olemassa olleelle järjestelmälle. Taantumat vähentävät yleensä pankkien vakavaraisuutta, mikä taas laskee ihmisten luottamusta pankkeja kohtaan. Pankit tiedostavat Bagusin mukaan kuitenkin sen, että suurin osa ongelmista johtuu pankeista itsestään, koska ne ovat luoneet uutta rahaa ja lainanneet sitä eteenpäin keinotekoisien alhaisilla koroilla. Keskuspankit voivat lainata vaikeuksissa oleville pankeille rahaa ja toisaalta ne valvovat myös sitä, että pankkien suorittama luottolaajennus eli uuden rahan luominen pysyy tasaisena pankkien kesken, ja täten pankkien vaateet vastaavat toisiaan. Keskuspankkien toimien ansiosta luottolaajennus voi mennä yhä pidemmälle, mutta se lisää talouskuplien ja virheinvestointien mahdollisuutta. (Bagus 2011, 32-35.)

Useat valtiot luopuivat lunastusoikeudesta 1930-luvulla. Kelluvat valuuttakurssit ja devalvaatiokilpailu, eli kotimaan valuutan arvon laskeminen suhteessa ulkomaisiin valuuttoihin, sai Yhdysvallat ajautumaan ongelmiin. Tämän johdosta Yhdysvallat loi uuden valuuttajärjestelmän, joka kantoi nimeä Bretton Woods. Uudessa järjestelmässä kaikki kulta siirtyi keskuspankkien alaisuuteen, ja vain valtiot ja keskuspankit pystyivät lunastamaan valuuttansa toisten keskuspankkien kanssa. Bretton Woods järjestelmään tuli kiinteät valuuttakurssit suhteessa Yhdysvaltain dollariin ja sitä myötä kultaan. Keskuspankit käyttivät dollarivarantoja inflatoidakseen omaa valuuttaansa, ja myös Yhdysvallat harjoitti inflatorista rahapolitiikkaa. Sen sijaan useat eurooppalaiset keskuspankit eivät inflatoineet valuuttaansa, minkä seurauksena Yhdysvaltojen kultavaranto pieneni, ja dollarit kertyivät eurooppalaisiin keskuspankkeihin. Lopulta Yhdysvallat päätti lakkauttaa lunastusoikeuden vuonna 1971 presidentti Richard Nixonin ilmoituksella. Tämän jälkeen valuuttakurssit muuttuivat kelluviksi vuonna 1973, eli valuuttojen arvo alkoi määräytyä vapaasti kansainvälisillä valuuttamarkkinoilla. Tämä kehitys synnytti nykymallisen lunastusoikeudettoman fiat-raham eli setelirahan, jota ei ole kytketty kultaan. Sen myötä rajoitteet uuden rahan painamiselle poistuivat, mistä johtuen luottolaajentuminen voi jatkua, mikä taas luo lisää uusia ongelmia. (Bagus 2011, 35-36.)

Rahan filosofiseen olemukseen on menestyksekkäästi keskittynyt Georg Simmel alun perin vuonna 1900 ilmestyneessä teoksessaan Rahan filosofia. Simmelin mielestä raha on muodoltaan kaikkein taipuisin objekti, mitä ihmiskunnalla on olemassa, mutta silti se on samalla täydellisen tyhjyytensä takia meidän joustamattomin objekti. Samalla raha on enemmän kuin jokin omistamme esine, koska se tottelee meitä varauksetta, mutta samalla se on vähemmän kuin jokin esine koska sillä ei ole muuta sisältöä kuin pelkkä omaisuuden muoto, joka voitaisiin ottaa omaksi. (Simmel 1997, 73-74.) Simmelin filosofiaan kuuluu myös ajatus siitä, että mitä enemmän ihmisiä ryhtyy suhteisiin keskenään, sitä abstraktimpia ja yleispätevämpiä vaihtovälineiden on oltava (Simmel 1997, 107). Vaikka raha voi toimia luonteensa vuoksi hyvin siltana ja yhteisymmärryksen saavuttamisen

välineenä ihmisten välillä, täytyy Simmelin mielestä muistaa, että kaikkeen luottamiseen liittyy aina myös riski (Simmel 1997, 158, 196). Simmelin näkemykset luottoperusteisesta järjestelmästä eivät voisi juuri nykyisessä rahajärjestelmässä osua paremmin oikeaan, kun rahan arvoa ei säätele käytännössä mikään muu kuin luottamus. Raha nykyään on hyvin altis riskeille etenkin silloin, kun ihmisten luottamus sen legitimizeettiin kyseenalaistuu.

3.2.2. Raha poliittisena välineenä

Thomas Hobbes kutsui Leviathanissa rahaa yhteiskunnan vereksi, joka kiertäessään yhteiskunnassa ihmiseltä toiselle ravitsee kaikkia yhteiskunnan osia. Hobbesin mukaan keskeistä oli rahan arvo, ja kulta ja hopea toimivat hänen mielestään kansainvälisenä mittana kaikkien asioiden arvolle, koska niitä arvostetaan joka puolella maailmassa. Sen sijaan hänen näkemyksensä mukaan alamaailman raha on aina riittävä mitta tavaroiden arvolle, olipa suvereeni tehnyt sen mistä tahansa aineesta. Hobbes huomasi jo tuolloin, että ”epäjalo” raha ja sen arvo ovat helposti manipuloitavissa. Hänen mielestään sellainen raha, joka perustuu pelkästään paikalliselle leimalle, on tehokas ainoastaan kotona, mutta siitä huolimatta altis lakien muutoksille ja arvon alentumiselle, mikä koituu rahan omistajien vahingoksi. (Hobbes 1999, 221-222.)

Kuten Hobbes totesi, on rahalla erityinen merkitys yhteiskunnalle. Se on ensinnäkin taloudellista kanssakäymistä helpottava väline, mutta erityisesti valtioiden mukaan tulemisen jälkeen siitä on tullut yhä enemmissä määrin myös poliittinen väline ja politiikan kamppailun kohde. Emme nykyaikana voisi kuvitella taloutta ilman rahaa, mutta emme myöskään politiikkaa ilman taloutta. Nykyaikainen politiikka valtioissa on entiseen tapaan kamppailua lainsäädännöstä ja arvoista, mutta yhä keskeisemmin myös taistelua siitä, kuinka yhteiskunnan julkisia varoja hyödynnetään, ja tuon taistelun keskiössä on juuri raha. Kuten edellisessä luvussa toin esille, ottivat valtiot monopoliaseman rahan lyömisessä, ja nykyisessä fiat-rahajärjestelmässä valtiot säätelevät keskuspankin kautta rahan arvoa ja rahoitusjärjestelmän korkoja, jotka ovat rahapolitiikkaan kuuluvia keinoja.

Teivo Teivainen on teoksessaan *Enter Economism, Exit Politics* (2002) todennut talouden ottavan yhä enemmän tilaa politiikassa. Teivainen toteaa, että nykyaikana demokraattisesti valituilla elimillä on oikeastaan vain marginaalinen tai seremoniallinen tehtävä, kun poliittinen päätöksenteko on siirtynyt niiltä yhä enemmän teknisille ja taloudellisille toimijoille (Teivainen 2002, 178). Talous on ottanut valtaa politiikassa niin suvereenien valtioiden sisällä kuin niiden ulkopuolella. Sisäinen vallansiirto on tapahtunut muun muassa yksityistämällä ja taloustieteen merkityksen kasvulla

julkisessa keskustelussa ja toiminnassa. Ulkopuolella valtaa ovat kasvattaneet muun muassa kansainväliset sijoittajat ja näennäisjulkiset toimijat kuten Kansainvälinen valuuttarahasto IMF. Kotimaiset toimijat ovat menettäneet valtaansa myös sisäisessä taloudessa, koska sisäinen talous on niin läheisessä suhteessa globaaliin talouteen, ja tästä syystä myös päätösvalta sisäisestä taloudesta on rajallista. Jos talouden säännöt siirtyvät yhä enemmän politiikan alueelle, voivat suvereenin mahdollisuudet vaikuttaa yhä näennäisimmiltä tulevaisuudessa. (Teivainen 2002, 181.)

Sixten Korkman korostaa sen sijaan omassa teoksensa *Talous ja utopia* (2012), että taloustiede ei anna vastausta siihen kuinka hyvä yhteiskunta synnytetään vaan pyrkii ymmärtämään ja selittämään talouden toimintaa (Korkman 2012, 35). Joka tapauksessa taloustieteellä on edellä mainitulla tavalla nykyään yhä keskeisempi rooli politiikassa. Korkman keskittää huomionsa myös liian suuriin rahoituslaitoksiin, joita ei voida päästää kaatumaan ("too big to fail"). Ne saavat valtioilta suojelusta kriisitilanteissa, ja tarvittaessa valtiot jopa sijoittavat niihin osakepääomaa. (Korkman 2012, 58-59.) Näin ollen pankeilla ja valtioilla on yhä nykyään erittäin läheinen suhde, ja tästäkin syystä raha ja rahoituslaitokset ovat hyvin poliittisia aiheita.

Rahapolitiikkaa voidaan pitää jo nimensä puolesta poliittisena, mutta poliittisen talouden näkökulmasta myös talous laajemmin on monin tavoin poliittista. Poliitikot ja muut toimijat voivat toisaalta pyrkiä depolitisoimaan taloutta, ja toisaalta taloudellistamaan politiikkaa. Se ei poista kuitenkaan sitä tosiasiaa, että keskusteltaessa taloudellisen ja poliittisen rajanvedoista, on kyse poliittisesta toiminnasta ja poliittisten näkemysten ajamisesta joko taloudellisen päätöksenteon puolesta tai sitä vastaan. (Sorsa 2014.)

3.3. Euroopan unionista ja eurosta

Keskeinen tutkielmaani liittyvä teoreettinen viitekehys löytyy myös Euroopan yhdyntymisestä ja siihen liittyvistä teorioista. Euroopan integraatiota eli Euroopan yhdyntymistä käsittelen tarkemmin luvussa 4, kun käsittelen aineistosta löytyvää integraatiodiskurssia. Lyhyesti todettuna Euroopan integraatiolla tarkoitetaan Euroopan maiden lähentymistä toistensa kanssa niin taloudellisesti kuin poliittisesti. Euroopan integraatiota on kutsuttu myös rauhanaatteeksi tai rauhan hankkeeksi (Yle 2013). Jari Ehrnrooth on kuitenkin todennut, ettei integraation narratiivi voi tällä vuosisadalla enää perustua sodan vaihtoehtona olemiselle, ja hänestä vaikuttaakin siltä, että markkinatalous on ottamassa integraation narratiivin roolin (Ehrnrooth 2001, 218-220).

Tässä luvussa käsittelen tarkemmin sitä, millainen toimija Euroopan unioni tällä hetkellä on, ja kuinka yhteisvaluutta euro rakennettiin poliittisena hankkeena sekä sitä millainen oli eurokriisin merkitys. Euroopan unionin osalta en keskity niinkään siihen, miten se tällä hetkellä toimii vaan siihen, millainen on sen rooli poliittisena toimijana.

3.3.1. Euroopan unionin nykytilasta

Tapio Raunio teos *Liittovaltiot – Federalismin teoria ja arki* (2002) johdattaa liittovaltioiden ja federalismin pariin. Se käsittelee muun muassa liittovaltioiden piirteitä, perustamista, vallanjakoa ja päätöksentekoa. Raunio keskittyy kuvaamaan myös Euroopan unionin muutosta kohti liittovaltiota, mutta korostaa ettei Euroopan unioni ole kaikilla tavoin liittovaltio, vaikka useat piirteet toki lähentyvät tuon määritelmän täyttymistä. Raunio pitääkin Euroopan unionia toistaiseksi valtioliiton ja liittovaltion välimuotona, koska päätösvalta kuuluu joissain asioissa jäsenvaltioille ja toisissa asioissa EU:lle. EU:lla ei ole myöskään perustuslakia, jolla Euroopan liittovaltio olisi virallisesti perustettu ja vallansiirrot toteutettu. Raunio mielestä Euroopan unionin erottaa liittovaltiosta kuitenkin kaikkein selkeimmin yhteisen identiteetin ja poliittisen yhteisöllisyyden heikkous (Raunio 2002, 182-183). Raunio on esittänyt toisaalla myös Maija Setälän kanssa, että EU on edelleen valtioiden liitto siitäkin näkökulmasta, että EU:lla ei ole itsellään toimivaltaa muuttaa perussopimuksia, vaan perussopimusten muuttaminen vaatii kaikkien jäsenvaltioiden hyväksynnän (Raunio & Setälä 2003, 39).

Niilo Kauppi on pohtinut *Politiikka*-lehden pääkirjoituksessaan EU:n poliittisen muodon vaikeutta. Hän huomauttaa, että EU ei ole ulkopoliittinen toimija sanan perinteisessä merkityksessä, kuten esimerkiksi YK, mutta EU ei ole myöskään kansallisvaltio. Kauppi toteaa, että EU:sta puhuminen ulkopoliittisena toimijana on vaarallista, koska EU:lla on kaikkiin jäsenmaihin erittäin suuri sisäpoliittinen vaikutus. (Kauppi 2002, 201.) Kauppi huomauttaa myös, että Euroopasta ei voida puhua yhtenäisenä julkisena tilana kolmesta syystä. Ensinnäkin Euroopassa ei ole yhtä yhteistä kieltä, toisekseen ei ole olemassa yhteisiä eurooppalaisia tiedonvälityskanavia ja keskustelufoorumeita, eikä EU:n instituutioilla ja kansallisilla poliitikoilla näytä olevan halua luoda tällaista julkista tilaa. (Kauppi 2002, 202.)

Jyrki Karvisen toimittama *Järjestyksiä Euroopan unionissa* (2016) on kokoelma 15 EU-asiantuntijan kirjoituksista, joissa käsitellään Euroopan unionin tämän hetkistä tilannetta, kun Iso-Britannia on päättänyt jättäytyä EU:n ulkopuolelle. Valtiotieteiden maisteri Ulla Immonen käsittelee teoksen

artikkelissaan unionin kehittymistä kriisien kautta ja toteaa EU:n kulkevan kahteen suuntaan. Toiset kulkevat kohti syvempää yhdentymistä ja toiset pyrkivät siitä irti. Immonen korostaa, että eurokriisin kautta EU:lle on siirretty lisää valtaa sellaisten poliittisten toimien kautta, jotka eivät olisi ennen kriisiä olleet millään tavalla mahdollisia, mutta kriisin myötä näistä toimista tulikin yhtäkkiä välttämättömiä. (Immonen 2016, 65- 66.) Lisäksi hän huomauttaa siitä, että kauaskantoisia poliittisia päätöksiä tehtiin nopeasti ilman mahdollisuutta laajamittaiseen julkiseen keskusteluun. Nyt näiden uudistusten myötä toteutetaan vallan uusjakoa, joka vaikuttaa väistämättä politiikan sisältöön. (Immonen 2016, 68- 69.)

Eurooppalaistuminen tarkoittaa muun muassa lainsäädännön ja muiden hallinnollisten piirteiden muuttumista yhteismalliseksi Euroopan integraation myötä. Esimerkiksi Tapio Raunio ja Juho Saaren toimittama Eurooppalaistuminen – Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon (2006) käsittelee nimensä mukaisesti Suomen EU-jäsenyyden aikana tapahtunutta muutosta. Teoksessa kuitenkin kerrotaan myös yleisluonteisemmin eurooppalaistumisesta, joka tarkoittaa myös EU:n vaikutusta kansallisen politiikan sisältöihin. Mitä enemmän päätöksenteko on ylikansallista, sitä todennäköisemmin eri toimijat kohdentavat voimavarojaan EU:n tasolle ja päinvastoin. Eurooppalaistuminen on toisin sanoen keskeinen Euroopan integraation vaikutus, joka vaikuttaa myös identiteettien rakentumiseen. (Raunio & Saari 2006, 9-40.)

Mikko Jakonen ja Paul-Erik Korvela esittävät *Politiikka*-lehden artikkelissa ”Demokratia ilman kansaa”, ettei Euroopan unionia tulisi mitata tai arvioida kansallisvaltioihin tiiviisti liittyvien käsitteiden kautta. Heidän mukaansa EU on jotain täysin erilaista ja se voisi yhteisen historian sijaan rakentaa identiteettiään tulevaisuuden varaan. Jakonen ja Korvela korostavat, että kansallisvaltiot ovat rakentaneet identiteettinsä osittain kuvitellun ja osittain todellisen historian varaan. (Jakonen & Korvela 2011, 96.) Tämä näkemys on mielenkiintoinen, mutta monella tavalla sen toteuttaminen tuntuu utopistiselta, koska Euroopan unionia on jo tähän mennessä rakennettu pitkälti samalla tavalla kuin perinteisiä kansallisvaltioita (Luoma-aho 2002). Kun EU:ta on rakennettu samoilla periaatteilla Euroopan integraatiota hyväksi käyttäen kuin kansallisvaltioita, on myös loogista käyttää siihen saman tyyppistä lähestymistapaa. On tietysti muistettava, ettei EU ole valtio samalla tavalla kuin kansallisvaltiot, vaikka sille on pyritty samoja piirteitä tuottamaan. Niin valtiot kuin EU ovat poliittisia abstrakteja, joiden olemassaolo vaatii uskoa, kuten myös Joseph de Maistre aikoinaan totesi.

3.3.2. Yhteisvaluutta oli poliittinen valinta

Heikki Patomäki korostaa talous- ja rahaliiton olleen ristiriitainen hanke heti alusta alkaen, koska kyseessä on rahaunioni ilman poliittista unionia. EU:lla ei toisin sanoen ole liittovaltion budjettia tai mekanismeja ylijäämien ja alijäämien tasaamiseen, ja samaan aikaan eurovaltiot ovat riippuvaisia yksityisistä velkamarkkinoista ja niiden odotuksista. (Patomäki 2012, 142.) Myös Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ja Ulkopoliittinen instituutti on huomionnut, että rahaliiton synnyttäminen nähtiin niin tärkeäksi poliittiseksi hankkeeksi, että mahdolliset taloudelliset riskit sivuutettiin eikä niiden annettu häiritä integraatiota. Jotkut varmasti jopa ajattelivat, että jos ongelmia ilmenee, ne johtavat itsessään poliittisiin muutoksiin euroalueen toimivuuden takaamiseksi. (Jokela et al. 2014, 19.)

Edellä mainittu Philipp Bagus kertoo teoksessaan tilanteesta, jonka myötä Saksa pakotettiin luopumaan vahvasta D-markastaan euron vuoksi. Ilman kyseistä uhrausta Saksojen yhdistyminen ei olisi saanut esimerkiksi Ranskan presidentin François Mitterrandin hyväksyntää. Euron luomista pidettiin tuolloin jopa sodan ja rauhan kysymyksenä. (Bagus 2011, 73-75.) Bagusin johtopäätös on, että euroa on käytetty vallan keskittämisen välikappaleena ja auttamaan Ranskan hallitusta sen pyrkimyksissä Saksan vaikutusvallan vähentämiseksi. Samalla rahapolitiikka on ollut poliitikoille keino edetä kohti poliittista yhdentymistä. (Bagus 2011, 171.)

Petri Minkkinen ja Heikki Patomäki pureutuivat Suomessa käytyyn keskusteluun yhteisvaluutta eurosta ennen euron käyttöönottoa. Heidän teoksessaan Yhdentymisen ja rahaunionin politiikkaa (1997) käsitellään Euroopan talous- ja rahaliitto EMU:n poliittisuutta sekä Suomessa esitettyjä perusteita niin euroon liittymisen puolesta kuin vastaan. Tuolloin kirjoittajat lähtivät liikkeelle siitä, että monille EMU on askel kohti eurooppalaista identiteettiä ja kenties jopa kohti liittovaltiota. Vähintään EMU osoittaa heidän mielestään, että integraatioprosessi ei ole pysähtynyt paikalleen. Heidän mukaansa EMU:a käytetään hyödyntämään tiettyjä poliittisia päämääriä, erityisesti yhdistyneen Euroopan luomista. Kuten Minkkinen ja Patomäki itsekkin toteavat, heidän tutkimuksensa on poikkeava perinteisestä kansallisvaltiokeskeisestä utilitarisesta tyylistä, koska he keskittyvät laajemmin kysymyksiin siitä mistä EMU:ssa on kysymys ja mitä Euroopassa sen myötä tapahtuu. (Minkkinen & Patomäki 1997, 21-23.)

Kirjassa korostetaan, että EMU:n julkilausuttuna tavoitteena on tuottaa ”EU-Euroopalle” lisää vaurautta ja valtaa. Näitä toimia ei pyritä oikeuttamaan sosiaalisilla tai demokraattisilla näkökohdilla. Monille motivoivana tekijänä osallistua EMU:n luomiseen toimi ajatus siitä, että EMU:sta muodostuisi federalistisen unionin kova ydin. (Minkkinen & Patomäki 1997, 34-35.) Lisäksi mielenkiintoisen ajatuskulun aiheeseen liittyen antaa kirjoittajien näkemys siitä, että EU-Euroopan

postmoderni hallinta on hyvin lähellä keskiaikaisen Euroopan hallintaa. Poikkeuksena on kuitenkin se, että keskiaikaiset suvereenit toimivat usein samalla alueella eivätkä olleet toisiaan poissulkevia samassa määrin kuin Ranskan vallankumouksen jälkeen muodostuneet suvereenit. (Minkkinen & Patomäki 1997, 114-115.)

Valtiovarainministeriön kansliapäällikkönä toimiva valtiotieteiden tohtori Martti Hetemäki kommentoi Kansantaloudellisen aikakauskirjan julkaisussa vuonna 1996 EMU:a vastaan esitettyjä väitteitä. Vaikka Hetemäki kyseenalaistaa ajatusta EU-maiden välisten tulonsiirtojen perusteista, hahmottelee hän poliittisen liiton ajatusta tuolloisen tilanteen kontekstista. Poliittisen liiton perusteena pidetään sitä, että EMU:ssa tarvittaisiin yhteistä finanssipolitiikkaa suhdannevaihteluiden tasaamiseksi. Jotta EU voisi harjoittaa finanssipolitiikkaa, pitäisi sen budjetin olla nykyistä suurempi. EU:n suurempi budjetti taas merkitsisi sitä, että EU-maiden rahoista suurempi osa olisi yhteisesti käytettävissä ja näiden rahojen käytöstä vastaisi yhteinen hallitus, jonka olemassaolo merkitsisi poliittista liittoa. (Hetemäki 1996, 284.) Jälkeenpäin ajateltuna kehitys on ollut hyvin pitkälti samanlainen. Yhteistä hallitusta ei EU:lla virallisesti ole, mutta Euroopan komissio ja euroryhmä ovat hyvin lähellä EU-hallituksen titteliä.

Ajatuspaja Suomen Perustan toimitti ja rahoitti Pellervon taloustutkimuksen tekemän tutkimuksen, Miten euroalue kehittyy (2013), jonka ovat laatineet Pasi Holm, Janne Huovari ja Markus Lahtinen. Kirjoittajat huomioivat, ettei euroalueen hyötyjä ja menestystä voi mitata pelkästään taloudellisilla mittareilla. Kirjoittajien mielestä euroalue tuo mukanaan vaikeasti mitattavia poliittisia hyötyjä, joista sisämarkkinoiden kehittyminen mainitaan yhtenä esimerkkinä. Yhteinen raha ja yhteiset instituutiot lisäävät euromaiden keskinäisriippuvuutta, ja euroalueen yhtenäisyys paranee, jos kaikki jäsenvaltiot kansalaisineen uskovat hyötyvänsä yhteisvaluutasta. Euroalueen hyödyt ja haitat ovat kuitenkin vaihtelevat kansantalouksien vahvuuksien mukaan. (Suomen Perusta 2013, 37-39.) Teoksessa korostetaan, että euroaluetta luotaessa ei uskottu euroalueen olevan Mundellin optimaalisen valuutta-alueen teorian mukainen valuutta, ja tästä syystä sen taloudellisen hyvinvoinnin parantamiskykyyn suhtauduttiin jo tuolloin epäilevästi. Samalla yhteinen raha painosti jäsenmaita yhteisen politiikan tekemiseen muun muassa rahapolitiikassa ja keskuspankkien luotettavuuden rakentamisessa. (Suomen Perusta 2013, 48-51.) Muita keskeisiä havaintoja kyseisessä teoksessa ovat, että finanssipoliittinen unioni tarkoittaa aina jäsenvaltioiden talouspoliittisen suvereniteetin kaventamista, EU:ta voidaan joillakin kriteereillä kutsua jo nyt liittovaltioksi ja hyvin toimivan rahaliiton edellytys on kansallisvaltioiden itsemääräämisoikeuden kaventaminen (Suomen Perusta 2013, 58-64).

Myös Euroopan komission talous- ja raha-asiain komissaarina toiminut Olli Rehn on todennut seuraavasti:

Yhteisvaluutta euro on yksi Euroopan yhdentymisen suuria saavutuksia. -- Mutta toisaalta euron poliittinen rakenne, EU:n talous- ja rahaliitto, on tuonut mukanaan tai ainakin heijastanut uusia pulmia. Osa niistä ennustettiin jo euron syntyessä, osa taas oli vaikeammin nähtävissä. Viime vuosina koettu euroalueen velkakriisi on paljastanut nuo heikkoudet karulla tavalla. (Rehn 2012,14)

sekä seuraavasti:

Vaikka euro selviäisikin tästä kriisistä hajoamatta, ei se tapahdu itsestään, eikä euroalue vahvistu vastaisen varalle ilman merkittäviä ja usein myös vaikeita päätöksiä. Yhteisvaluutta euron – ja lopulta koko unionin – tulevaisuus ei ole viime kädessä niinkään kiinni taloudellisista seikoista kuin eurooppalaisten poliittisesta tahdosta ja sen takana olevasta yhteiskunnallisesta todellisuudesta, kansalaisten hyväksynnästä. (Rehn 2012, 30.)

Rehn toteaa siis, että euro on itsessään saavutus, mutta poliittinen rakenne on tuonut mukanaan uusia pulmia, jotka tiedostettiin jo euroa luotaessa. Näin ollen euro on siis ollut poliittinen hanke, joka on toteutettu siitä huolimatta, että ongelmia tiedettiin olevan tulossa. Toinen sitaatti Rehniltä osoittaa, että euro on yhä kriisin aikana sekä sen jälkeen poliittisen tahdon kysymys, joka voidaan ratkaista vain ”merkittävillä” ja ”vaikeilla” päätöksillä.

Edellä olen esitellyt vain muutamia näkemyksiä euron poliittisesta luonteesta, mutta jo nämä osoittavat euron ja talous- ja rahaliiton poliittisen ja kiistanalaisen luonteen. Seuraavaksi käsittelem lyhyesti eurokriisiä.

3.3.3. Eurokriisistä

Matti Tuomala näkee, että eurokriisille on olemassa kaksi vallitsevaa selitystä, joko järjestelmävika tai jäsenmaiden holtiton taloudenpito. Julkinen valta joutui vuoden 2007 jälkeen lisäämään velkaantumistaan sen jälkeen, kun yksityinen sektori oli jo ylivelkaantunut. Yksityinen sektori aiheutti pankkikriisin, mikä johti julkisen sektorin velkakriisiin Kreikassa, Irlannissa, Portugalissa, Espanjassa ja Italiassa. Euroalueen velkakriisi alkoi Kreikasta, joka oli kaunistellut talouslukujaan. Kriisi levisi pian muihin velkakriisin maihin, koska sijoittajat eivät uskoneet niiden selviävän kasvavista veloistaan. (Tuomala 2014, 26-28.)

Globaali finanssikriisi lähti liikkeelle Yhdysvalloista vuonna 2008, ja useat ihmiset menettivät työpaikkojaan ja ajautuivat talousongelmiin. Syyllistä kriisiin etsittiin monelta suunnalta, ja lopulta G20-maiden vuoden 2009 tulkinnan mukaan syy oli siinä, että rahoitusmarkkinoiden sääntelyn purkamisessa oltiin tehty virheitä. Yhdysvaltojen asuntovelkamarkkinoilla oli luototettu asuntolainoja sellaisille, joilla ei ollut valmiuksia niiden takaisin maksamiseen. Pankit uskoivat riskien olleen hallinnassa, mutta todellisuudessa tilanne oli toinen. Velkaa oli asuntovelallisten lisäksi myös sijoittajilla, jotka olivat käyttäneet velkavipua rahoitusmarkkinoilla. Lopulta pankit ajautuivat likviditeettikriisiin, ja joutuivat turvautumaan Yhdysvaltojen keskuspankin rahoitukseen. Viidenneksi suurin investointipankki Lehman Brothers päästettiin kuitenkin konkurssiin, ja tämä teki kriisistä globaalin, koska kaikkialla oli ostettu roskalainoihin perustuvia arvopapereita. Rahoituskriisi levisi joka puolelle maailmaa, ja lainansaaminen vaikeutui pankkien keskittyessä itsensä pelastamiseen. (Patomäki 2012, 39-46.)

Vuonna 2009 euroalueen talous vajosi syvään taantumaan, jonka myötä EU-maat kasvattivat budjettimenojaan velkarahalla. Keväällä 2010 luottoluokittaja laski Kreikan valtionlainojen luottoluokituksen roskalainoihin verrattavaan kategoriaan, ja tämä nosti sen valtionlainojen korot ennennäkemättömälle tasolle. (Patomäki 2012, 71-72.) Kreikka oli jo valmiiksi velkaantunut, ja muut kriisimaat velkaantuivat lähinnä finanssikriisistä johtuneista syistä. Kriisivaltioiden velkoja ei uudelleenjärjestelty EU:n, EKP:n ja IMF:n toimesta, vaan lääkkeeksi tarjottiin tukipaketteja, joiden ehtona oli suuret julkisen talouden kiristystoimet. Näiden julkisen talouden kiristysten ajateltiin palauttavan luottamuksen kriisimaiden talouteen. (Tuomala 2014, 28-29.)

Martti Hetemäki on koennut eurokriisin taustalla olleita tekijöitä artikkelissaan Eurokriisin syyt ja euroalueen tulevaisuus (2015). Esittelen seuraavaksi nousukaudella (1999-2007) vaikuttaneita tekijöitä. Ensimmäisenä kriisimaiden korot alentuivat muun muassa valuuttakurssiriskin poistumisen sekä kaikkien pankkien EKP:n rahoitukseen pääsyn myötä. Toiseksi näiden tekijöiden tukemana pankkien rahoituskustannukset alenivat, kotitalouksien ja yritysten korot laskivat, luotot sekä varallisuusarvot ja pääomantuonti kasvoivat, kotimainen kysyntä kasvoi nopeasti ja kilpailukyky heikkeni, valtioiden velkakirjojen korot laskivat. Ja kolmanneksi kriisimaiden finanssipolitiikan kireys yliarvioitiin, jolloin finanssipolitiikka ei vaimentanut korkojen laskun vaikutuksia. (Hetemäki 2015, 18.)

Kriisin aikana eli vuoden 2008 jälkeen Hetemäki näkee keskeisinä syinä seuraavaksi esiteltävät syyt. Kriisimaiden riskien tultua ilmi niiden ulkomainen pääoman tuonti hidastui, pankkien markkinat kiristyivät, pankkien riippuvuus keskuspankirahoituksesta kasvoi, valtioiden riippuvuus kotimaisten

pankkien lainoituksesta kasvoi, varallisuusarvot ja kotimainen kysyntä laskivat, budjettivajeet kasvoivat ja pankeista tuli yhä suurempi riski valtioille, valtioiden velkakirjojen korot nousivat, riski euroalueesta irtaantumiselle kasvoi. Lisäksi finanssipolitiikan kireys aliarvioitiin, jolloin finanssipolitiikka ei vaimentanut rahoituskriisin vaikutuksia. (Hetemäki 2015, 18.)

Edellä on lyhyesti kuvattuna tie eurokriisiin sekä siihen johtaneita syitä ja vaikutuksia. Lyhyesti sanottuna eurokriisin pohja oli ylioptimistisissa toiveissa, eikä kriisin synnyttyä haasteisiin osattu tai pystytty vastaamaan. Eurokriisin aikana toteutettiin useita ratkaisuja, joilla pyrittiin vakauttamaan talouksia ja lisäämään uskoa yhteisvaluutta euroon. Pääsäännössä noudatettiin tiukkaan talouskuriin perustuvaa talouspolitiikkaa ja myönnettiin kriisimaille rahoitusta rahoitusmekanismien kautta.

3.3.4. Euro luo paineita yhdentymiselle

Entinen Ison-Britannian pääministeri Edward Heath totesi vuonna 1994 Erkki Toivasen haastattelussa, että yhteinen valuutta saa valtiot ja niiden taloudet lähentymään toisiaan (YLE 2013). Lisäksi olen edellä osoittanut, että euron rooli oli jo luomisvaiheessa poliittinen, ja tavoitteena oli poliittisen integraation edistäminen yhteisellä valuutalla. Tämä on osoitettu siis jo ennen eurokriisiä, mutta toisaalta keskustelu tästä on saanut tilaa julkisessa keskustelussa enemmän vasta eurokriisin jälkeen.

Kaarlo ja Klaus Tuori ovat todenneet, että eurokriisi ei ollut ainoastaan makrotaloudellinen kriisi, vaan sillä oli vaikutuksia myös poliittisilla ja sosiaalisilla ulottuvuuksilla. Makrotaloudesta on tullut useille eri rakenteille suunnannäyttäjä Euroopassa, ja taloudelliset rakenteet määrittelevät politiikan asialistaa. Talouden rakenteiden muuttaminen ja asiantuntijoiden roolin kasvattaminen vaikuttavat niin ikään poliittisiin rakenteisiin. Vaarana talouden roolin kasvattamisessa on, että poliittisille arvoille, kuten demokratialle ja avoimuudelle ei anneta enää riittävästi huomiota. (Tuori & Tuori 2015, 205.)

Alicia Hinarejos sen sijaan on todennut, että euroalueen kriisi osoitti, ettei EMU toiminut kriisin aikana tehokkaasti. Jotta euroalue voisi toimia vakaasti, sen on pystyttävä vastaamaan muun muassa kysymyksiin, jotka liittyvät riskien jakamiseen eri hallinnon tasoille. Lisäksi sen on pyrittävä löytämään tasapaino liiallisen keskittämisen ja täydellisen hajauttamisen välillä. Hinarejos korostaa, että tukipakettipolitiikkaa ei uskallettu vastustaa useista syistä, mutta keskeisimmäksi syyksi hän näkee sen, että siitä olisi voinut tulla kuolinisku Euroopan poliittiselle projektille. Ei siis toimittu samalla tavalla, kuin Yhdysvaltojen järjestelmä toimii, vaan luotiin aluksi väliaikaiset

vakautusjärjestelyt ja lopulta pysyvä mekanismi tällaisille tuille. (Hinarejos 2015, 51-57.) Hinarejosin mukaan on aiheellista pohtia myös, että eurokriisin aikana lisätty yhteistyö jäsenvaltioiden välillä on lisännyt integraatiota, ja valtaa on siirretty useilta osin kansalliselta tasolta EU:n tasolle. Vaikka jäsenvaltioiden sanotaan päättävän itse muun muassa sosiaalipolitiikastaan, niiden toimia sen suhteen valvotaan tiukasti muun muassa tarkkailemalla niiden talouspolitiikkaa. (Hinarejos 2015, 65-81.)

Useat eri toimijat ovat arvioineet sitä, kuinka euroalue tulee kehittymään tulevaisuudessa. Vaihtoehtoiksi on esitetty muun muassa syvenevää liittovaltiokehitystä ja yhteisten päätösten lisääntymistä, euroalueen osittaista hajoamista ja paluuta takaisin kansallisiin valuuttoihin. (ks. esim. Libera 2014; Jokela et al. 2014; Patomäki 2012; Suomen Perusta 2013.)

4. Integraatiodiskurssi

Tässä luvussa käsittelen viiden puheenjohtajan raportista löytyvää Euroopan syvempään yhdentymiseen pyrkivää diskurssia, jota nimitän *integraatiodiskurssiksi*. Osoitan esimerkein ja havainnoin, kuinka merkittävää roolia integraatio Euroopan unionin johtajien puheissa ja asiakirjossa esittää. Aluksi taustoitan Euroopan integraatiota ilmiönä ja teoreettisena kysymyksenä, minkä jälkeen paneudun tarkemmin raportista löytyvään uuteen integraatioprosessiin niin taloudellisen kuin poliittisen integraation osalta. Tämän jälkeen tarkastelen vielä tarkemmin, mitä aladiskursseja tämän integraatiodiskurssin sisältä on löydettävissä.

4.1. Euroopan integraatio

Euroopan yhdentymisellä eli Euroopan integraatiolla tarkoitetaan Euroopan valtioiden lähentymistä toistensa kanssa muun muassa taloudellisesti, poliittisesti ja kulttuurillisesti. On kuitenkin tärkeää erottaa toisistaan Euroopan integraatio ja Euroopan unioni, koska ne eivät ole synonyymeja toisilleen. Euroopan integraatiota on toteutettu jo vuosikymmeniä ennen sopimusta Euroopan unionista (Maastrichtin sopimus). Käsitteenä Euroopan integraatio on selkeästi ymmärrettävä poliittinen ilmiö, mutta erilaisten integraatioteorioiden kirjo on niin laaja, että integraatiota koskeva tutkimuskenttä vaikuttaa vaikeasti hahmotettavalta kokonaisuudelta. (Clerc & Elo 2014, 203-205.)

Integraatiota koskevalle tutkimukselle ja teoretisoinnille on pääsääntöisesti kaksi tarvetta; ulkoinen ja sisäinen tarve. *Sisäisen tarpeen* tärkein tehtävä on auttaa meitä ymmärtämään Euroopan tasoista päätöksenteko ja toimielimien toimintaa, integraation reunaehtoja, integraation toimijoita sekä ymmärtämään näiden toimijoiden motiiveja. *Ulkoisen tarpeen* tavoitteena on verrata Euroopan kehitystä muihin saman tyyppisiin hankkeisiin muualla maailmassa, ja pyrkiä löytämään ne piirteet, joissa Euroopan integraatiolla on yhteistä muiden hankkeiden kanssa, mutta ennen kaikkea pyrkiä ymmärtämään millä tavoin Euroopan integraatio on omaleimainen prosessi. On myös tärkeää pohtia sitä, missä määrin Euroopan integraatio mukailee esimerkiksi valtioiden, valtioliittojen ja liittovaltioiden kehitystä, ja siihen keskusteluun tämäkin tutkielma tiiviisti nivoutuu. (Clerc & Elo 2014, 203-205.)

Yksi Euroopan integraation pohjimmaisista ajatuksista, ja toisaalta sen tutkimussuunnista, on federalismi. Federalismin tavoitteena on kehitys kohti sellaista järjestelmää, jossa monitasoinen hierarkia pyrkii turvaamaan jäsentensä erilaisuutta sekä yhteisön yhtenäisyyttä. Tämän ei välttämättä tarvitse tarkoittaa kehitystä federaatioksi eli liittovaltioksi, vaikka kehityksellä olisi paljon

federaatioiden kannalta yhteisiä piirteitä. Liittovaltiossa eri hierarkiatasojen toiminta ja asema turvataan perustuslailla, kun taas valtioliitossa eli konfederaatiossa jokainen valtio säilyttää täyden itsenäisyytensä. Kaiken tämän kehityksen tulee tapahtua vapaaehtoiseen yhteistyöhön perustuen, koska jäsenvaltiot omilla päätöksillään siirtävät omaa päätösvaltaansa yhteisille toimielimille rajatuissa asioissa. (Clerc & Elo 2014, 209-212.) Keskeisesti federalismiin liittyvä käsite on Euroopan integraationkin suhteen *subsidiariteettiperiaate* eli niin sanottu toissijaisuusperiaate, jonka mukaan Euroopan unioni voi ryhtyä toimiin vain, jos se pystyy toteuttamaan tavoitteet paremmin kuin jäsenvaltioiden tasolla voitaisiin toteuttaa. Toisin sanoen päätökset täytyy tehdä niillä tarkoituksenmukaisilla tasoilla, joilla ne parhaiten ovat toteutettavissa. (Clerc & Elo 2014, 426.)

Toinen Euroopan integraatioon keskeisesti liittyvä tutkimussuuntaus on *neo-funktionalismi*, jonka mielenkiinto kohdistuu integraation etenemiseen. Neo-funktionalismin keskiössä on ajatus siitä, että jatkuva yhteistyön tarve ajaa myös valtiot tekemään yhä enemmän yhteistyötä, mikä itsessään lisää yhteistyön tarvetta toisella politiikan tai talouden osa-alueella. Tästä voidaan käyttää David Mitrany'n termiä *haaroittuminen (ramification)* tai Ernst B. Haasin termiä *leviäminen (spillover)*. Tässä tutkielmassa tulen hyödyntämään Haasin määritelmää leviämisestä, jonka alamuotoja ovat toiminnallinen eli *funktionaalinen leviäminen (functional spillover)*, jäsenvaltioiden poliittiseen paineeseen liittyvä *poliittinen leviäminen (political spillover)* ja EU:n ylikansallisten instituutioiden *kultivoitunut leviäminen (cultivated spillover)*. (Clerc & Elo 2014, 213-215.)

Kolmas integraatioon liittyvä tutkimussuunta on *intergovernmentalismi* eli hallitustenvälisyys, jolla tarkoitetaan nimensä mukaisesti jäsenvaltioiden hallitusten välisten neuvotteluiden ja keskusteluiden sekä päätöksenteon merkitystä. Tutkimussuunnan mukaan jäsenvaltiot ovat integraation keskeisiä toimijoita, jotka löytävät keskusteluidensa perusteella pienimmän yhteisen tekijän, jolla integraatiota viedään eteenpäin ja päättävät muutenkin poliittisesta agendasta. Intergovernmentalistit eivät allekirjoita näkemystä integraatiosta spillover-luonteisena, vaan korostavat jäsenmaiden roolia integraation toteuttajina. Intergovernmentalistien mukaan yhteinen sävel Euroopan tasolla löytyy helpoiten alemman tason politiikan alueella, kun taas korkeamman tason politiikka (esim. ulko- ja turvallisuuspolitiikka) on vaikeampaa saattaa integraation piiriin. Euroopan integraatiossa on siis tutkimussuunnan mukaan kyse ennen kaikkea jäsenvaltioiden intressien ajamisesta. (Clerc & Elo 2014, 215-218.)

Näiden kolmen teoretisoinnin ohella puhutaan myös monitasoisesta hallinnoinnista, jolla tarkoitetaan globalisoituvan maailman laaja-alaista yhteistyöverkostoa, jossa pelkästään jäsenvaltiolle ei ole enää poliittista valtaa Euroopan alueella. Monitasoisen hallinnoinnin näkemyksen mukaan niin Euroopassa

kuin kansallisvaltioissa on eritasoisia toimijoita, jotka eivät mukaile perinteisiä hallinnollisia rakenteita. Esimerkiksi euroalueella painetta tulee sekä kansainvälisiltä toimijoilta että EU-kansalaisilta ja yrityksiltä. Tutkimussuunnan mukaan Euroopan integraation ominaispiirteillä ja muista projekteista epätyypillisillä ratkaisuilla voi olla merkitystä myös muille samanlaisten asioiden kanssa ongelmiin joutuneille organisaatioille. Näin ollen monitasoisen hallinnoinnin mukaan Euroopan unioni on täysin erilainen toimija kuin missään muualla on aiemmin ollut. (Clerc & Elo 2014, 219-221.)

Integraatiodiskurssin voimakas läsnäolo EU-johtajien retoriikassa ei sinänsä ole lainkaan yllätys, kun Euroopan viimeksi kuluneen vuosisadan kehitystä ja historiaa tarkkailee. Euroopan yhdentymisen lähti liikkeelle toisen maailmansodan jälkeen, kun sodan turmelemat Euroopan valtiot pyrkivät ratkomaan pitkään jatkunutta vastakkainasettelua perustamalla *Pariisin sopimuksella* vuonna 1952 toimintansa aloittaneen Euroopan hiili- ja teräsyhteisön (EHTY), johon liittyivät Belgia, Hollanti, Italia, Luxemburg, Ranska ja Saksa. Tämän sopimuksen jälkeen aseteollisuuden ja metalliteollisuuden tärkeät raaka-aineet, hiili ja teräs, liikkuvat vapaasti Länsi-Euroopassa. (Eurooppatiedotus 2014, 22.)

EHTY:n perustamisen voidaan sanoa olleen alkusysäys kehitykselle kohti Euroopan unionia ja moninaisempaa Euroopan integraatiota. Myöhempiä merkittäviä syvempään yhdentymiseen keskittyneitä perussopimuksia ovat *Rooman sopimus* vuodelta 1958, jolla luotiin perusteet Euroopan talousyhteisön (ETY) toteuttamiselle ja perustettiin Euroopan atomienergiayhteisö (Euratom); *Euroopan yhtenäisasiakirja* vuodelta 1987, jolla pyrittiin kohti laajoja sisämarkkinoita ja aloitettiin neuvoston ja Euroopan parlamentin lainsäädäntöyhteistyö; *Maastrichtin sopimus* vuodelta 1993, jolla luotiin Euroopan unioni ja perusteet yhteiselle talous- ja rahaliitolle, ulko- ja turvallisuuspolitiikalle sekä oikeus- ja sisäasioille; *Amsterdamin sopimus* vuodelta 1999, jolla sisällytettiin muun muassa Schengenin sopimus perussopimukseen; *Nizzan sopimus* vuodelta 2003, jolla uudistettiin toimielimet tulevaa 27 jäsenvaltion unionia varten; sekä *Lissabonin sopimus* vuodelta 2009, jolla Eurooppa-neuvostosta tehtiin toimielin, lisättiin perusoikeuskirja perussopimusten piiriin sekä tehtiin neuvosto ja Euroopan parlamentti yhdenvertaisiksi lainsäätäjiksi. (Eurooppa-neuvosto & Euroopan unionin neuvosto 2016.) Jokaisella perussopimuksella on pyritty yhä syvenevään integraatioon, mutta tutkielmani kannalta kaikkein merkittävin sopimus näistä on Maastrichtin sopimus, jolla luotiin edellytykset siirtymiselle kohti yhteisvaluutta euroa ja luotiin Euroopan unioni.

Tutkielman kannalta on keskeistä käsitellä tässä vaiheessa lyhyesti myös Euroopan talous- ja rahaliittoa (EMU) ja yhteisvaluutta euroa. Maastrichtin sopimuksen 3 artiklan neljännessä kohdassa mainittiin julki nykyään toteen käynyt tavoite: ”Unioni perustaa talous- ja rahaliiton, jonka rahayksikkö on euro.” Jo ennen tätä yhteistä rahaa oltiin pidetty pitkään tavoitteena, mutta neuvottelut olivat usein kariutuneet yhteisen linjan löytämättömyyteen. Talous- ja rahaliitolla tarkoitetaan Euroopan talouksien yhdistämistä, ja päämääränä on, että kaikki jäsenmaat ottaisivat yhteisvaluutan käyttöönsä. EMU:n osa-alueet ovat rahapolitiikka ja talouspolitiikka, joista ensimmäiseen kuuluu yhteisvaluutta euro ja Euroopan keskuspankki EKP, toiseen talouspolitiikkojen koordinointi ja kehittäminen. Rahapolitiikka on EKP:n itsenäisessä hallinnassa, ja sen tavoitteena on säilyttää euron vakaus ja yleinen hintavakaus EMU:ssa. Talous- ja finanssipolitiikasta jäsenvaltiot ovat sen sijaan vastanneet itse, vaikkakin talouspolitiikkaa on koordinoitu EU:n tasolla, jotta budjetit olisivat tasapainossa ja politiikat vastaisivat EU:n yhteisiä tavoitteita. (Euroopan unioni 2014, 7-15.)

Kuten tulemme näkemään seuraavissa alaluvuissa, on Euroopan integraation ja yhteisvaluutan nykyykehityksessä löydettävissä piirteitä niin federalismista, neo-funktionalismista, intergovernmentalismista kuin monitasoisesta hallinnoinnista. Tämä itsessään kertoo siitä, että tutkimukselliset suuntaukset pyrkivät selittämään erittäin monisyistä ilmiötä, eikä yhden teorian luominen tai käyttäminen ole mielekäästä, saati edes mahdollista. Jokaisella tutkimussuunnalla on jotain annettavaa keskustelulle Euroopan integraatiosta, koska ne tutkivat ilmiötä hieman eri näkökulmista, painottaen omia tutkimusintressejään.

4.2. Yhdentyminen keskiössä

Viiden puheenjohtajan kertomuksessa Euroopan integraatio saa keskeisen merkityksen. Poliittisten toimijoiden käyttämä poliittinen retoriikka pyrkii luonnollisesti aina tiettyihin päämääriin, ja tässä kyseisessä kertomuksessa tavoitteena on selkeästi lisätä ja uudistaa Euroopan integraatiota tulevaisuudessa voimakkaasti. Koska euro on poliittinen hanke, kuten olen edellä (luvussa 3.3.2.) osoittanut, sen kehittämisellä on niin taloudellisia kuin poliittisia vaikutuksia kaikille jäsenmaille. Taloudelliset muutokset saadaan aikaan vain toteuttamalla ensin poliittisia muutoksia, ja niiden rooli on aineistossa voimakkaasti esillä.

Kertomuksen nimestä *Euroopan talous- ja rahaliiton viimeistely*, käy selvästi ilmi, että talous- ja rahaliitto on jollain tavalla yhä keskeneräinen ja vaatii viimeistelemistä, jotta se tulisi valmiiksi. Kertomuksen pohjana on toiminut aiemmat EU-tasolla laaditut kertomukset ”*Kohti todellista talous-*

ja rahaliittoa” ja ”Hahmotelma tiiviin ja aidon talous- ja rahaliiton luomiseksi”, myös näiden taustapapereiden otsikoinnissa annetaan selvä viittaus siihen, että integraatio on vielä kesken, ja on syytä edetä jotain todellista ja aitoa kohti. Lisäksi otsikoiden tasolla toistuvat usein sanat lähentyminen ja yhdentyminen eri muodoissaan. Sama toistuu väliotsikoissa, joissa puhutaan siirtymisestä kohti talousunionia, rahoitusunionia ja fiskaaliunionia. Jo tällaisesta pintapuolisesta tarkkailusta voi havaita, että integraatio on jatkuva prosessi, jonka tavoitteena on siirtyä kohti jotain uutta. (Aineisto 2015.)

Euroopan yhdentyminen kulkee kertomuksessa koko ajan mukana, ja sen toteuttaminen on selkeä päämäärä EU-johtajille, vaikka he toteavatkin, ettei ole välttämätöntä, että kaikki jäsenvaltiot toteuttaisivat samalaisia politiikkoja ja pyrkisivät olemaan täysin samanlaisia. Puheenjohtajien mielestä tärkeintä on lopputulos, jossa kaikki jäsenvaltiot toteuttaisivat sellaisia vakaita politiikkoja, joilla ne toipuvat lyhytaikaisista häiriöistä nopeasti, hyödyntävät suhteellisia etujaan sisämarkkinoilla ja houkuttelevat sijoituksia euroalueelle. Näillä vakailta politiikoilla euroalueelle turvataan puheenjohtajien mielestä nopea taloudellinen kasvu sekä korkea työllisyysaste. (Aineisto 2015, 7.)

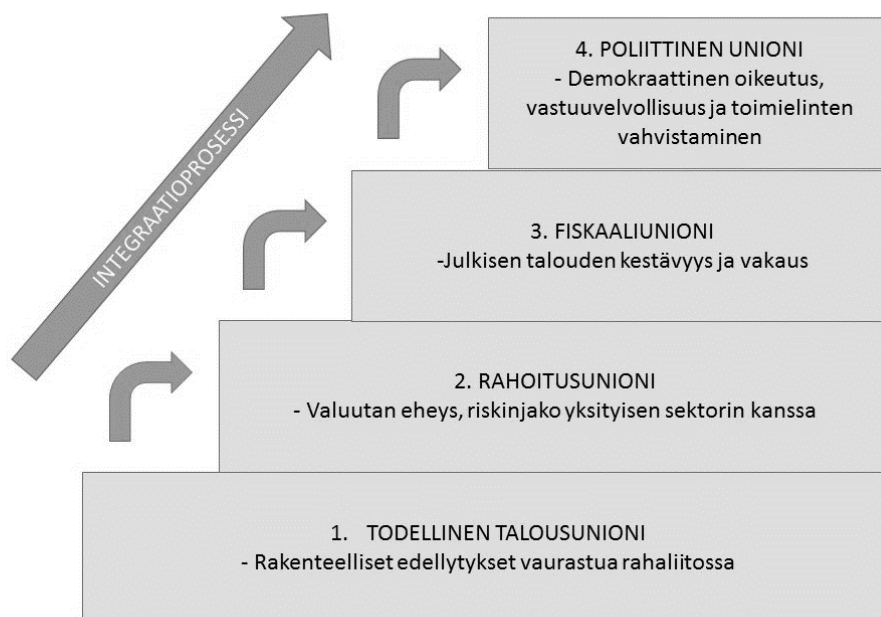
Integraatiolla eri muodoissaan on suuri merkitys Euroopan unionille ja euroalueelle. Jotta euroalue saadaan kertomuksen mukaan toimivaksi, täytyy yhdentymistä lisätä monella eri osa-alueella yhtäaikaaisesti. Euroopan integraatio onkin kertomuksessa kuvattu pitkäaikaiseksi ja jatkuvaksi prosessiksi, ja jäsenvaltioita veloitetaan osallistumaan kaikkiin valmisteilla oleviin unioneihin, ja niiden yhteisten päätösten mukaisten normien noudattamista ja edistymistä muilla integraation osa-alueilla tullaan valvomaan ja koordinoimaan. Integraatiodiskurssin ulottuvuuksia on tämän pitkäaikaisuuden ja valvonnan lisäksi yhteisten päätösten lisääntyminen, integraation monitasoisuus ja moniaikaisuus, integraation pysyvyys ja integraation demokraattinen oikeuttaminen.

On tärkeää huomioida, että kun puheenjohtajien kertomuksessa integraatio saa voimakkaan sijan, on silloin myös koko euroyhteisölle asetettu selkeä paine näiden integraatio-osien toteuttamiseen. Ilman niiden toteuttamista tavoitteena olevaa yhteisöä ei saada muodostettua. Kertomuksen yhtenä tavoitteena onkin esittää selvä suunta Euroopan talous- ja rahaliitolle, jotta kansalaisten ja taloudellisten toimijoiden luottamus yhteiseen rahaan säilyisi. (Aineisto 2015, 19.) Jäsenvaltioille ja koko EU-yhteisölle esitetään *uuden integraatioprosessin malli*, jolla pyritään korjaamaan eurokriisin aikana tapahtunutta eriytymistä. Seuraavassa luvussa esittelen kyseisen uuden integraatioprosessin, ja erittelen esimerkein mitä se käytännössä tarkoittaa.

4.2.1. Uusi integraatioprosessi

Kertomuksen perimmäinen tarkoitus on käynnistää uusi yhdentymisprosessi Euroopan unionissa ja erityisesti yhteisvaluuttaan kuuluvien maiden muodostamalla euroalueella. Uudella lähentymisellä voidaan puheenjohtajien mukaan korjata nykyään alueella tapahtuvaa ”eriytymistä”.

Kertomuksen pohjimmainen tavoite on tiivistää yhteistyötä neljällä eri osa-alueella. Nämä osa-alueet ovat kehittyminen kohti todellista talousunionia, rahoitusunionia, fiskaaliunionia ja lopulta kohti poliittista unionia. Talousunionin on tarkoitus varmistaa, että valtioilla on rakenteelliset edellytykset vaurastua rahaliitossa. Rahoitusunionin on tarkoitus varmistaa valuutan eheys kaikkialla rahaliitossa ja lisätä riskinjako yksityisen sektorin kanssa. Fiskaaliunionin olisi tarkoitus tuottaa julkiselle puolelle kestävyttä ja vakautta. Poliittisen unionin kehittäminen antaa pohjan muille unioneille demokraattisella oikeutuksella, vastuuvollisuudella ja toimielinten vahvistamisella. Jäsenvaltioiden tulisi sitoutua osallistumaan kaikkiin edellä mainittuihin unioneihin. Lopullisena tavoitteena on muodostaa ”lopullinen ja todellinen talous- ja rahaliitto”.

Kaavio1.

Jotta tällainen kehitys olisi mahdollinen, korostavat EU-johtajat myös toimivaltojen siirtoa kansallisvaltioilta ylikansallisille elimille. Heidän mukaansa on siirryttävä malliin, jossa ei anneta pelkästään sääntöjä ja suuntaviivoja kansallisen talouspolitiikan tekemiselle, vaan päätösvaltaa siirrettäisiin yhä enemmän yhteisille toimielimille. Toisin sanoen jäsenvaltioiden tulee jatkossa hyväksyä malli, jossa niiden talousarvioita ja talouspolitiikkaa hoidettaisiin enemmän yhteisesti Euroopan tason päätöksenteolla. (Aineisto 2015, 5.) Valtioiden suvereniteettia siirrettäisiin siis pala palalta yhteisille toimielimille, ja kansallisen päätöksenteon rooli euroalueen talouspolitiikassa vähenisi.

Kun valtiolla on yhteinen valuuttakurssi, on niiden talouksien oltava joustavia ja pystyttävä reagoimaan nopeasti laskusuhdanteisiin. Jos tällaisia toimia ei voida toteuttaa, on vaarana syvät ja pysyvät arvet. Kertomus korostaa, että valuuttakurssin sopeuttaminen olisi hintojen suhteuttamista nopeampaa. Kun valuuttakurssin sopeuttamista ei voida käyttää, tulisi euroalueen sisällä jakaa häiriöiden vaikutukset yhteisen riskinjaon avulla. Tämän lisäksi kestäättömien politiikkojen estäminen ei ole onnistunut jäsenvaltioilta hyvin kriisin aikana eikä sitä ennen. Puheenjohtajat mainitsevatkin raportissa, että alkuvaiheen epäonnistumisen perintö vaikuttaa yhä edelleen euroalueella, mikä on aiheuttanut myös eriytymistä valtioiden välillä muun muassa työllisyysilanteessa ja finanssipolitiikassa. Ratkaisuksi tähän puheenjohtajat esittävät uutta lähentymisprosessia, jolla eriytyminen korjataan ja poistetaan eriytymisen koko Euroopan unionille aiheuttama haavoittuvaisuus. Myös sitä painotetaan, että globalisoituvassa maailmassa on valtioiden velvollisuus ja etu pitää yllä vakaita politiikkoja ja pyrkiä tekemään talouksista ja muista rakenteista nykyistä joustavampia. Kertomuksen mukaan on huomattava, että rahaliitto voi olla menestys vain silloin, kun se on menestys kaikkialla euroalueella. (Aineisto 2015, 4.)

Neljän erilaisen unionin kehittäminen yhtäaikaaisesti ja jäsenvaltioiden tiivis sitoutuminen niiden toteuttamiseen tulee olemaan varmasti haasteellista, kun euroalueella on jo nyt havaittavissa eriytymistä muun muassa työllisyyden ja talouspolitiikan suhteen.

Kertomuksessa korostetaan, että tärkeitä parannuksia on jo toteutettu, mutta ”alkuvaiheen epäonnistumisen perintö vaikuttaa edelleen”, ja tästä syystä euroalueella on eriytymistä eri jäsenvaltioiden välillä, minkä vuoksi ”on aloitettava uusi lähestymisprosessi” (Aineisto 2015, 4). Eli integraatiota on tehtävä jatkossa yhä enemmän, jotta jäsenvaltiot eivät karkaisi liian kauaksi toisistaan. On siis selvää, että euroalue halutaan säilyttää ja sen kehittäminen on tärkeää tulevaisuuden oikeudenmukaisen ja toimivan yhteisön luomisen vuoksi.

Uusi integraatioprojekti tarkoittaa lähentymistä neljällä eri osa-alueella: ensin kohti todellista talousunionia, toiseksi kohti rahoitusunionia, kolmanneksi kohti fiskaaliunionia ja neljänneksi kohti poliittista unionia. Nämä unionit ovat toistensa kanssa päällekkäisiä ja niitä kehitetään yhtäaikaaisesti, ja jokaisen jäsenvaltion on osallistuttava näihin kaikkiin unioneihin sekä niiden on lähennyttävä toisiaan yhteisten kriteerien mukaisesti ja noudatettava tarkasti yhdessä sovittuja sääntöjä. Vaikka jokaista unionia kehitetään yhtäaikaaisesti, on järjestyksessä demokratian kannalta suuri ristiriita. Kun asiakirjassa järjestykseksi nimenomaisesti mainitaan edellä osoitettu järjestys, tulee väistämättä mieleen, että minkä vuoksi poliittinen unioni, jolla oikeutetaan unionien kehitys demokraattisesti, on järjestyksessä vasta viimeisenä. Yleensä länsimaisen demokratiakäsityksen mukaan toiminnalle tulisi olla ensin legitimeetti, minkä jälkeen olisi vasta suurten kehitystoimien aika, koska silloin valta on uskottavaa ja yhteiskuntarauhan uskotaan säilyvän paremmin (Oikeusministeriö 2005, 23). Mutta tarkasteltaessa Euroopan integraation historiaa, niin jo yhtenä Euroopan integraation isänä pidetty ranskalainen valtiomies Jean Monnet oli sitä mieltä, että Euroopan integraatiota tulee edistää demokratian ulkopuolella ja demokratia seuraa perässä, jos seuraa. Monnet'n näkemyksiin liittyi myös voimakas neofuntionalistinen sisältö, kun hänen mielestään integraatiota piti viedä kriisien kautta kohti liittovaltiota, jopa hurjimpien väitteiden mukaan siten, etteivät Euroopan kansalaiset tienneet, mitä on tapahtumassa. (Linden 2016, 16-17; Seppänen 2013.) Toisaalta asiakirjassa kyllä mainitaan, että joidenkin ratkaisuiden tekemistä on syytä kiirehtiä, ettei eurokriisin kaltainen tilanne pääsisi uusiutumaan.

Integraatioprosessi on tarkoitus toteuttaa kahdessa vaiheessa, ja tätä perustellaan muun muassa sillä, että jotkin ”kunnianhimoisemmat toimenpiteet” vaativat muutoksia EU:n sääntelykehikseen sekä ”merkittävää taloudellista lähentymistä ja säännösten yhdenmukaistamista euroalueella”. Lisäksi todetaan, että ”jotkin muutokset ovat pidemmälle meneviä kuin toiset”. Ensimmäinen vaihe ajoittuu aikavälille 1.7.2015 – 30.6.2017, jonka aikana ”tiivistetään tekemällä” eli pyritään rakentamaan jo olemassa olevien välineiden ja rakenteiden varaan se, mitä on mahdollista toteuttaa. Tähän kuului muun muassa kilpailukyvyn ja rakenteellisen lähentymisen ”voimistaminen”, rahoitusunionin ”viimeistely”, ”vastuullisten” talouspolitiikkojen luominen ja ylläpito. Tämän lisäksi korostetaan sekä euroalueella että jäsenvaltioissa ”demokraattisen vastuuvollisuuden vahvistamista”. Toisessa vaiheessa (vuoteen 2025 mennessä) on tarkoitus sopia pidemmälle menevistä konkreettisista toimenpiteistä, joilla viimeistellään talous- ja rahaliiton taloudellinen ja institutionaalinen rakenne. Tässä toisessa vaiheessa on tarkoitus myös tehdä lähentymisestä ”sitovampaa yhteisesti sovituilla, lähentymistä koskevilla viitearvoilla”. (Aineisto 2015, 5.)

Kertomuksessa todetaan, että uusien sopimusten sijaan tarvitaan ”konkreettista kehitystä EU:n lainsäädännön pohjalta”. Näiden toimien on tarkoitus auttaa siirtymään kohti ”lähentymisen, kasvun ja työllisyyden talousunionia” (Aineisto 2015, 7.)

4.2.2. Yhteisten päätösten lisääntyminen

Yksi keskeinen integraatiodiskurssiin liittyvä kulmakivi on, että näillä esitetyillä toimenpiteillä haluttaisiin useissa eri tilanteissa lisätä yhteisesti tehtävien päätösten, ja sitä myötä sitovuuden sekä sitoutuneisuuden, määrää. Ernest B. Haas on todennut poliittisen integraation olevan prosessi, jossa poliittiset toimijat siirtävät kansallisilla päätöksillään heidän uskollisuuttaan, odotuksiaan ja poliittisia aktiviteettejaan kohti uutta keskusta, jonka instituutioiden uskovat toteuttavan asioita paremmin kuin kansallisvaltiot ovat aiemmin toteuttaneet (Haas 1968,16). Puheenjohtajien kertomuksessa tällaiset vallansiirrot saavat merkityksen niin historiallisessa kuin tulevaisuuden visioihin liittyvässä kontekstissa. Ensinnäkin euroon liittymällä on luovuttu osasta omaa päätösvaltaa, mutta ei kuitenkaan puheenjohtajien mukaan vielä riittävästi, koska yhteisiä päätöksiä pyritään monella osa-alueella yhä lisäämään. Yhteinen raha pakottaa jäsenvaltiot lähentymään, jotta ne saisivat siitä enemmän taloudellista hyötyä. Raha toimii siis erittäin voimakkaana motivoitsijana yhteisten päätösten lisäämiseksi.

Kertomuksessakin euron todetaan olevan paljon enemmän kuin pelkkä raha, sen todetaan olevan merkittävä poliittinen ja taloudellinen hanke. Samalla todetaan, että rahaliittoon kuuluvat jäsenmaat ovat ”lopullisesti” luopuneet omasta valuutastaan ja rahapoliittisista mukautusvälineistä. Nämä mukautusvälineet korvatakseen jäsenvaltioiden tulisi toimia sekä erikseen että yhdessä, koska tavoitteena on että yhteisesti jaettu rahapolitiikka hyödyttäisi kaikkia jäsenmaita. Vastineeksi mukautusvälineistä luopumisesta jäsenvaltiot ovat kertomuksen mukaan saaneet ”uskottavan” ja ”vakaan” valuutan ”laajoilla, kilpailukykyisillä ja voimakkailla” sisämarkkinoilla. (Aineisto 2015, 4.)

Yhteisiä päätöksiä halutaan lisätä erityisesti siten, että jatkossa ei enää annettaisi sääntöjä ja suuntaviivoja kansallisen politiikan tekemisestä, vaan lisää päätösvaltaa siirrettäisiin yhteisille toimielimille. Näin ollen yhä useammin muun muassa valtioiden talousarvioista ja talouspolitiikoista päätettäisiin enemmän yhteisesti. Asiakirjan yksi tavoite onkin esittää ajatatuksia, joiden pohjalta luotaisiin uutta lainsäädäntöä ja toimielimiä näitä yhteisiä päätöksiä tekemään. (Aineisto 2015,5.) Vaikka toisaalla asiakirjassa todetaan, että yhdentymisprosessia tulisi viedä eteenpäin ennemmin ”konkreettisten toimien” kuin uusien sääntöjen muodossa, niin uudelle lainsäädännölle vaikuttaa

kuitenkin olevan selkeä tarve, jotta lähentyminen voisi perustua yhteisesti sovituille normeille. Integraatioprosessin vaiheessa 2 on tarkoitus luoda yhdentymisprosessista virallisempi yhteisillä normeilla, joilla olisi lainsäädännöllinen luonne (Aineisto 2015,7).

Jäsenvaltioiden roolia korostetaan muun muassa silloin, kun ne luovat uuden kansallisen kilpailukykyviranomaisen yhteisen mallin pohjalta. Myös uudesta EU-ohjausjaksosta puhuttaessa korostetaan, että ensisijaiset tavoitteet asetetaan yhdessä ja toimitaan ”eurooppalaista lähestymistapaa noudattaen” ja pitämällä mielessä ”yhteisen etumme”. (Aineisto 2015, 8-9.)

Yhteisen talouspolitiikan ja siitä yhteisesti päättäminen saa keskeisen roolin aineistossa, ja parhaiten se konkretisoituu mielestäni tässä lainauksessa:

Lisäksi aito fiskaaliunioni edellyttää, että yhteistä päätöksentekoa finanssipolitiikasta lisätään. Tämä ei tarkoittaisi tuloja ja menoja koskevan politiikan kaikkien näkökohtien keskittämistä. Euroalueen jäsenvaltiot päättäisivät edelleen verotuksesta ja julkisen talouden menojen kohdentamisesta kansallisten päätösten ja poliittisten valintojen mukaisesti. Kun euroalue kehittyä kohti aitoa talous- ja rahaliittoa, joidenkin päätösten tekemistä kollektiivisesti on kuitenkin lisättävä siten, että samalla varmistetaan demokraattinen oikeutus ja vastuuvollisuus. Tällaiset kollektiiviset päätökset voitaisiin tehdä tulevassa euroalueen varainhoitohallinnossa. (Aineisto 2015, 19.)

Vaikka kaikkea päätöksentekoa ei ole talouspolitiikan osalta tarkoitus keskittää (ainakaan tässä vaiheessa), annetaan edellä olevassa lainauksessa selvästi ymmärtää, että joidenkin päätösten tekeminen keskitetysti tulevaisuudessa on yhä tärkeämpää. Mielenkiintoista onkin nähdä, että kuinka tällaiset rajaukset yhteisten päätösten ja kansallisten päätösten välillä saadaan tehtyä. Tarkoittavatko nämä kollektiiviset päätökset joidenkin tiettyjen kulujen yhteismallisuutta jokaisessa eurovaltioissa, vai onko tarkoituksena pelkästään koordinoita, etteivät yksittäisten valtioiden kulut ja menot pääsisi liian suureen epätasapainoon? Yhteismallisten kulujen muodostaminen tulisi varmasti olemaan sen verran haastavaa nykyisessä epäileväisessä poliittisessä tilanteessa, etten tätä kirjoittaessani usko ainakaan sellaisten läpimenemiseen.

Näissä yhteisten päätösten lisäämiseen pyrkivissä toimenpiteissä on nähtävissä selvä yhtäläisyys edellä esiteltyyn Haasin teoriaan poliittisesta integraatiosta, mutta lisäksi myös filosofisempaan kysymykseen yhteiskuntasopimuksista. Yhteiskuntasopimusteorioiden mukaan kansalaiset luovuttavat valtaansa heitä edustavalle suvereenille, jotta tämä osoittaisi niitä kohtaan suojaa ja turvallisuutta niin ruumiillisesti (väkivallanuhka) kuin taloudellisesti (omaisuudensuoja). Tulen

käsittämään tätä yhteiskuntasopimustematiikkaa tarkemmin luvussa 7, kun osoitan, kuinka eurolla luodaan uutta eurooppalaista yhteiskuntasopimusta

4.2.3. Taloudellinen integraatio

Taloudellinen integraatio tarkoittaa Euroopan valtioiden lähentymistä taloutta koskevilla kysymyksissä. Se on yksi merkittävimmistä sysäyksistä koko Euroopan integraatiolle, koska kuten muistamme, sai Euroopan integraatio alkunsa Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamisesta, jonka taustalla vaikuttivat rauhanaatteen lisäksi myös taloudelliset intressit turvata hiilen ja teräksen saanti sodanjälkeisessä Euroopassa. Taloudellinen integraatio on myös nykyään voimakas motivoitsija yhteisten mallien ja päätösten muodostamiselle. Tutkielmani aineisto on itsessään hyvin lähellä talouspolitiikkaa, ja jo siitä syystä aineistosta on löydettävissä paljon sellaisia pyrkimyksiä ja piirteitä, jotka voi asettaa taloudellisen integraation otsikon alle. Tässä luvussa käsitelen aineistosta löytyviä taloudelliseen integraatioon liittyviä havaintoja. Näiden toimien pohjalta siis taloudellinen yhteistyö tiivistyy entisestään. Sivuan luvussa myös joitakin lainsäädännöllisiä ja rakenteellisia suunnitelmia, mutta kerron niistä tarkemmin rakennemuutosdiskurssia koskevassa luvussa.

Kertomus keskittyy ensisijaisesti euroalueeseen, ja tämä asia kirjoitetaan auki perustellen sillä, että ”valtioilla, joilla on yhteinen valuutta, on erityisiä yhteisiä haasteita, etunäkökohtia ja velvollisuuksia”, eli toisin sanoen osoitetaan euroalueen itsessään olevan omaleimainen yhteisö, vaikka talous- ja rahaliiton kehittäminen onkin ”avoinna kaikille EU:n jäsenvaltioille”. Yksi tärkeimmistä tavoitteista onkin, että ensin saadaan viimeisteltyä sisämarkkinat, jonka jälkeen kehitytään kohti talousunionia, jonka on tarkoitus lisätä työpaikkoja ja taloudellista kasvua (Aineisto 2015, 2.)

Jotta näihin tavoitteisiin sekä vaurauteen, hintavakauteen, täystyöllisyyteen ja sosiaalista edistystä tavoittelevaan kilpailukykyiseen sosiaaliseen markkinatalouteen päästäisiin, tulee talous- ja rahaliittoa ”täydentää”. Tässä yhteydessä asiakirjassa käytetään voimakasta *talo-metaforaa*, jonka mukaan talous- ja rahaliittoa rakennettiin vuosikymmeniä kuten taloa, mutta se saatiin vain osittain valmiiksi. Kriisin aikana eurotalosta vakautettiin pikaisesti seinät ja katto, mutta nyt asiakirjassa vedotaan euroyhteisöön, että se alkaisi vahvistaa myös eurotalon perustuksia, jotta siitä tulisi sellainen kuten sen tarkoitettiin olevan. (Aineisto 2015, 4.) Talo-metafora kieltämättä kuvaa hyvin euron ja koko talous- ja rahaliiton nykytilannetta, koska kriisin aikana pyrittiin luomaan niin sisäisesti kuin ulkoisesti uskoa yhteisvaluuttaan ja sen tulevaisuuteen, mutta tuon kulissin alle jäi yhä vakavia rakenneongelmia, jotka eivät ole vielä kukaan poistuneet. Esimerkiksi Kreikka on yhä keväällä 2017

ongelmissa taloutensa kuntokuurin kanssa, ja esimerkiksi Kansainvälinen valuuttarahasto IMF pitää euromaiden Kreikalta vaatimia toimia kohtuuttomina (Helsingin Sanomat 2017).

Talousunionin keskiössä on lähentyminen, ja tästä mainitaan kertomuksessa muun muassa seuraavasti: ”lähentyminen jäsenvaltioiden välillä kohti suurinta mahdollista vaurautta ja lähentyminen eurooppalaisten yhteiskuntien sisällä ainutlaatuisen eurooppalaisen mallimme vaalimiseksi”. Jälleen kertomuksessa toistuu liikkeeseen perustuva integraatio, kun kuljetaan kohti ”suurinta mahdollista vaurautta”, tämä on talo-metaforan ohella yksi mielenkiintoisimmista kertomuksen kielellisistä asioista. Tällaiset talouteen ja oikeudenmukaisuuteen liittyvät kielikuvat luovat uskoa tulevaisuuden paremmasta Euroopasta, jolla menee taloudellisesti ja sosiaalisesti nykyistä paremmin. Tuskin kukaan lähtökohtaisesti vastustaa sitä, että ihmisillä on työtä, vaurautta ja heille turvataan oikeudenmukainen kohtelu yhteiskunnassa. Tällainen tunteisiin vetoava retoriikka on hyvin yleistä poliittisessa kielenkäytössä. Puhe on yksi politiikanteon muodoista, ja EU-johtajat hyödyntävät tätä taloudellista oikeudenmukaisuutta varsin tietoisesti kertomuksessaan.

Taloudelliseen retoriikkaan liittyy myös kysymys siitä, kuinka paljon euroalueen jäsenet tarvitsevat toisiaan saadakseen kasvua aikaan, kriisin todetaan osoittaneen että toisia tarvitaan, vaikka merkittävät talouspolitiikan osat säilyvät kansallisina. Ensimmäisessä vaiheessa kaikkien olisi lähennyttävä ”Euroopan parasta suoriutumisen tasoa ja parhaita käytäntöjä”, ja jokaisen jäsenen etu on ”että kaikki muut tekevät tämän samassa tahdissa”. Tätä kutsutaan ”lisäkehitykseksi”, jota tarvitaan jotta ”euroalueen jäsenet lähentyisivät toisiaan”. (Aineisto 2015, 7.) Lähentymistä tarvitaan siis tulevaisuudessa paljon, jotta paras suoritustaso saavutetaan. Vaikuttaa siltä, että jäsenmailla ei ole paljonkaan omia intressejä, vaan ne pyrkisivät yhteismalliseksi toimijaksi yhdessä toisten kanssa. Euroopan politiikkaa seurattaessa ei kuitenkaan vaikuta siltä, että todellisuus olisi tämän kaltainen, vaan jokaisella jäsenvaltiolla vaikuttaa usein olevan tavoitteena suojata omaa etuaan. Tämä tulkintani on intergovernmentalistinen, kun sen sijaan EU-johtajien näkemys asiasta on voimakkaan federalistinen. Toisaalta on myös muistettava, että EU-johtajien tehtävänä on edustaa Euroopan unionin näkökantoja ja ajaa sen etuja.

Makrotalouden epätasapainoa koskevan menettelyä käytetään ennaltaehkäisemään ja korjaamaan epätasapainoa ”ennen kuin on liian myöhäistä”. Tulevaisuudessa sen tulisi tunnistaa epätasapaino koko euroalueella eikä vain jäsenvaltioiden tasolla. Lisäksi sen tulisi jatkossa olla enemmän ennaltaehkäisevä instrumentti, jolla voitaisiin edistää muun muassa rakenneuudistuksia. (Aineisto 2015, 8.) Taloudellinen tasapaino halutaan siis muuttaa sellaiseksi, että se koskee voimakkaasti euroaluetta nykyisen jäsenvaltioihin keskittyvän mallin sijasta. On selvää, että yhteinen raha

vaikuttaa jokaisessa jäsenvaltiossa, ja tämän vuoksi myös epätasapainoa on pyrittävä vakauttamaan koko valuutta-alueella. Yhteinen raha toisin sanoen tässäkin tilanteessa vaikuttaa siihen, että jäsenvaltioiden on pyrittävä löytämään yhteisiä ratkaisuja epätasapainon välttämiseksi, ja rakenneuudistukset tulevat olemaan vastaisuudessa poliittisen debatin aiheena.

Tavoitetta yhteisestä pankkijärjestelmästä kutsutaan ”yhteisen rahan peilikuvaksi”, ja tämän todetaan korostuvan pääosan rahasta ollessa pankkitalletuksia. Luottamus pankkitalletusten turvallisuuteen tulisi olla sama jokaisessa eri valtiossa, joissa pankki toimii, koska vain silloin ”raha voi olla aidosti yhteinen”. Tähän liittyvinä taloudellisen integraation toimina puheenjohtajat esittävät yhteistä pankkivalvontaa, yhteistä pankkikriisinratkaisua ja yhteistä talletussuojaa. Näillä toimilla voitaisiin puuttua ”pankkien ja valtioiden negatiivisiin kierteisiin”, joita pidetään eurokriisin keskeisenä syynä. Rahoitusjärjestelmän tulisikin tulevaisuudessa hajauttaa riskejä eri maihin. (Aineisto 2015, 12.) Pankkien ja jäsenvaltioiden olisikin tulevaisuudessa oltava vähemmän kytköksissä toisiinsa, eikä laajaa kansallista harkintavaltaa tulisi enää tulevaisuudessa olla, vaan kaikilla pankkiunioniin osallistuvilla pankeilla olisi oltava samat toimintaedellytykset. Tämä edellyttää tulevaisuudessa lisää yhteisiä sääntöjä ja lainsäädäntöä, mutta myös valvontamekanismeja on tarkoitus kehittää sellaisiksi, että niillä voidaan puuttua esiintyviin ongelmiin. (Aineisto 2015, 13.)

Myös pääomamarkkinaunioni liittyy voimakkaasti taloudelliseen integraatioon, ja sen todetaan koskevan kaikkia jäsenvaltiota, mutta se on kuitenkin ”erityisen merkittävä euroalueen kannalta”. Pääomamarkkinaunionin tavoitteena on varmistaa monipuolinen rahoitus yrityksille, jotta ne voivat muun muassa saada pankkilainaa ja pankkien ulkopuolista rahoitusta. Pääomamarkkinaunioni jakaisi riskejä rajojen ylitse syventämällä joukkolaina- ja osakemarkkinoiden yhdentymistä, koska osakemarkkinat nähdään tärkeänä häiriöiden vaimentajana. ”Täysin yhdenmukaisen pääomamarkkinoiden” todetaan toimivan myös hyvänä puskurina rahoitusalan järjestelmähäiriöitä vastaan ja lisäävän yksityissektorin riskinjakoja yli rajojen. (Aineisto 2015, 13.) Tässä kohdassa vaikuttaa voimakkaasti ajatus siitä, että kun mahdollisuudet ovat yhteisiä, tulee myös riskin jaon olla yhteistä. Pääomamarkkinoiden yhdistämisen todetaan kuitenkin olevan myös riskitekijä, kun kansallisia esteitä puretaan. Tämän vuoksi rahoitusalan toimijoiden käytettävissä olevia välineitä halutaankin laajentaa ja lujittaa. Lopullinen tavoite pääomamarkkinoiden valvonnan suhteen olisi perustaa Euroopan pääomamarkkinavalvoja. (Aineisto 2015, 13.)

Jäsenvaltioiden päätösvallan kannalta yksi keskeisimmistä taloudelliseen integraatioon liittyvistä kehitysehdotuksista on fiskaaliunionin luominen. Kuten edellä on jo mainittu, fiskaaliunionin tavoitteena on tuottaa julkiseen talouteen kestävyttä ja vakautta. Tausta-ajatuksena on se, että jos

finanssipolitiikka ei ole kestävä, kestävät jäsenvaltioiden taantumet pidempään ja vaikuttavat täten myös koko euroalueeseen. Vastuullisen budjettipolitiikan todetaankin olevan ”EMUn kulmakivi”, ja sen vuoksi on jo aiemmin pyritty koordinoimaan jäsenvaltioiden talousarvioita ja lisätty talousvaikeuksissa olevien jäsenvaltioiden valvontaa. (Aineisto 2015, 15.) Yhtenä tärkeänä uudistuksena kohti fiskaaliunionia nähdään euroalueen julkistalouden vakautusjärjestely, jonka avulla olisi tarkoitus käsitellä häiriöitä, joihin ei voida löytää ratkaisuja kansallisella tasolla. Pitkällä aikavälillä lähentymisprosessin ja jäsenvaltioiden talousarvioita koskevien yhteisten päätösten tulisivatkin perustua tällaisen järjestelmän varaan, koska näiden toimien nähdään luovan EMUsta nykyistä kestävämpi kokonaisuus. (Aineisto 2015, 16.)

EMU:lle asetetaan myös toinen pitkän aikavälin tavoite, jonka tavoitteena on turvata sen menestys myös tulevaisuudessa. Tämä pitkän aikavälin tavoite on tarkoitus toteuttaa muun muassa sillä, että työmarkkinat ja koulutustutkinnot olisivat yhteismallisia, jotta maantieteellinen ja ammatillinen liikkuvuus voidaan turvata nykyistä paremmin. (Aineisto 2015,9.)

4.2.4. Poliittinen integraatio

Poliittinen integraatio tarkoittaa poliittisten järjestelmien lähentymistä Euroopan tasolla, ja tämän asiakirjan toimien kautta erityisesti euroalueen tasolla. Poliittinen integraatio on hyvin lähellä taloudellista integraatiota etenkin nykyään, kun talouspolitiikka ja markkinavoimat ovat ottaneet keskeisemmän roolin poliittisessä päätöksenteossa. Täytyy kuitenkin muistaa, että euroalueella tehtävät muutokset vaikuttavat voimakkaasti myös muihin Euroopan unionin jäsenmaihin, koska jokaisen valtion on suunnitelmien mukaan liityttävä yhteisvaluuttaan sen ollessa niille mahdollista. Tästä huolimatta esimerkiksi Ruotsi on jättäytynyt yhteisvaluutan ulkopuolelle kansallisilla päätöksillä.

Integraation voimistuminen voi myöhemmässä vaiheessa tarkoittaa liittovaltion perustamista, mutta se ei ole täysin välttämätöntä. Poliittisten esteiden vuoksi se voi olla myös hyvin haastavaa toteuttaa. Euroalueen johdolla ollaan kuitenkin menossa kovaa vauhtia suuntaan, jossa jäsenvaltioiden päätösvalta vähenee suhteessa ylikansalliseen päätöksentekoon. Nykyinen Euroopan komission komissaari Alexander Stubb on kuvannut tietä kohti liittovaltiota aikoinaan seuraavasti:

Ensin huomataan yhteistyön tarve. Toiseksi siirretään yhteistyö toimielinjärjestelmän sisälle, yleensä neuvoston piiriin. Kolmanneksi huomataan toiminnan tehottomuus neuvoston piirissä

ja siirrytään puhtaaseen yhteistyömenettelyyn, jossa kaikki unionin toimielimet ovat mukana. (Stubb 2001.)

Yllä oleva Stubbin sitaatti osoittaa Tapio Raunion mukaan, että yhdentyminen johtuu kolmesta tekijästä: unionin perustuslakikehitys vahvistaa unionin luonnetta valtioiden ja kansojen yhteisönä, unionin toimivallan vahvistaminen luo paineita päätöksenteon ylikansallistamiseen ja laajentumiset johtavat EU:n sisäisen joustavuuden lisäämiseen (Raunio 2002, 162-163). Nämä kohdat täyttyvät myös tutkielman aineistossa, kun lakien ja uusien rakenteiden myötä vahvistetaan yhteisön luonnetta, osa päätösvallasta halutaan siirtää ylikansalliselle tasolle ja joustavuutta yhteisön sisällä halutaan lisätä vaikka samalla vaaditaankin tiukkaa sitoutumista sääntöihin ja yhteisiin normeihin.

Kertomuksessa halutaan ”edistystä” ja liikettä ”kohti” jotain parempaa. Tämän vuoksi puheenjohtajat korostavatkin, että merkittävät päätökset ovat kaikkia jäsenvaltioita hyödyttävän poliittisen kokonaisuuden osia, eivätkä toisistaan erillisiä. Tästä huolimatta tätä ei nähdä riittäväksi ohjenuoraksi, vaan vaaditaan laajempaa politiikkakokonaisuutta, jolla toteutetaan useita rakenneuudistuksia. (Aineisto 2015, 7.) Näihin rakenneuudistuksiin ja niiden luonteeseen paneudun tutkielman myöhemmässä vaiheessa. Rakenneuudistukset ja poliittinen integraatio vaativat eri osa-alueilla erilaista yhdenmukaistamista, toisilla osa-alueilla vaaditaan syvää yhdenmukaisuutta, mutta toisilla osa-alueilla eri politiikoilla voidaan saada yhtä hyvä tuloksia. Ensimmäisessä tilanteessa vaaditaan lisää poliittista integraatiota, mutta toisessa myös maakohtaiset ratkaisut ovat mahdollisia. (Aineisto 2015, 10.) On tärkeää huomioida, että myös maakohtaisissa ratkaisuisissa on poliittisen integraation ulottuvuus, koska päätösten tulee vastata sisällöltään yhteisesti sovittuihin tavoitteisiin, eli siinä mielessä kansallinen liikkumavara on sidottu Euroopan tasoiseen ohjeistukseen. Yhteisiä normeja halutaan lisätä erityisesti työmarkkinoihin, kilpailukykyyn, liiketoimintaympäristöön, julkishallintoon ja veropolitiikkaan. Lisäksi näiden normien noudattamista seurattaisiin säännöllisesti ja annettaisiin maakohtaisia suosituksia. (Aineisto 2015, 10.)

Myös päätöksentekojärjestykseen on suunniteltu muutoksia. Euroopan parlamentin roolia erityisesti euroon liittyvissä kysymyksissä halutaan kasvattaa. Tämä osoittaa kuinka merkittävä osa Euroopan integraatiota yhteisvaluutta on. Lisäksi kehittyessään kohti rahoitus- ja fiskaaliunionia EMUn täytyisi puheenjohtajien mukaan ulkoista edustusta lisätä huomattavasti. Ulkoisen edustuksen yhdistämisellä tarkoitetaan muun muassa sitä, että EU:lle ja euroalueelle tulisi yhteinen edustus muun muassa kansainvälisiin rahoituslaitoksiin, erityisesti IMF:ään. Nykytilanne on kertomuksen mukaan kestävä, koska EU ja euroalue ei käytä koko poliittista painoarvoaan, vaan jokainen jäsenvaltio

puhuu omalla suullaan, vaikka jäsenmaiden kantoja on pyritty koordinoimaan. EU on puheenjohtajien mukaan saavuttanut asemansa maailman suurimpana kauppablokkina puhumalla ”yhdellä äänellä sen sijaan, että sillä olisi ollut 28 erilaista kauppastrategiaa”. EU:n päätöksillä ja taloudella huomautetaan olevan kasvava rooli maailmantaloudelle muun muassa siitä syystä, että useimmilla EU:n jäsenvaltioilla on yhteinen raha- ja valuuttakurssipolitiikka. Yhteistä edustusta tulisi viedä eteenpäin vaiheittain, mutta sen suunnittelun aloittamisella on kiire. (Aineisto 2015, 18.)

Kiireellisyyteen vetoaminen on hyvin yleistä Euroopan integraatiossa, koska silloin toteutetaan usein nopealla aikataululla toimia, joilla yhteisvastuuta yhteisistä asioista lisätään. Tämä johtaa usein siihen, että vajavaisen toimivuuden vuoksi niitä on pyrittävä parantelemaan ja tekemään pysyvämmiksi myöhemmässä vaiheessa. Esimerkiksi eurokriisin yhteydessä tällaisia toimia toteutettiin useita, ja aineistona toimiva kertomus on yksi esimerkki, jolla näitä toimia halutaan syventää. Esimerkiksi Euroopan vakausmekanismi (EVM) luotiin vastaamaan kriisien hoitoon, mutta tässä vaiheessa sen hallinto- ja päätöksentekoprosessit nähdään monimutkaisiksi ja pitkäkestoisiksi. Tästä syystä puheenjohtajat ehdottavatkin, että EVM:n hallinto siirrettäisiin kokonaan EU:n perussopimusten piiriin. (Aineisto 2015,19.) Tämä on oiva esimerkki siitä, kuinka neofunktionalistisesti Euroopan unioni toimii, kun toinen asia johtaa toisen osa-alueen mukaantuloon leviämisen teorian mukaisesti.

Kertomuksessa nostetaan myös esille, miten tärkeä rooli euroryhmällä on, kun euroalueen etuja ”edistetään”, ”niistä keskustellaan” ja ”niitä esitellään”. Jotta euroryhmän osallistumista uudistettuun talouspolitiikan EU-ohjausjaksoon voidaan lisätä, tulee puheenjohtajien mielestä euroryhmän puheenjohtajuutta vahvistaa ja lisätä sen käytettävissä olevia resursseja lyhyellä aikavälillä. Toisessa vaiheessa sen sijaan tulisi harkita euroryhmälle kokoaikaista puheenjohtajaa, jolla on selkeä ”toimeksianto tässä kertomuksessa esitetyissä puitteissa”. Kaikilta EU-toimielimiltä halutaan sille tukea, jotta sillä olisi suuri rooli yhteistä rahaa koskevien intressien edustajana niin sisäisesti kuin ulkoisestikin. (Aineisto 2015, 19.) Näillä toimilla euroryhmän puheenjohtaja siis institutionalisoituisi eli saisi nykyistä keskeisemmin instituution luonteen. Se edustaisi euroryhmän kantoja maailmalla, ja puhuisi siellä jäsenvaltioiden puolesta.

Tässä mainittujen poliittisten integraation piirteiden lisäksi poliittista integraatiota tapahtuu silloin, kun luodaan uutta lainsäädäntöä ja toimielimiä. Näitä käsitelen myöhemmin tässä tutkielmassa, kun keskityn rakennemuutosdiskurssiin ja uuteen lainsäädäntökokonaisuuteen.

4.3. Integraation aikadiskurssi

Kuten edellä olleista luvuista on tullut selvästi esille, on integraatio monitasoista ja moniaikaista poliittista toimintaa. Samalla integraatio on jatkuva ja pitkäaikainen prosessi, kuten historia on meille osoittanut. Euroopan integraatio on syventynyt yleensä kriisien kautta, mikä oli myös integraation isänä pidetyn Jean Monnet'n tavoitteena. (Linden 2016, 16-17). Tätä jatkuvuuteen, moniaikaisuuteen ja monitasoisuuteen liittyvää diskurssia kutsun *integraation aikadiskurssiksi*, jota käsittelen kahteen osaan jaettuna, ensimmäisessä alaluvussa keskityn integraation monitasoisuuteen ja moniaikaisuuteen, ja toisessa alaluvussa puran auki integraation jatkuvuutta ja pitkäaikaisuutta. Ensin taustoitan kuitenkin hieman *ajan politiikkaa* ja *politiikan aikaa* teoreettisena lähtökohtana, siltä osin kuin näen sen tiiviisti liittyvän Euroopan integraatioon liittyvään keskusteluun.

Politiikan tutkimuksessa on tutkittu viime vuosikymmeninä lisääntyvissä määrin ajan politiikkaa ja politiikan aikaa. Lyhyesti sanottuna ajan politiikalla tarkoitetaan aikaa koskevien erotteluiden luomaa politisoitien pelivaraa, ja politiikan ajalla ajan käyttämistä poliittisena pelivälineenä eli politikointia. Ajan politisointi tarkoittaa laajemmin ajan ”luonnollisuuden” purkamista, ajan rakenteiden lukemista ja ajan osoittamista ”pelattavissa olevaksi” ilmiöksi. Ajalla politikointi sen sijaan tarkoittaa esimerkiksi aikaa koskevien käsitteiden ja jakojen tarkoituksenmukaista hyödyntämistä poliittisessa retoriikassa tilanteen ja strategian vaatimalla tavalla. (Lindroos & Palonen 2000, 12-17.) Ajan politisointi ja ajalla politikointi liittyvät molemmat integraation aikadiskurssiin, koska aineisto on hyvin suunnitelmallinen ajan suhteen (*policy-ulottuvuus*), minkä lisäksi integraatiotoimien välttämättömyyttä perustellaan muun muassa kiireellä ja aikaisemmilla kriiseillä.

Bertrand de Jouvenelin termi *futuribles*, jonka Kari Palonen on kääntänyt suomen sanaksi *tulevallisuus*, on yhdistelmä sanoista tulevaisuus ja mahdollisuus. Tulevallisuuksien pohdinnan tarkoituksena ei ole pyrkiä ennustamaan tulevaisuutta tai tulevia asioita itsessään, vaan keskittyä pohtimaan millaisia mahdollisia tulevaisuuksia on saavutettavissa nykyisyyden lähtökohdista. Tulevallisuus ei ole pelkästään jonkin tietyn tulevaisuuden odottamista *odotushorisontista* käsin, vaan siihen voi liittyä selkeä poliittisen toimijan toimintasuunnitelma (*policy*) tietyn tulevallisuuden toteuttamiseksi. Kari Palosen tulkinnassa tätä samaa kuvaisi weberiläinen termi *Chance*, joka viittaa tilaisuuden realisoitavuuteen *ex ante*. Tulevallisuuden suhteen kyse on tulevan odotuksen realisoituvuudesta. Ero Chancen ja tulevallisuuden välillä syntyy siinä tilanteessa, kun realisoituminen tapahtuu. Tulevallisuuksista jokin toteutuu, mutta Chance ei voi olla enää tilaisuus

toimijalle realisoiduttuaan. Tulevallisuuksia syntyy lisäksi jokaisessa nykyisyydessä lisää ja ne ovat kaikkialla läsnä. (Vauhkonen 2000, 103-124.) On helppo todeta, että EU:n johtavat poliitikot pitävät kertomuksessaan esittelemäänsä mallia yhtenä tulevallisuuksena Euroopalle, jonka eteen he tulevat myös aktiivisesti toimimaan. On selvää, että asiakirja jättää joitakin kohtia vielä auki, koska ne vaativat laajempaa tarkastelua. Nämä auki jääneet kohdat ovat kuitenkin sellaisia, joihin on jo selkeästi suunniteltu seuraavat ”väliaskeleet” eli toisin sanoen tulevallisuuksien suuntaviivat.

Yksi selvästi erottuva piirre asiakirjan aikaretoriikassa on sen pyrkimys rakentaa menneisyydestä nykyisyyden kautta kohti tulevaisuutta kulkevaa *lineaarista suunnitelmaa*, jonka toteuttamisella siirrytään kohti jotain ”lopullisempaa ja aidompaa”. Toisin sanoen kyseessä on poliittinen suunnitelma, jolla on ajallisesti jokin alkupiste ja päämäärä, jota kohti on kuljettava. Tällaisen toimintatavan noudattamista voidaan kutsua myös *edistyksen ideaksi*. Piotr Sztompka on kuvaillut edistyksen ydinajatuksia seuraavasti:

1. Edistys yhdistetään käsitteenä aikaan ja sen muuttumattomaan (lineaariseen) suuntaan menneisyydestä nykyisyyteen ja tulevaisuuteen, jossa edistys määritellään positiivisesti arvotettuna erona (muutoksena) menneisyyden ja nykyisyyden välillä (saavutettuna edistyksenä) tai visioituna edistyksenä nykyisyyden ja tulevaisuuden välillä.
2. Liikkeellä (tai kehityksellä) on suunta, jossa mikään vaihe ei toista itseään, ja jokainen myöhempi vaihe tulee askeleen suhteellisesti lähemmäksi jotakin visioitua lopputilaa kuin mikään aikaisempi vaihe.
3. Itse edistysprosessi voi olla kumulatiivinen, askel askeleelta edistyvä (lineaarinen) prosessi tai vallankumouksellinen, ajoittaisia laadullisia "hyppyjä" sisältävä prosessi.
4. Prosessissa erotellaan usein tyypillisiä "välttämättömiä (tai väistämättömiä) vaiheita" joiden kautta edistysprosessi kulkee.
5. Korostetaan prosessin sisäsyntyisiä syitä, jotka paljastavat muutosta läpikäyvän yhteiskunnan sisäisiä potentiaaleja.
6. Edistysprosessi nähdään väistämättömänä prosessina, jota ei voida pysäyttää eikä estää.
7. Jokaisen uuden kehitysvaiheen katsotaan tuovan parannusta tai etenemistä kohti lopputilaa, jonka oletetaan tuovan mukanaan tavoiteltujen arvojen täydellisen täyttymyksen, kuten esimerkiksi onnellisuuden, yltäkylläisyyden, vapauden, oikeudenmukaisuuden tasa-arvon ja niin edelleen. (Kylliäinen 2014, 46-77.)

Edellisissä kappaleissa osoitettujen ajan poliittisten ulottuvuuksien voidaan sanoa leikkaavan EU-johtajien raporttia kauttaaltaan. Menneisyydellä, nykyisyydellä ja etenkin tulevaisuudella on merkittävä rooli raportissa. Seuraavaksi paneudun aikadiskurssin monitasoisuuteen ja

moniaikaisuuteen.

4.3.1. Monitasoisuus ja moniaikaisuus

Puheenjohtajat toteavat heti kertomuksen alussa, että kansallisten toimijoiden ja EU-toimielinten piti vakauttaa taloutensa ja ”varjella” sitä kaikkea mitä oli saavutettu ”monivaiheisen ja toisinaan vaivalloisen Euroopan yhdentymisen kautta”. Näillä toimilla ”säilytettiin euroalueen eheys ja pidettiin sisämarkkinat vahvoina”. (Aineisto 2015, 4.) Tästä voi päätellä, että jo aiemmin Euroopan integraatio on ollut sekä vaivalloinen että monivaiheinen prosessi, mutta joka tapauksessa edistyminen integraation suhteen on ollut tavoiteltava suuntaus. EU-johtajien näkemyksistä tulee siis selväksi, että integraatioprosessi on kaikkienensa monivaiheinen, eikä pelkästään yksillä päätöksillä loppuun saatettava projekti. Vaikuttaa myös siltä, että sisämarkkinat ovat todella keskeinen osa Euroopan yhdentymistä, koska ne halutaan säilyttää vahvoina niin tässä hetkessä kuin tulevaisuudessa, jonka eteen eri toimielimet niin kansallisella kuin EU:n tasolla ovat tehneet toimiaan. Myös toimijuuksilla on aikadiskurssin kannalta suuri merkitys, koska kaikilta eri integraation osapuolilta vaadittiin ja vaaditaan toimia sisämarkkinoiden ja talouden toimintakykyisenä pitämiseksi.

Eurokriisin varjolla on jo nykyisellään toteutettu monia toimia, jotta euroalue ja sisämarkkinat olisivat tulevaisuudessa enemmän suojeltuina erilaisilta riskeiltä. Puheenjohtajien mielestä kriisin aikana tehdyistä ”pikaratkaisusta” tulee tehdä myös pysyviä ratkaisuja sitouttamalla muun muassa EVM perussopimusten piiriin, kuten olen jo aiemmin asiasta todennut. Näin ollen puheenjohtajat käyttävät kriisiin suhteutettua ajan politiikkaa hyväkseen, ja haluavat institutionalisoida luotuja ratkaisuja yhä vahvemiksi eurooppalaisen tason päätöksentekojärjestelmiksi, koska näin olisi syytä toimia, jotta edistystä tässä yhteiskuntajärjestyksessä tapahtuu.

Aineistossa esitelty integraatioprosessi on jaettu moneen eri alaryhmään, ja se kertoo jo itsessään integraation moniaikaisuudesta ja monitasoisuudesta. Moniaikaisuuteen viittaa se, että eri unioneita halutaan viedä eteenpäin toisistaan riippumattomina kokonaisuuksina, mutta toisaalta kaikkien jäsenvaltioiden toimijuutta rajoitetaan monitasoisuudella, kun kaikkien jäsenvaltioiden on osallistuttava kaikkiin valmisteilla oleviin unioneihin. Moniaikaisuus ja monitasoisuus ovat siis toisaalta toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, mutta lopulta toisiaan velvoittavia poliittisia suuntauksia.

Puheenjohtajat vetoavat myös ”kiireeseen”, koska lyhyellä aikavälillä on toteutettava monia uudistuksia, jotka koskevat muun muassa riskinjakoa, joka voidaan toteuttaa ”yhdenneittyjen rahoitus- ja pääomamarkkinoiden avulla yhdessä tarpeellisten yhteisten varautumisjärjestelyiden kanssa”. (Aineisto 2015, 8.) Myös rahoitusunionille esitetään olevan kiireellinen tarve muun muassa siksi, että rahoitusjärjestelmä ei pysty toistaiseksi hajauttamaan riskejä eri maihin lieventääkseen maakohtaisten häiriöiden määrää ja vähentääkseen sellaisten riskien määrää, jotka on ”jaettava finanssipoliittisin keinoin”. Jotta näihin tavoitteisiin päästäisiin, tulee rahoitusunioni, yhteinen talletussuojajärjestelmä ja pääomamarkkinaunioni luotava jo ensimmäisessä vaiheessa. (Aineisto 2015, 12.) Lyhyen aikavälin (kiire) lisäksi EU-johtajat avaavat keskipitkän ja pitkän aikavälin tavoitteita. Keskipitkällä aikavälillä esimerkiksi taloudelliset rakenteet ”lähentyvät Euroopan parhaita standardeja”, ja tämän jälkeen riskinjakoa pitäisi vahvistaa laajemmin koko euroalueella sitä kattavalla finanssivakautusmekanismilla (Aineisto 2015, 4). Pitkän aikavälin tavoite on muun muassa se, että talous- ja rahaliitto saadaan viimeisteltyä.

4.3.2. Integraatio on jatkuva ja pitkäaikainen prosessi

Edellä olen jo esitellyt integraation etenemiseen liittyvän leviämisen mallin (spill over). Leviäminen eri osa-alueilta toisille on tiukasti sidonnaista myös aikadiskurssiin, koska integraatio on jatkuva ja pitkäaikainen prosessi, joka vaatii jatkuvia toimia edetäkseen haluttuun suuntaan. Integraation alkuvaiheista on tultu pitkä matka, mutta kuten aineisto osoittaa, ei se ole vielä tullut valmiiksi. On hyvin todennäköistä, että tämän tyyppinen poliittinen projekti ei koskaan saavutakaan lopullista malliaan vaan sen jatkamiselle löytyy aina uusia osa-alueita. Mutta toisaalta täytyy muistaa, että myös ajat muuttuvat ja erilaisille rakenteiden tarkasteluille on myös kansallisvaltioiden tasolla tarvetta (vrt. sote-uudistus). Integraation jatkuvuus on siis perusteltavissa jo historiaa tarkastelemalla ja tulevaisuuden visioihin katsomalla. Integraatio toteutuu pitkällä aikavälillä ja vaatii erilaisia toimia eri osa-alueilla.

Asiakirjassa esitetään kaksi eri aikamääräistä tavoitetta, joiden lisäksi on esitetty toimia jotka sijoittuvat näiden kahden aikamäärään väliin keskipitkällä aikavälillä. Ensimmäisen (ensimmäinen vaihe) tavoitteen on oltava ”kunnianhimoinen”, jotta ”pitkän aikavälin visio” (toinen vaihe) voidaan saavuttaa (Aineisto 2015, 5). Toisin sanoen ensimmäisessä vaiheessa on tehtävä pitkälle meneviä integraatoratkaisuja, jotta edistystä kohti ”lopullista” tavoitetta voidaan saavuttaa. Pitkän aikavälin visio on siis monella tavalla riippuvainen siitä, että lyhyellä aikavälillä saadaan riittäviä

edistysaskeleita saavutettua. Euroopan integraatiolle on tärkeää, että tietyt askeleet mahdollistavat yhä syvemmälle menevien integraatioaskelten ottamisen tulevaisuudessa. Ei siis ole puheenjohtajien näkökulmasta yhdentekevää, mitä missäkin vaiheessa tehdään, koska aiemmilla toimilla on vaikutus tavoitellun tulevaisuuden suhteen. Kuten jo edellä on mainittu, on tämän tulevaisuuden saavuttamiselle ”väistämätöntä, että päätösvaltaa jaetaan ajan mittaan enemmän” (Aineisto 2015,5). Tällaiset väistämättömyydet ja välttämättömyydet ovat tiiviisti yhteydessä edellä esiteltyyn edistys-ideaan. Edistykselle on siis väistämätöntä, että tietyt toimet toteutetaan, jotta lineaarinen suunnitelma voidaan saattaa päätökseensä.

Puheenjohtajat toteavat, että talouspolitiikan EU-ohjausjaksoa on jo aiemmin yksinkertaistettu ja tehostettu, kun on keskitytty prioriteetteihin, laadittu vähemmän asiakirjoja ja annettu enemmän aikaa niistä keskusteluun. Samaan aikaan poliittisen tason osallistumista on tehostettu ja yhteistyötä kansallisten viranomaisten kanssa vahvistettu. Näitä toimia raportin mukaan tulee jatkaa muun muassa siitä syystä, että ”voidaan luoda selkeä pitkän aikavälin visio”. Samalla todetaan, ettei kaikkea voi tehdä yhden vuoden aikana, eikä raportin mukaan pidäkään. (Aineisto 2015, 9.) Näin ollen myös talouspolitiikan ohjausjaksoon osoitetaan tavoitteita, joilla on pitkän aikavälin visio. Tämä visio on tulevaisuusorientoitunut, ja sen tulee vastata niihin haasteisiin, joita talouspolitiikassa kansallisella ja euroalueen tasolla kohdataan. Kansallisen tason talouspolitiikka siirtyy siis nykyistä enemmän yhteisten päätösten piiriin, kun ohjeistukset joka tapauksessa annetaan EU-tasojen keskusteluiden pohjalta.

Uusi integraatioprosessi on siis kolmeen eri aikatasoon sidottu poliittinen projekti, jonka osat ovat lyhyen aikavälin kehitys, keskipitkän aikavälin kehitys ja pitkän aikavälin kehitys. Tämän lisäksi aikaulottuvuuksia ovat yhteinen historia, nykyinen tilanne ja tulevaisuus. Integraatioprosessi on monitasoinen, koska sitä kehitetään eri unionien osa-alueilla. Näitä unioneita kehitetään osittain samanaikaisesti ja saman kokonaisuuden osina, mutta niiden kehittäminen tehdään osittain myös toisistaan erillään, ja ne yhdistyvät yhdeksi kokonaisuudeksi vasta lainsäädännön ja yhteisön muodostuttua tarpeeksi tiiviiksi.

4.4. Integraation pysyvyysdiskurssi

Läheisesti aikadiskurssiin liittyvä ulottuvuus on integraatiota koskeva sitovuus, velvoittavuus ja pysyvyys. Nämä ulottuvuudet eivät kuitenkaan ole yhtä voimakkaasti aikasidonnaisia kuin edellä mainitut moniaikaisuus ja jatkuvuus. Sen vuoksi nimeän tämän ulottuvuuden *integraation*

pysyvyydiskurssiksi, joka kuvaa integraatioon osallistuvien velvollisuuksia, tehtävien päätösten sitovuutta ja integraation pysyvyyttä sekä siihen liittyvää lopullisuusretoriikkaa. Vaikka kertomuksen suunnitelmissa luvataan jäsenvaltioille vapauksia, ja luvataan säilyttää valtioiden itsemääräämisoikeutta, vaikuttaa integraation lisääminen olevan kuitenkin tulevalle yhteisölle ensiarvoisen tärkeää. Integraatiosta halutaan tehdä myös aiempaa sitovampaa muun muassa yhteisillä normeilla ja velvoittamalla kaikki jäsenvaltiot osallistumaan kaikkiin valmisteilla oleviin unioneihin. Monessa eri yhteydessä on löydettävissä myös integraatioon liittyvää lopullisuusretoriikkaa, joka viittaa muun muassa siihen, että jäsenvaltiot ovat lopullisesti luopuneet omista valuutoistaan sekä siihen, että talous- ja rahaliitto halutaan viimeistellä lopulliseen muotoonsa.

Euroopan keskuspankin pääjohtaja Mario Draghi totesi vuonna 2014 vieraillessaan Helsingin yliopistossa euron olevan peruuttamaton, mutta ei vielä täydellinen valuutta. Lisäksi Draghi totesi, että euron hyötyjä epäilevä jäsenvaltio ei välttämättä halua pysyä ikuisesti talous- ja rahaliitossa. (Turun Sanomat 2014.) Jo tuolloin yhden raportin laatijan puheissa oli selvä sanoma siitä, että EU:n tasolla tehdään heidän mandaattiansa puitteissa kaikki mahdollinen, jotta euro on varmasti peruuttamaton (Taloussanomat 2014.) Ei ole siis yllättävää, että euron pysyvyyteen ja peruuttamattomuuteen vedotaan EU-johtajien raportissa. Eurolla on erittäin tärkeä merkitys EU:n yhtenäisyyden ja tulevaisuuden kannalta, eikä sen suhteen haluta epäonnistua, koska yhden valtion ero yhteisvaluutasta antaisi euron haavoittuvuudesta ennakkotapauksen, jota muut valtiot voisivat halutessaan seurata. Aineistossa käy selvästi ilmi, että niin euro kuin Euroopan integraatio nähdään pysyviksi ratkaisuiksi.

Pysyvyys ilmenee aineistossa jo aikaisessa vaiheessa, kun puheenjohtajat toteavat, että ”viime vuosien pikaratkaisuihin tulee tehdä pysyvä, oikeudenmukainen ja demokraattisesti oikeutettu perusta tulevaisuudelle”, nämä toimet on toteutettava vaikka talouskasvu ja usko talouteen on palaamassa Eurooppaan (Aineisto 2015, 4). Lisäksi alkuvaiheessa korostetaan sitä, että jäsenvaltiot jakavat ”pysyvästi rahapolitiikkaa koskevan päätösvaltansa muiden euroalueen maiden kanssa”. Euroalueen jäsenvaltioille asetetaan velvollisuus lähentyä kohti yhtä kestäviä talouksia ”merkittävästi” ja ”pysyvästi”, jotta ne voisivat myöhemmin osallistua häiriöiden vaimentamismekanismien toimintaan (Aineisto 2015,10). Myös euroalueen vakautusjärjestelyyn osallistumisen ehdoksi asetetaan lähentyminen kohti talousunionia, koska kyseinen järjestely ei saisi johtaa pysyviin ja yhdensuuntaisiin tukitoimiin valtioiden välillä. Vakautusjärjestelmän moraalikato halutaan välttää, ja siksi se halutaan kytkeä EU:n ohjausjärjestelmän noudattamiseen ja edistymiseen lähentymisessä kohti yhteisiä normeja. (Aineisto 2015,16.)

Uuteen integraatioprosessiin liittyvät neljä unionia ovat toisistaan riippuvaisia ja niitä kehitetään samanaikaisesti, kuten olen jo edellä todennut. Euroalueen jäsenvaltioille asetetaan velvollisuus osallistua näihin kaikkiin unioneihin, ja ”lopullinen tavoite” sovitaan ja vahvistetaan nyt, vaikka itse integraatiokehitys toteutetaan niin lyhyellä kuin pidemmällä aikavälillä. (Aineisto 2015, 5.) Jos nämä sopimukset saadaan vahvistettua tulevina vuosina, on EU:lla mahdollisuus vedota niiden noudattamisvelvollisuuteen, jos jokin jäsenvaltio alkaa toimia yhdessä solmittuja sopimuksia vastaan. Sopimusten vastaan toimiminenhan tarkoittaisi ”lopullisen tavoitteen” vastaista toimintaa.

4.5. Integraation valvontadiskurssi

Jotta edellisessä aluvuossa esitelty pysyvyysdiskurssi voitaisiin käytännössä toteuttaa, vaatii se integraatioon osallistuvien osapuolten toimien valvontaa, seuranta ja koordinoitua. Tässä luvussa esittelen aineistosta löytyviä esimerkkejä, joilla muun muassa jäsenvaltioita pyritään valvomaan tarkemmin kuin aiemmin, ja kutsun tätä integraation ulottuvuutta *integraation valvontadiskurssiksi*. Keskeistä valvontadiskurssissa on, että edistystä integraation eri osa-alueilla yhteisesti sovitun normiston mukaisesti valvottaisiin säännöllisesti ja merkittävää lähentymistä vaaditaan, että jäsenvaltiot voivat tulevaisuudessa hyötyä muista kehitteillä olevista välineistä (Aineisto 2015, 7.) Jäsenvaltioiden on siis sitouduttava voimakkaisiin uudistuksiin pysyvyysdiskurssin mukaisesti, jotta ne voivat hyötyä toteutettavista välineistä. Asiakirjassa ei kuitenkaan mainita niitä sanktioita, joita jäsenvaltioille on luvassa, jos ne eivät noudata yhteistä integraatioprosessia, vaikka ovat siihen sitoutuneet. Lisäksi asiakirjassa keskitytään taloudellisen tilanteen valvontaan.

Euroopan komission on tarkoitus julkaista valkoinen kirja kevään 2017 aikana, kun valmistellaan siirtymistä integraatioprosessin vaiheesta 1 vaiheeseen 2. Valkoinen kirja tarkoittaa komission laatimaa politiikkaohjelmaa, joka koskee tässä tapauksessa ensimmäisen vaiheen arviointia ja seuraavien päätösten hahmottelua, jotta vaihe 2 talous- ja rahaliiton viimeistelemiseksi saadaan toteutettua suunnitellusti. Valkoinen kirja sisältää myös lainsäädännölliset suunnitelmat talous- ja rahaliiton viimeistelemiseksi. (Aineisto 2015, 5.) Vaikka valkoista kirjaa ei ole vielä julkaistu tältä osa-alueelta, on selvää, että erilaisia normistoja suunnitellaan, ja ainakin osalle näistä normistoista on tulossa lainsäädännöllinen luonne, jolloin ne velvoittavat jäsenvaltioita toimimaan tietyllä tavalla. Sääntökirjat eivät kuitenkaan ole riittäviä valvontakeinoja raportin mukaan, vaan tarvitaan pidemmälle meneviä uusia toimenpiteitä (Aineisto 2015, 13). Uusilla toimijoilla tai instituutioilla

olisi usein valvontaa korostava rooli, eli ne olisivat omalta osaltaan vastuullisia hoitamaan tietyn politiikan tai talouden osa-alueen valvontaa siten, että integraatio toteutuu suunnitelmien mukaisesti.

Talouspolitiikkaa koordinoidaan ja valvotaan tulevaisuudessa nykyistä tarkemmin. Uudessa ohjaus- ja hallintajärjestelmässä on tarkoitus koordinoida jäsenvaltioiden talousarvioita nykyistä tiukemmin ja lisätä vaikeuksissa olevien jäsenvaltioiden valvontaa. Talousarvioiden koordinoitua ei toteuteta pelkästään jälkikäteisenä valvontana vaan talousarvioita on tarkoitus koordinoida laajasti jo ennakoita. (Aineisto 2015,15.) Euroalueelle suunniteltavan kilpailukykyviranomaisen rooli olisi saattaa yhteen kansalliselle tasolle perustettavat kilpailukykyviranomaiset ja Euroopan komissio, jotka koordinoisivat viranomaisten toimia vuosittain. Tämän koordinoinnin tulokset Euroopan komission olisi otettava huomioon EU-ohjausjakson yhteydessä, kun päätetään suositellaankoliiallista epätasapainoa koskevan menettelyn käynnistämistä. (Aineisto 2015,8.) Lisäksi tavoitteena on tehostaa rahoitusalan valvontakehystä, jotta varmistetaan kaikkien rahoitusalan toimijoiden vakaus. Tämän tulee johtaa pääomamarkkinavalvojan perustamiseen. (Aineisto 2015,13.) Eli pelkästään jäsenvaltioiden toimia ei tarkasteltaisi ja valvottaisi, vaan valvonta kohdistettaisiin myös euroalueella toimiviin rahoituslaitoksiin. On tietysti johdonmukaista, että EU-tason toimijat valvovat myös alueensa toimijoita, kun päätösvaltaa siirretään sille tasolle.

4.6. Integraation oikeutusdiskurssi

Aineistosta on löydettävissä pyrkimyksiä, joilla halutaan oikeuttaa integraation toteuttamista. Lisäksi demokraattista velvoittavuutta halutaan lisätä. Tätä integraatioon liittyvää ulottuvuutta kutsun *integraation oikeutusdiskurssiksi*. Käsittelen tässä luvussa lyhyesti myös demokratiavajetta, josta Euroopan unionin toimielimiä usein syytetään.

Demokratiavajeella tarkoitetaan yleisesti kansalaisten heikkoa mahdollisuutta vaikuttaa Euroopan unionin päätöksentekoon. Institutionaalisesti sen nähdään tarkoittavan kansalaisten suorilla vaaleilla valitsemien toimielinten vähäistä valtaa suhteessa muihin unionin päätöksentekuelimiin (Raunio & Wiberg 1999, 158). Raunio ja Wiberg huomauttavat artikkelissaan *Valtaa eurokansalle* (1999), että kansallisilta parlamenteilta on viety valtaa harjoittaa demokraattista valvontaa siirrettäessä toimivaltaa kansallisvaltioilta Euroopan unionille, mutta samaan aikaan Euroopan parlamentin roolia ei ole kasvatettu näissä asioissa riittävästi. Artikkelissa korostetaan myös sitä, että vaikka instituutioilla olisikin valtaa, se ei välttämättä riitä kaventamaan kuilua kansalaisten ja unionin välillä. Raunio ja Wiberg toteavatkin, että parhaiten unionin hyväksyttävyyttä nousee konkreettisilla toimilla

ja sillä, että unioni pystyy ratkaisemaan kansalaisten tärkeiksi katsomia ongelmia. Tämä sama oli myös integraation isän Jean Monnet'n näkemys, eli pelkät abstraktit periaatteet eivät riitä lähentämään unionia ja kansalaisia. (Raunio & Wiberg 1999, 158-159.) Vaikka perussopimuksilla on pyritty lisäämään muun muassa Euroopan parlamentin valtaa ja luotu Euroopan tasoinen kansalaisaloitejärjestelmä, nousee keskustelu demokratiavajeesta yhä voimakkaasti esille keskusteltaessa Euroopan kansalaisten vaikutusmahdollisuuksista Euroopan tasoiisiin päätöksiin (EUR-lex 2017a). Yhtenä keskeisenä ongelmana voidaan pitää myös sitä, että Euroopan unionin alueella ei ole yhtä selkeää demosta eli kansaa, vaan kyseessä on ylikansallinen toimija, joka hoitaa ennen yksittäisille jäsenvaltioille kuuluneita tehtäviä.

Viiden puheenjohtajan kertomuksessa korostetaan, että demokraattisesta vastuuvollisuudesta, toiminnan oikeutuksesta ja toimielinten vahvistamisesta olisi huolehdittava ”vastuun ja yhdentymisen lisääntyessä EU:n ja euroalueen tasolla”. Kun asiakirjassa vedotaan demokratiaan ja toiminnan oikeutukseen, vaikuttavat EU-johtajat tiedostavan demokratiavajeen olemassaolon tai sen uhkan. EU-johtajat tiedostavat sen, että ilman demokraattista oikeutusta, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä näitä tavoitteita ei voida saavuttaa ainakaan kovin helposti. Tätä pidetään ”onnistumisen edellytyksenä” ja ”luonnollisena seurauksena keskinäisestä riippuvuudesta EMUssa”. Puheenjohtajat myöntävät, että eurokriisin aikana jouduttiin usein tekemään päätöksiä kiireesti yöllä hallitustenvälisissä kokouksissa muun muassa siksi, että päätösten vastustus saatiin minimoitua. Nyt heidän mukaan onkin ”poliittisen rakenteemme uudelleentarkastelun ja vakauttamisen aika”, jolla talous- ja rahaliitto ottaa seuraavan askeleensa. (Aineisto 2015,18.)

Myös luottamusta EU:n yhteiseen finanssipolitiikan ohjausjärjestelmään halutaan vahvistaa, ja tämänkin tavoitteen vuoksi on tärkeää, että julkisen talouden kehityksen ”perusteellista, johdonmukaista ja läpinäkyvää toteuttamista jatketaan, jotta voidaan luoda pohjaa tuleville lisätoimille” (Aineisto 2015, 15). Lisätoimi ohjausjärjestelmään olisi euroalueen vakautusjärjestelyn synnyttäminen, ja tämä järjestely halutaan kehittää EU:n puitteissa, jotta se pysyy johdonmukaisena, mutta järjestelyn tulisi olla kaikkien jäsenvaltioiden kannalta avoin ja läpinäkyvä (Aineisto 2015,16). Näin ollen myös läpinäkyvyys saa tärkeän roolin puheenjohtajien kertomuksessa, ja läpinäkyvyyden lisäämisellä halutaan selvästi oikeuttaa lisätoimia integraation saralla.

Euroopan parlamentilla ja kansallisilla parlamenteilla nähdään demokraattisen oikeuttamisen suhteen olevan keskeinen rooli, ja niiden vuoropuhelua halutaan lisätä entisestään muun muassa EU-ohjausjaksossa puhuttaessa talouden tulevaisuudesta. Kansallisten parlamenttien ja Euroopan

parlamentin keskustelua politiikan painopisteistä on lisätty muun muassa järjestämällä EU:n parlamentaarisia viikkoja. Komission rooliksi nähdään mallijärjestelyiden laatiminen siten, että vuorovaikutusta kansallisten parlamenttien kanssa voidaan tehostaa, ja esimerkiksi kansallisten parlamenttien tulisi osallistua kansallisten uudistus- ja vakausohjelmien hyväksymiseen. Euroopan parlamentin roolia halutaan kasvattaa erityisesti euroaluetta koskevassa päätöksenteossa ja lisätä euroalueen yhteistä edustusta, kuten olen jo aiemmin tuonut poliittisen integraation osalta esille. (Aineisto 2015, 18.)

Yksi neljästä unionista uudessa integraatioprosessissa on poliittinen unioni, jonka tavoitteena on antaa toimille demokraattinen oikeutus. Kaikki tässä luvussa esitellyt toimet kuuluvat poliittisen unionin alle, vaikka ne menevät limittäin myös muiden unioneiden kanssa, koska moni niistä liittyy joko talousunioniin, fiskaaliunioniin tai rahoitusunioniin. Demokraattiseen oikeutukseen liittyvät esimerkit kuitenkin osoittavat, että toimet eivät suoraa viittaa kansalaisten ja Euroopan unionin väliseen suhteeseen, vaan enimmäkseen kansallisten parlamenttien, Euroopan parlamentin, komission ja euroalueen välisiin suhteisiin. Vaikka demokraattinen oikeutus toteutuisi ainakin jossain määrin, kun ainakin keskusteluvälillä lisätään, ei välttämättä demokratiavaje itsessään vähene, koska ihmiset kokevat EU:n instituutiot ja rakenteet itselleen kaukaisiksi ja haasteellisiksi kokonaisuuksiksi hahmottaa. Nähtäväksi jääkin, pystyykö uusi malli tuottamaan sellaisia konkreettisia päätöksiä, että EU:n legitimitetti kansalaisten silmissä kasvaa.

5. Rakennemuutosdiskurssi

Tässä luvussa käsittelen aineistosta löytyvää *rakennemuutosdiskurssia*, joka sisältää niin uudet rakenteet kuin uuden lainsäädännön tarpeen. Käsittelen uusia rakenteita ja lainsäädäntötarpeita siten, että uudet rakenteet tulevat siinä määrin selviksi, että voin osoittaa mitä niillä halutaan saavuttaa ja kuinka niitä hyödynnetään retorisesti viiden puheenjohtajan kertomuksessa. Rakennemuutokset perustuvat samalle periaatteelle kuin uusi integraatioprosessi, joten sen keskeiset osa-alueet ovat talousunioni, rahoitusunioni, fiskaaliunioni ja poliittinen unioni, joiden alle syntyy erilaisia rakenteita, joita käsittelen toisessa alaluvussa. Ensimmäinen alaluku käsittelee näkemystäni siitä, että integraatio toteutetaan käytännössä rakennemuutosten kautta, ja täten integraatiolla on myös institutionalisoiva luonne. Tästä syystä myös rakennemuutokset ovat moniaikaisia ja monitasoisia, kuten integraatiodiskurssi luvussa osoitin integraation olevan.

Integraatio siis toteutetaan rakennemuutosten ja uuden lainsäädäntökehyksen myötä, mutta on muistettava, että myös näitä edeltävillä sopimuksilla ja mahdollisilla muutoksilla perussopimukseen on voimakas luonne integraation alkusysäyksen antajina. Toisaalta on tärkeää muistaa myös se, että integraatio on jatkuva prosessi, joten integraatioprosessi on tälläkin hetkellä käynnissä, mutta sille pyritään antamaan asiakirjassa lisää vaikutusala ja nopeutta. Rakennemuutosdiskurssilla luodaan siis mahdollisuudet sille, että näiden toimien kautta luotava yhteisö tai yhteiskunta toimisi nykyistä paremmin niissä tarkoituksissa joihin se on luotu.

Rakennemuutokset ja lainsäädäntö perustellaan puheenjohtajien raportissa hyvillä pyrkimyksillä, joita ovat muun muassa sosiaalinen oikeudenmukaisuus, täystyöllisyyteen pyrkiminen sekä taloudellinen kasvu. Paneudun näihin tarkemmin luvussa 6, kun käsittelen oikeudenmukaisemman yhteiskunnan luomiseen pyrkivää diskurssia. Nämä perustelut rakennemuutosdiskurssille on kuitenkin syytä tuoda myös tässä vaiheessa esille, koska ne ovat peruste näiden toimien oikeuttamiselle. Muita rakennemuutokseen liittyviä pyrkimyksiä ovat muun muassa talouden esteiden poistaminen, riskienhallinta, synergiaedut ja talouden kestävyys. Retoriikan osalta on syytä mainita, että nämä perustelut ovat voimakkaasti motivoitunutta poliittista retoriikkaa, koska niillä pyritään oikeuttamaan suurien politiikkamuutosten tekeminen Euroopan unionin ja euroalueen politiikkaan.

5.1. Rakennemuutosten kautta toteutetaan käytännön integraatio

Mainitsin integraatiodiskurssia käsitelleessä luvussa euroryhmän puheenjohtajan institutionalisoitumisesta eli siitä, kuinka se pitkällä aikavälillä saisi yhä enemmän instituution kaltaisen luonteen. Institutionalisoituminen on oleellista muutenkin integraation osalta, koska tekemällä erilaisia rakennemuutoksia toteutetaan käytännön integraatio, jolloin eri toiminnot yhdentyvät yhteisiksi niin Euroopan unionin kuin euroalueen osalta.

Institutionalisoitumisella tarkoitetaan Euroopan integraation kohdalla Wayne Sandholtzin ja Alec Stone Sweetin mukaan sitä, että Euroopan tason säännöt luovat omaa dynamiikkaansa, kun siirrytään kohti supranationalista eli ylikansallista kehitystä. Jotkut osa-alueet institutionalisoituvat nopeammin kuin toiset, koska erilaisilla säännöillä on erilainen rooli instituutioiden toiminnassa. Joskus Euroopan säännöt tulevat sellaisenaan voimaan, vaikka yksittäiset tai jopa useat hallitukset haluaisivat niitä muuttaa tai kääntää niiden suuntaa, ja tähän on syynä juuri institutionalisoituminen. Yhteisön säännöt toteuttavat itseään ja vaikka toimijat pyrkivät toimimaan itsekkäästi ja haluaisivat muuttaa sääntöjä itselleen mieluisiksi, ne usein ottavat säännöt annettuina ja noudattavat niitä. Näin ollen säännöistä ja normistoista tulee keskeisiä toimijoita yhteisössä ja institutionalisoitumisessa. Instituutiot ovat sääntöjen järjestelmiä, ja säännöt luodaan institutionalisoitumisen prosessissa, näiden alla elävien kansalaisten ja jopa yhteiskuntien rooliksi jää näiden sääntöjen tulkitseminen ja käytännön soveltaminen. (Sandholtz & Sweet 1998, 17.)

Euroopan integraation osalta on olennaista myös se, että vaikka perussopimuksilla on keskeinen rooli Euroopan unionin ja yhteisvaluutta euron kohdalla, ne eivät kuitenkaan sulje pois mahdollisuutta institutionalisoida Euroopan normistoa uudella tavalla. Ei ole ongelma, vaikka perussopimukseen perustuvaa kompetenssia ei olisikaan, koska relevantit toimijat luovat sellaiset olosuhteet, joissa näiden tahto voidaan toteuttaa. (Sandholtz & Sweet 1998, 18.) Hyvänä esimerkkinä tästä voidaan pitää eurokriisin aikana luotuja vakautusmekanismeja, joilla tuettiin talousvaikeuksiin päätyneitä euromaita. Monet tahot kyseenalaistivat tukien ja takausten säännönmukaisuuden vedoten Lissabonin sopimuksen artiklaan 125, jossa todetaan seuraavasti:

Unioni ei ole vastuussa eikä ota vastatakseen sitoumuksista, joita jäsenvaltioiden keskushallinnoilla, alueellisilla, paikallisilla tai muilla viranomaisilla, muilla julkisoikeudellisilla laitoksilla tai julkisilla yrityksillä on, edellä sanotun kuitenkin rajoittamatta vastavuoroisten taloudellisten takuiden antamista tietyn hankkeen yhteiseksi toteuttamiseksi. Jäsenvaltio ei ole vastuussa eikä ota vastatakseen sitoumuksista, joita toisen jäsenvaltion keskushallinnoilla,

alueellisilla, paikallisilla tai muilla viranomaisilla, muilla julkisoikeudellisilla laitoksilla tai julkisilla yrityksillä on, edellä sanotun kuitenkaan rajoittamatta vastavuoroisten taloudellisten takuiden antamista tietyn hankkeen yhteiseksi toteuttamiseksi. (Lissabonin sopimus, artikla 125.)

Epäilyistä huolimatta euroalueen jäsenvaltiot perustivat ensin Euroopan rahoitusvakaussäädöksen ERVV:n ja tämän jälkeen sen korvaavan Euroopan vakaussäädöksen EVM:n, joiden hallinto toteutettiin ilman, että ne ovat osana Euroopan perussopimuksia. EVM:n kotipaikaksi ja päätoimipaikaksi tuli Luxemburg, ja sille varattiin euromaiden sopimuksessa oikeus perustaa yhteyspiste Brysseliin (Sopimus Euroopan vakaussäädöksestä 2012). EVM perustettiin kansainväliseksi rahoituslaitokseksi (Valtiovarainministeriö 2012).

Viiden puheenjohtajan kertomuksen tavoitteena on siirtyminen kohti neljän unionin Eurooppaa, joille tulee erilaisia toimielimiä. Yksi kertomuksen tarkoituksista olikin esitellä ajatuksia, joiden jälkeen käytyjen lisäkeskusteluiden pohjalta voidaan luoda uutta lainsäädäntöä ja synnyttää toimielimiä. ”Kestävä lähentyminen” vaatii aineiston mukaan ”laajempaa politiikkakokonaisuutta, joka kuuluu otsikon ’rakenneuudistukset’ alle”. Näiden uudistuksien on tarkoitus uudenaikaistaa talouksia, joka tuo lisää kasvua ja työpaikkoja. (Aineisto 2015, 5-7.) Edellä oleva kertoo sen, että lähentyminen vaatii toimia, joilla luodaan uusia normeja ja toimielimiä. Näin ollen integraatio vaatii uusia normeja ja toimielimiä eli integraatio toteutetaan käytännössä rakenneuudistusten ja uuden lainsäädännön kautta.

Sellaisia toimenpiteitä, jotka vaativat EU:n sääntelykehyksen muuttamista, kutsutaan kertomuksessa ”kunnianhimoisiksi”, ja tämän vuoksi vaiheittainen lähestymistapa on tarpeen (Aineisto 2015, 5). Vaiheittaisella lähestymistavalla ja sääntelykehyksen muuttamisella on nähtävissä selkeitä yhteneväisyyksiä edellä esiteltyyn institutionalisoitumiseen. Voidaan siis todeta, että osa toimenpiteistä kuuluu sellaisiin, joilla institutionalisoituminen tapahtuu hitaammin ja vaatii erilaisten ratkaisujen löytämistä sääntelykehystä ja perussopimuksia muokkaamalla. Kunnianhimoiset toimenpiteet ovat siis voimakkaan institutionalisoivia toimia. Tämän vuoksi kevään 2017 aikana julkaistavan valkoisen kirjan rooli on merkittävä, jotta nämä lainsäädännölliset toimenpiteet voidaan selventää.

EU-johtajat vetoavat myös jäsenten yleiseen ja omaan etuun, jotta nämä hoitavat talouttaan hyvin ja pystyvät vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin. Myös kansallisia rakenneuudistuksia vaaditaan, jotta jäsenten oma ja yleinen etu toteutuvat. (Aineisto 2015, 7.) Toisin sanoen jäsenvaltioiden toimia valvotaan, ja niiltä vaaditaan kansallisten rakenneuudistusten tekemistä, jotta myös euroalueen

yhteinen tulevaisuus on turvallisempi. Jäsenvaltioita ollaan valvottu jo monilla toimilla ja niitä on pyritty saamaan toimimaan halutulla tavalla. Vedoten toki vapaaehtoisuuteen, mutta vapaaehtoisuus asettuu kyseenalaiseen valoon, kun toimet on tehtävä halutessaan mukaan yhteiselle matkalle kohti vakautta, vaurautta ja työllisyyttä. Ei siis ole liioiteltua sanoa, että Euroopan unionin sääntelykehys institutionalisoi myös jäsenvaltioita eurooppalaisen mallin mukaiseksi. Tätä kehitystä, jossa jäsenvaltiot muuttuvat kohti eurooppalaista toimintatapaa, voidaan kutsua *eurooppalaistumiseksi*.

5.2. Uudet rakenteet

Tässä luvussa kuvailen uusia rakenteita, joita kertomuksen pohjalta on tarkoitus synnyttää. Aluksi käsittelen lyhyesti, mitä on tarkoitus tehdä ensimmäisessä ja toisessa vaiheessa, minkä jälkeen esittelen tarkemmin uusien rakenteiden perusteluita ja merkitystä kehityksessä, jonka tavoitteena on ”viimeistellä” talous- ja rahaliitto.

Vaiheessa 1 on tarkoitus keskittyä talousunionin osalta siihen, että euroalueelle saadaan ”uutta pontta lähentymiseen, työllisyyteen ja kasvuun”, tämä pitää sisällään muun muassa kilpailukykyviranomaisten järjestelmän luomisen, makrotalouden epätasapainoa koskevan menettelyn tehostamisen, tiiviimmän keskittymisen työllisyyteen ja sosiaalisuuteen sekä talouspolitiikkojen tarkemman koordinoinnin. Rahoitusunionin osalta on tarkoitus viimeistellä pankkiunioni, käynnistää pääomamarkkinaunioni ja vahvistaa Euroopan järjestelmäriskikomiteaa. Fiskaaliunioniin kuuluvana toimenpiteenä luodaan uusi neuvoo-antava Euroopan finanssipoliittinen unioni. Poliittisen unionin toimenpiteinä on lueteltu talouspolitiikan EU-ohjausjakson uudistaminen, parlamentaarisen valvonnan tehostaminen, Euroopan parlamentin ja kansallisten parlamenttien välisen yhteistyön parantaminen, euroryhmän roolin lujittaminen, eteneminen kohti euroalueen yhteistä edustusta sekä talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen, Euro-Plus -sopimuksen osien ja EVM:ää koskevan hallitustenvälisen sopimuksen sisällyttäminen EU:n lainsäädäntökehykseen. (Aineisto 2015, liite 1.)

Vaiheessa 2 talousunioni halutaan viimeistellä virallistamalla lähentymisprosessi ja muuttamalla se ensimmäistä vaihetta sitovammaksi. Fiskaaliunionin viimeistelevänä toimenpiteenä aiotaan toteuttaa euroalueen makrotalouden vakautusjärjestely. Poliittisen unionin rakennemuutoksia toisessa vaiheessa ovat vakausmekanismin sisällyttäminen EU:n lainsäädäntökehykseen sekä EU:n tasolla vastuuvollisen varainhoitohallinnon perustaminen. Rahoitusunioni on tarkoitus saada kokonaisuudessaan valmiiksi jo vaiheen yksi aikana. Toisen vaiheen toimia kutsutaan ”EMUn

rakenteen viimeistelemiseksi”. (Aineisto 2015, liite 1.) Näiden jälkeen oltaisiin ”lopullisessa vaiheessa” vuoteen 2025 mennessä, jolloin ”kaikki kehitysaskleet on otettu”. Lopullisessa vaiheessa talous- ja rahaliitto olisi ”yhteisvaluutan käyttöön ottaneiden jäsenvaltioiden kaikille kansalaisille vakaa ja vauras paikka elää”. Lisäksi lopullisen vaiheen tulisi olla ”houkutteleva” muille EU-maille, jotta ne liittyisivät yhteisvaluuttaan ollessaan siihen valmiita. (Aineisto 2015, 5.)

Euroalueen ohjaus- ja hallintajärjestelmää pidetään pitkälle kehittyneenä, mutta lisätoimia tarvitaan erityisesti kilpailukyvyn osa-alueella. Tämän parantamisessa keskeinen osa on EU-ohjausjaksolla ja makrotalouden epätasapainoa koskevalla menettelyllä, mutta puheenjohtajien mielestä on tehtävä ”paljon enemmän, jotta kaikki jäsenvaltiot parantavat kilpailukykyään samassa tahdissa”. Kertomuksessa suositellaan, että jokaisessa euroalueen jäsenvaltiossa perustettaisiin riippumaton kilpailukykyviranomainen, jonka tehtävänä olisi seurata toimenpiteiden ja politiikkojen onnistumista kilpailukyvyn näkökulmasta. Tarkemmin ottaen tehtävänä olisi seurata palkkakehitystä suhteutettuna tuottavuuteen verrattuna muihin euromaihin ja kauppakumppaneihin. Jäsenvaltioiden tulisi luoda kilpailukykyviranomainen siten, että se on demokraattisesti vastuuvollinen ja riippumaton yhteisen mallin mukaisesti, mutta täsmällisen rakenteen määrittely toteutettaisiin jäsenvaltioiden tasolla. (Aineisto 2015, 7-8.)

Makrotalouden epätasapainoa koskevassa menettelyssä komissio tarkkailee jäsenvaltioiden makrotalouden kehitystä, antaa tarvittaessa ennaltaehkäiseviä tai korjaavia suosituksia. Näiden suositusten noudattamista seurataan jo nyt, ja niitä noudattamatta jättäville jäsenvaltioille voidaan asettaa sanktioita. Sanktiot vaihtelevat korollisista talletuksista vuotuisiin sakkoihin, joiden suositeltavaksi määräksi on asetettu 0,1% jäsenvaltion bruttokansantuotteesta. (Euroopan parlamentti 2017.) Makrotalouden epätasapainoa koskeva menettely on ollut käytössä jo eurokriisin ajoilta saakka, ja sitä käytetään ehkäisemään kiinteistökuuplia ja sillä havaitaan kilpailukyvyn heikkeneminen, velkaantumisen ja investointien puute. Puheenjohtajien mielestä sitä ei tulisi käyttää kuitenkaan pelkästään epätasapainon havaitsemiseen, vaan sillä tulisi olla nykyistä enemmän korjaava rooli muun muassa siten, että sillä edistettäisiin rakenneuudistuksia nykyistä paremmin. Menettely pitäisi käynnistää heidän mielestään heti, kun epätasapainoa todetaan, ja sitä pitäisi käyttää rakenneuudistusten toteutumisen seurannassa. Lisäksi sen roolia pitäisi muuttaa siten, että se tunnistaisi epätasapainon paremmin koko euroalueella, eikä pelkästään jäsenvaltioissa. (Aineisto 2015,8.)

Makrotalouden epätasapainoa koskevaan menettelyyn on tiiviissä suhteessa myös jäsenvaltioiden talouspolitiikkojen vahvempi koordinointi, jota olen jo useammassa otteessa käsitellyt aikaisemmin. Jäsenvaltioiden olisi vuosittain laadittava kansalliset uudistusohjelmat, jotka muodostaisivat perustan jäsenvaltioiden välisille keskusteluille uudistussuunnitelmistaan EU:n tasolla uudistetun EU-ohjausjakson yhteydessä. (Aineisto 2015, 9.)

Työmarkkinoiden rakenteita ja sosiaalitulannetta tulisi puheenjohtajien mukaan tarkastella nykyistä tarkemmin, jotta Eurooppa pääsee ”parhaaseen sosiaaliseen tulokuntoon”. Tätä pidetään taloudellisena välttämättömyytenä, koska EMUn menestyminen edellyttää, että työmarkkinat ja sosiaaliturvajärjestelmät toimivat hyvin ja oikeudenmukaisesti kaikissa euroalueen valtioissa. Työttömyyttä pidetään yhtenä eriarvoisuuden ja syrjäytymisen pääsyistä, ja tämän vuoksi työmarkkinoita olisi jäsenvaltioissa tehostettava niin, että ne edistävät korkeaa työllisyyttä saaden kaikenikäisiä ihmisiä enemmän töihin. Myös eläkeikä tulisi mukauttaa elinajan odotteeseen, koska väestö ikääntyy nopeasti ja järjestelmillä on vaikeuksia selvittää tilanteesta. (Aineisto 2015, 8-9.)

Rahoitusunionia pidetään kiireellisenä toimenpiteenä, ja sen vuoksi olisi luotava yhteinen talletussuojajärjestelmä ja pääomamarkkinaunioni. Väliaikaisella rahoitusmekanismilla on tarkoitus varmistaa, että rahat riittävät pankin purkamiseen, vaikka yhteisellä kriisiratkaisurahastolla ei olisi tarvittavaa rahoitusta juuri sillä hetkellä. (Aineisto 2015, 12.) EU:n yhteinen kriisiratkaisurahasto on perustettu vuoden 2016 alusta hallitustenvälisellä sopimuksella, ja sen roolina on huolehtia siitä, että kaatuville pankeille voidaan turvata hallittu kriisiratkaisu ilman veronmaksajien rahoja. Yhteinen kriisiratkaisurahasto on pankkiunionin toinen pilari, ensimmäinen pilari oli yhteinen valvontamekanismi, joka aloitti toimintansa vuonna 2014. (Euroopan unionin neuvosto 2015.) Yhteisen kriisiratkaisurahaston lisäksi puheenjohtajat toivovat etenemistä kohti pankkien ”täysin tasapuolisia toimintaedellytyksiä” kaikissa euroalueen jäsenvaltioissa. ”Täyteen mittaan kehittyneen kolmas pilari” on puheenjohtajien ehdottama eurooppalainen talletussuojajärjestelmä EDIS (European Deposit Insurance Scheme), jonka tarkoituksena on olla Euroopan tasoinen jälleenvakuutusjärjestelmä kansallisille talletussuojajärjestelmille. Talletussuojajärjestelmän tulisi olla yksityisesti rahoitettu pankkien ennakkomaksuilla, jotka perustuvat niiden riskeihin. Lisäksi pitää tässäkin tilanteessa ehkäistä ”moraalikatoa”. (Aineisto 2015, 12.)

Vähemmän puhuttu EVM:n ominaisuus on sen mahdollisuus pääomittaa suoraa euroalueen jäsenmaiden pankkeja, yleensä keskustelua on käyty vain ongelmissa olevien jäsenmaiden tukemisesta. Nykyään EVM:n on hallintoneuvoston pankkeja koskevan tukipäätöksen jälkeen

laadittava yhteisymmärryspöytäkirja, jolla rajataan rahoituksen ehdot yksityiskohtaisesti. Muutenkin rahoituksen jatkumista ja tulevaisuutta on arvioitava yksityiskohtaisesti. (Sopimus Euroopan vakausmekanismista 2012.) Kertomuksessa puheenjohtajat haluavat, että EVM:n pankkien suoran pääomittamisen välineen toimivuutta tulisi tarkistaa, koska sen nykyiset kelpoisuusstandardit ovat rajoittavia. (Aineisto 2015, 12.)

Pääomamarkkinaunionin käynnistämistä pidetään pankkiunionin ohella ensisijaisena tavoitteena. Se on ensisijaisen tärkeä euroalueen jäsenmaille, mutta se koskee kuitenkin kaikkia EU:n jäsenvaltioita. Sen on tarkoitus varmistaa monipuoliset rahoituslähteet yrityksille. Pääomamarkkinaunionin tulisi vahvistaa rajojen yli yltävää riskinjakoa syventyvillä joukkolaina- ja osakemarkkinoilla, koska osakemarkkinat nähdään keskeisenä häiriöiden vaimentajana. Lisäksi ”täysin yhdenmukaisen pääomamarkkinoiden tulisi tarjota puskuri rahoitusalan häiriöitä vastaan ja tehostaa yksityissektorin rajat ylittävää riskienjakoa. Lopulta tulisi perustaa yhteinen Euroopan pääomamarkkinavalvoja, koska tiiviimpi yhdentymisen ja esteiden poistaminen voisivat aiheuttaa uusia riskejä rahoitusvakaudelle. (Aineisto 2015, 13.) Pääomamarkkinaunionin perustamisessa näkyy siis verrattain hyvin, kuinka institutionalisoituminen Euroopan tasolla toimii. Ensimmäinen on jokin ongelma, johon toimilla pyritään vastaamaan, mutta toisaalta nämä toimet saattavat lisätä joitakin riskejä entisestään, minkä vuoksi valvontaa ja muita toimia on lisättävä myös tulevaisuudessa. Tässä kohdassa näkyy myös puheenjohtajien varautuminen jo tulemassa oleviin ongelmiin.

Vaiheessa 2 on tarkoitus siirtyä talouspolitiikan koordinoinnissa pidemmälle kuin mitä ensimmäisessä vaiheessa toteutetaan. Puheenjohtajat korostavat, että jäsenmaat jotka eivät pysty kansallisilla toimenpiteillä vaimentamaan taloutensa häiriöitä ja vakauttamaan talouttaan, voivat vahingoittaa koko euroaluetta. Ratkaisuksi esitetään pidemmällä aikavälillä luotavaa euroalueen laajuista julkistalouden vakautusjärjestelyä. Sitä ennen vaaditaan kuitenkin, että taloudet ovat merkittävästi lähentyneet, finanssimarkkinat ovat yhdentyneet, jäsenvaltioiden talousarvioita koordinoidaan voimakkaammin, yhteiset päätökset ovat lisääntyneet ja demokraattista vastuuvollisuutta on vahvistettu. (Aineisto 2015, 15.) Lyhyen aikavälin tavoitteena oli perustaa riippumaton Euroopan neuvon-antava finanssipoliittinen komitea, joka on perustettu 21.10.2015 Euroopan komission päätöksellä (Komission päätös 2015). Sen roolina on antaa Euroopan tasolla arvio, kuinka talousarviot ja niiden toteutus vastaavat EU:n julkisen talouden ohjausjärjestelmässä annettuja tavoitteita ja suosituksia (Aineisto 2015, 15). Vakautusjärjestelyn täsmällinen malli edellyttää perusteellisempaa pohdintaa, mutta puheenjohtajat esittävät sille muutamia reunaehtoja. Alkuvaiheessa sen toiminta voisi perustua Euroopan strategisten investointien rahastoon

määrittämällä rahoituslähteiden ja investointien sammion, jota hyödynnettäisiin talouden suhdanteiden mukaisesti. Lisäksi pitäisi harkita uusia lisärahoituslähteitä käytettäväksi. Järjestely ei saisi johtaa pysyviin siirtoihin maiden välillä, eikä se saisi olla keino tasoittaa tuloja jäsenvaltioiden välillä. Se ei saisi myöskään heikentää julkisen talouden kestävyyttä moraalikadolla. Se olisi kehitettävä EU:n puitteissa, jotta voidaan taata sen olevan johdonmukainen EU:n julkisen talouden kehyksen ja talouspolitiikan koordinoitien kanssa. Sen ei tulisi myöskään ottaa EVM:n roolia kriisinhallintavälineenä, mutta sen tulisi parantaa EMUn ja jäsenvaltioiden taloudellista kestävyyttä, ja tällä tavoin vähentää EVM:n käyttämistarpeiden todennäköisyyttä. (Aineisto 2015, 16.)

Lisäksi euroryhmälle pitäisi pyrkiä saamaan kokoaikainen puheenjohtaja, joka muun muassa edistäisi puheenjohtajien kertomuksessa esitettyjä tavoitteita ja ottaisi roolia yhteisten intressien edustajana niin euroalueella kuin sen ulkopuolella. (Aineisto 2015, 19.) Tätä en käsittele tässä kohtaa tarkemmin, koska olen käsitellyt asiaa laajemmin jo luvussa 4.2.4. Poliittinen integraatio.

5.3. Säännöt ja lainsäädäntö

Tässä luvussa kuvailen sitä sääntöihin ja lainsäädäntökehykseen tehtävää muutosta, jota kertomuksen pohjalta tavoitellaan, ja joka on välttämätöntä toimien oikeuttamiselle demokratian puitteissa. Demokraattinen oikeutus keskittyykin pitkälti lainsäädäntöön, koska sitä kautta institutionalisoimalla voidaan saada hyväksyntä toiminnalle. Puheenjohtajien kertomuksessa on yleensä vain yleispäteviä suuntaviivoja normeihin liittyen, ja keskeinen rooli lainsäädännön suhteen tulee olemaan kevään 2017 aikana julkaistavalla valkoisella kirjalla. Käsitelen tässä luvussa kuitenkin sitä, millä tavalla sääntökehystä halutaan muuttaa ja kehittää paremmin tulevaisuudentavoitteita vastaavaksi. Mainittakoon tässä yhteydessä, että Euroopan unionin lainsäädäntö jakaantuu primaarilainsäädäntöön, johon kuuluvat EU:n kaiken toiminnan perustana toimivat perussopimukset, ja sekundaarilainsäädäntöön, johon kuuluu perussopimuksien periaatteista ja tavoitteista johdettuja asetuksia, direktiivejä ja päätöksiä (Euroopan unioni 2017).

Lähentymisprosessi on siis tarkoitus saattaa viralliseen muotoon vaiheessa 2, kun euroalueen jäsenvaltiot, ja joissakin tapauksissa kaikki EU-jäsenet, sopivat yhdessä sellaisia normeja, joille tulee lainsäädännöllinen luonne. Samalla lainsäädäntökehityksen myötä yhdentymisprosessista tulisi ensimmäistä vaihetta sitovampi. Yhteisesti sovitut normit on tarkoitus määritellä EU:n lainsäädännössä, koska päätösvalta yhteistä etua koskevista politiikan osa-alueista on tarkoitus jakaa ja euroalueelle on tarkoitus saada vahva päätöksentekomalli. Normeja suunnitellaan koskemaan

pääasiassa työmarkkinoita, kilpailukykyä, liiketoimintaympäristöä, julkishallintoa ja joitakin veropolitiikan osa-alueita. Näiden normien noudattamista valvottaisiin muun muassa makrotalouden epätasapainoa koskevalla menettelyllä, jonka ensisijainen tavoite on siis havaita epätasapaino euroalueella, mutta toisaalta edistää rakennemuutosten edistymistä. Normien tarkempi määrittely vaatii laajempaa analyysia, ja siinä tulee olemaan keväällä 2017 julkaistavalla valkoisella kirjalla keskeinen rooli. (Aineisto 2015, 7-10.)

Pankkiunionin osalta keskeisiä ovat rahoitusvakauteen tähtäävät rakennemuutokset, joita olen edellä esitellyt. Ne eivät kuitenkaan yksistään riitä, vaan kertomuksen mukaan tarvitaan lainsäädäntömuutoksia erityisesti oikeudellisten ja institutionaalisten kehysten erojen ratkaisemiseksi. Kertomuksessa viitataan myös talletussuojajärjestelmädirektiiviin, jonka tarkistuksella on saatu aikaan lisää yhdenmukaisuutta erityisesti kansallisten järjestelmien ennakkorahoituksessa. Tästä huolimatta kansallista liikkumavaraa olisi tulevaisuudessa tarkasteltava uudelleen. Keskipitkällä aikavälillä puheenjohtajat olisivat valmiita pohtimaan pankkien valtionvelkasaamisten kohtelun tarkistamista esimerkiksi riskisaamisten määrän rajan asettamisella korkealle. Tämän sääntelyn tarkoituksena olisi purkaa rahoitusvakauden ja kansallisen julkisen talouden välisiä yhteyksiä. (Aineisto 2015, 13.)

Pääomamarkkinaunionin kohdalla nähdään tärkeäksi, että sääntely luo kannustimia riskien yhdistämiseen ja jakamiseen. Sääntelyn tehtävänä on varmistaa rahoituslaitosten riskinhallintarakenteiden ja pankkien vakavaraisuuden kestävyys. Puheenjohtajat eivät myöskään sulje verotuksellisia keinoja pois rahoitusmarkkinoiden tasapuolisen kohtelun toteuttamisessa. Pääomamarkkinaunionin muita lainsäädännön kautta haettavia ratkaisuja ovat muun muassa esitteitä koskevien vaatimusten yksinkertaistaminen, arvopaperimarkkinoiden elvyttäminen EU:n tasolla sekä tilinpäätös- ja tilintarkastuskäytäntöjen yhdenmukaistaminen entistä voimakkaammin. Puheenjohtajat kutsuvat pullonkauloiksi sellaisia lainsäädäntöjä, ”jotka estävät pääomamarkkinoiden yhdentymisen maksukyvyttömyyslainsäädännön, yhtiöoikeuden ja omistusoikeuksien osalta sekä toisissa maissa perittävien saatavien täytäntöönpanokelpoisuuden osalta.” (Aineisto 2015, 13.)

Kertomuksessa annetaan kiitosta kriisin jälkeen tehdyille lainsäädäntötoimille, jotka koskevat EMUn jäsenvaltioiden talouspoliittista kehystä. Tällaisia muutoksia ovat olleet muun muassa niin sanotut six-pack- ja two-pack lainsäädännöt ja sopimus talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta. Näiden tavoitteena on muun muassa, kuten arvata saattaa, ehkäistä julkisen talouden epätasapainoa. (Aineisto 2015, 15.) Six-pack-lainsäädännöllä on tarkoitus estää

muun muassa kiinteistökuplien syntymistä ja havaita kilpailukyvyn puuttuminen. Two-pack-lainsäädäntö tarkoittaa euroalueen talousarvioiden seurantakierrosta, jossa kaikki jäsenvaltiot (pl. makrotalouden sopeutusohjelmaan kuuluvat maat) esittelevät joka syksy Euroopan komissiolle talousarvioluonnoksensa seuraavan vuoden talousarviosta. (EUR-Lex 2017b.) Näistä säännöistä on kaikkien jäsenvaltioiden pidettävä tiukasti kiinni, tai muuten koko järjestelmän uskottavuus vaarantuu. Puheenjohtajien mielestä six-pack- ja two-pack-lainsäädäntöjen uudelleentarkastelu luo lisää selkeyttä, läpinäkyvyyttä, sääntöjen noudattamista ja oikeutusta. Näin ollen päästään pois monimutkaisista säännöistä, mutta säilytetään kuitenkin lainsäädännön vakaus. (Aineisto 2015, 15.)

Edellä esiteltyt muutokset lainsäädäntökehykseen liittyvät Euroopan unionin sekundaariseen lainsäädäntöön. Lisäksi muita kriisin aikana tehtyjä hallitustenvälisiä ratkaisuja halutaan sisällyttää Euroopan unionin lainsäädäntökehykseen, ja joitakin sellaisia toimia on jo kriisin jälkeen tehtykin. Hallitustenvälisten päätösten tekemistä kriisin aikana on perusteltu EMU:n rakenteiden puutteilla. Nyt rakenteet halutaan kuitenkin muokata sellaisiksi, että nämä lainsäädännöt sinne saadaan sisällytettyä. Täsmälliset rakenteet on kuitenkin vielä hyvin vaikea hahmottaa kokonaisuutena.

Kertomuksesta löytyy myös perussopimukseen liittyviä lainsäädäntöhankkeita. Keskeisimpänä tavoitteena voidaan pitää sitä, että perussopimusten piiriin pitäisi keskipitkällä aikavälillä saada sisällytettyä koko EVM:n hallinto. Tämänkin siirron perusteluina käytetään sitä, että hallitustenvälisenä toimintamuotona vakausmekanismi on monimutkainen, ja sen toimet pitkäkestoisia. (Aineisto 2015,19.) Sen sijaan laajempaa perussopimusuudistusta puheenjohtajat eivät esitä, vaikka sellaiselle voisi olla näin mittavien toimien vuoksi perusteensa. Puheenjohtajat saattavat tiedostaa, että uuden perussopimuksen luominen tässä poliittisessa tilanteessa, kun Iso-Britannia on aloittamassa eroneuvottelunsa unionista, olisi raskas prosessi ja sen läpiminen jäsenvaltioissa voisi olla vaikeaa.

Edellä mainituista lainsäädäntöön liittyvistä tavoitteista voi todeta, että ne ovat vielä hyvin vähäisiä verrattuna tavoiteltaviin rakenteisiin ja uuteen yhdentymisprosessiin. Jollain määrin yhteisiä piirteitä lainsäädäntöhankkeille ovat taloudellisen kestävyuden takaaminen, selkeys, sitovuus ja jouhevuus. Näiden kaikkien saattaminen yhteen voi tulla olemaan haastavaa, mutta EU-toimijoita helpottaa se, että se voi antaa eritasoisia normeja eri asioihin. Silti on perusteltua epäillä luotavien rakenteiden sekä sääntöjen jouhevuutta ja demokraattista perustaa, koska jäsenvaltioissa käytävä keskustelu kyseisistä asioista on ainakin toistaiseksi melko vähäistä, ja tähän keskusteluun osallistuminen vaatii

kansalaisilta valtavaa ajallista panostamista, koska keskusteluun liittyvät rakenteet ja poliittiset kuviot ovat kaikkea muuta kuin yksinkertaisia ja selviä.

6. Oikeudenmukaisempi yhteiskunta diskurssi

Tässä luvussa käsittelen sitä, millainen yhteiskunta toteutetaan, kun kertomuksen toimenpiteitä noudatetaan. Sivuan myös sitä, mitä tapahtuu, jos kyseisiä toimenpiteitä ei toteuteta. Kutsun tätä EU-johtajien oikeudenmukaisempaan yhteiskuntaan pyrkivää retoriikkaa *oikeudenmukaisempi yhteiskunta diskurssiksi*.

Vuonna 2008 euroalue ajautui pitkäksi jatkuneeseen kriisiin, kun globaali finanssikriisi alkoi. Euroalueen työttömyys on yhä korkealla, julkiset taloudet ovat alijäämäisiä sekä valtioiden velkaantuminen on lisääntynyt merkittävästi. Lisäksi viisi jäsenvaltiota on joutunut turvautumaan toisten jäsenvaltioiden antamaan taloudelliseen apuun, jotta ne ovat voineet selvitä ainakin hetkellisesti kriisin paineessa. (Jokela et al. 2014, 13.) Vuoden 2016 marraskuussa työttömyys oli kuitenkin jatkanut laskuaan, ja oli alimmillaan seitsemään vuoteen (Helsingin Sanomat 2017a). Talouden osalta on siis nähtävissä positiivisia näkymiä, vaikka kriisimaiden työttömyys ja nuorisotyöttömyys ovat edelleen huolestuttavankorkealla

Kuten aiemmin on jo osoitettu, kertomus korostaa erilaisten rakenteellisten ja lainsäädännöllisten uudistusten tekemistä sekä jäsenvaltioiden vastuiden ja vapauksien käsikädessä kulkemista. Näillä uudistuksilla, vastuilla ja vapauksilla halutaan rakentaa euroaluetta toimivammaksi ja entistä tiiviimmäksi. Euroopan yhdentymisen kulkee kertomuksessa koko ajan mukana, ja se on selkeä päämäärä EU-johtajille, vaikka he toteavatkin, ettei ole välttämätöntä, että kaikki jäsenvaltiot toteuttaisivat samalaisia politiikkoja ja pyrkisivät olemaan täysin samanlaisia. Puheenjohtajien mielestä tärkeintä on lopputulos, jossa kaikki jäsenvaltiot toteuttaisivat sellaisia vakaita politiikkoja, joilla ne toipuvat lyhytaikaisista häiriöistä nopeasti, hyödyntävät suhteellisia etujaan sisämarkkinoilla ja houkuttelevat sijoituksia euroalueelle. Näillä vakailta politiikoilla euroalueelle turvataan puheenjohtajien mielestä nopea taloudellinen kasvu sekä korkea työllisyysaste. (Aineisto 2015, 7.)

Tämä luku on jaettu neljään alalukuun, jotka käsittelevät kertomuksessa käsitellyn yhteiskunnan olemusta hieman eri näkökulmista. Ensimmäisessä alaluvussa käsitellään tulevan yhteisön työllisyyttä ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta, toisessa euroalueen kukoistavuuspyrkimyksiä,

kolmannessa joustavuutta ja vastuullista globaalia talousyhteisöä sekä neljännessä sitä, mitä voidaan olettaa tapahtuvan, jos suunnitelmia ei toteuteta.

6.1. Työllisyyttä, kasvua ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta

Euroalueen työttömyys on jakaantunut epätasaisesti valuutta-alueen maiden kesken. Toisissa maissa työttömyys on yli 20 prosenttia ja paremmin menestyvissä maissa lähempänä neljää tai viittä prosenttia. Marraskuussa 2016 koko euroalueen työttömyysprosentti oli 9,8 prosenttia, joka on pienin luku sitten vuoden 2011. Vaikka koko euroalueen työttömyys on laskenut vuoden 2013 korkeimmista lukemista, on alueellisesti vielä suuria eroja työttömyyslukuissa. Marraskuussa 2016 esimerkiksi Saksan työttömyysaste oli 4,1 prosenttia, Espanjan 19,8 prosenttia, Suomen 8,8 prosenttia ja Kreikan peräti 23,1 prosenttia. Vuoden aikana työttömien määrä on kuitenkin vähentynyt euroalueella lähes miljoonalla. Kaikkiaan työttömiä oli euroalueella marraskuussa 15,9 miljoonaa. Vaikka kokonaisuudessa työttömyys laski vuoden aikana, on nuorisotyöttömyys euroalueella edelleen erittäin korkealla, 21,2 prosentissa. Suurin nuorisotyöttömyys on Kreikassa, jonka nuorista peräti 46,1 prosenttia on ilman työtä. (Helsingin Sanomat 2017a.) Työllisyys- ja sosiaalitalanteen vaihtelu on osittain eurokriisin seurausta, mutta osittain myös ennen kriisiä toteutettujen kansallisten politiikkojen aiheuttamaa (Aineisto 2015, 8).

Viisi puheenjohtajaa korostaa heti kertomuksen alusta lähtien sisämarkkinoiden viimeistelyn tärkeyttä. He nostavat esille, että sisämarkkinoiden kehityksen tulisi olla kaikin puolin läpinäkyvää ja kehityksen tulisi säilyttää sisämarkkinoiden eheys. Talous- ja rahaliiton valmiiksi saaminen ei ole heidän mukaansa tavoite itsessään, vaan sillä on tarkoitus taata kaikille kansalaisille paremmat ja oikeudenmukaisemmat elinolosuhteet Euroopassa. Lisäksi Euroopan unioni valmistautuisi sillä tuleviin globaaleihin haasteisiin ja antaisi kaikille jäsenmailleen mahdollisuuden vaurastua. (Aineisto 2015, 2.) Silti kertomuksessa huomioidaan myös se, että sisämarkkinoiden tultua valmiiksi täytyisi myös kehityksen kohti talousunionia kiihtyä. Kehityksen tulisi lisätä työpaikkoja sekä vauhdittaa talouden kasvua.

Euroopan talous- ja rahaliittoa kuvataan asiakirjassa taloksi, jota rakennettiin vuosikymmeniä, mutta saatiin vain osittain valmiiksi. Tämän jälkeen iski myrsky, jonka aikana talon seinät ja katto vakautettiin pikaisesti. Puheenjohtajien mielestä nyt on aika vahvistaa eurotalon perustuksia ja muuttaa se sellaiseksi, joksi se alun perin tarkoitettiin. Euroopan talous- ja rahaliiton vaurauden on tulevaisuudessa perustuttava tasapainoiseen talouskasvuun ja hintavakauteen eli matalaan

inflaatioon. Samalla kilpailukykyisen sosiaalisen markkinatalouden on pyrittävä täystyöllisyyteen ja sosiaaliseen edistykseen. Lopullisessa vaiheessa vuoteen 2025 mennessä, kun kaikki kehitysasteet on euroalueella tehty, tiivis ja aito talous- ja rahaliitto olisi jäsenvaltioiden kaikille kansalaisille vakaa ja vauras paikka elää. (Aineisto 2015, 4-5.)

Talousunionia kohti siirryttäessä tulisi kertomuksen mukaan keskittyä uusien sopimusten sijaan etenemään konkreettisten EU-lainsäädäntöuudistusten kautta, jotka mahdollistavat lähentymisen, kasvun ja työllisyyden euroalueella. Tämän tulisi perustua seuraavien pilarien varaan: 1. kilpailukykyviranomaisen luominen, 2. makrotalouden epätasapainoa koskevan menettelyn tehokkaampi täytäntöönpano, 3. tiivis keskittyminen työllisyyteen ja sosiaaliseen tulokuntoon ja 4. talouspolitiikkojen vahvempi koordinointi. (Aineisto 2015, 7.) Tämän luvun osalta keskeinen on työllisyyteen ja sosiaaliseen tulokuntoon keskittyvä pilari. Muita kolmea pilaria olen käsittelet aiemmissä luvuissa muun muassa integraatiodiskurssiin ja rakennemuutosdiskurssiin liittyen.

Kertomuksessa huomioidaan, että parhaaseen sosiaaliseen tulokuntoon pääsemisen tulisi olla Euroopan tavoitteena. Sitä pidetään myös taloudellisena välttämättömyytenä talous- ja rahaliiton toiminnalle, koska toimiakseen rahaliitto tarvitsee toimivat työmarkkinat ja sosiaaliturvajärjestelmät, joiden on toimittava oikeudenmukaisesti kaikissa euroalueen jäsenvaltioissa. Toimivien työmarkkinoiden korostetaan edistävän korkeaa työllisyystasoa ja pystyvän selviytymään erilaisista häiriöistä. Näin toimimalla työmarkkinat sekä edistävät EMU:n toimintaa, että ehkäisevät eriarvoistumista ja sosiaalista syrjäytymistä. Kaikki jäsenvaltiot eivät ole samassa tilanteessa, eikä niille ole olemassa yksiä oikeita ratkaisuja, mutta EU-johtajat korostavat kuinka tärkeää on muun muassa saada kaikenikäisiä ihmisiä entistä enemmän töihin. Lisäksi joustavien työsopimusten ja työsuhdeturvan väliltä olisi löydettävä toimiva tasapaino. Tuloerojen kasvua tulisi myös välttää ja olisi kehitettävä koulutusta ja elinikäistä oppimista. Lisäksi kertomuksessa painotetaan, että on äärimmäisen tärkeää turvata kaikille kansalaisille mahdollisuus koulutukseen sekä toimivaan sosiaaliturvajärjestelmään, joka sisältää heikoimmassa asemassa olevien sosiaalisen sosiaaliturvan. (Aineisto 2015, 9.)

Edellä olevan perusteella voidaan todeta, että puheenjohtajien retoriikassa koulutus, työllisyys ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus saa keskeisen roolin. Työttömyysluvut osoittavat, että eurokriisi on saanut euroalueelle syvät arvet, joiden paikkaaminen tulee kestämään vielä pitkään. Puheenjohtajien pyrkimykset ovat ehkä liian kunnianhimoisia, koska pyrkimällä täystyöllisyyteen vuoteen 2025 mennessä, on tapahduttava todella suuria mullistuksia, kun huomioidaan euroalueen työttömyyden

jakautuneen epätasaisesti ja työttömien määrän olevan 15,9 miljoonaa. Poliittisena retoriikkana täystyöllisyys, oikeudenmukaisuus ja elinikäinen oppiminen ovat kuitenkin vahvoja sanavalintoja, ja niiden tavoitteena on kertoa niin EU:n tavoitteista kuin oikeuttaa toimet kansalaisten silmissä jäsenvaltioissa, euroalueella ja koko unionin tasolla.

6.2. Selviytymisestä kukoistamiseen

Euroaluetta voidaan pitää Euroopan integraation keskeisimpänä ”liimana”, joka sitoo koko EU:ta entistä voimakkaammin yhteen. Kertomuksessa toivotetaan kaikki EU:n jäsenvaltiot lämpimästi tervetulleiksi kehittämään tiiviimpää talous- ja rahaliittoa. Asiakirja itsessään keskittyy pääsääntöisesti euroalueeseen, koska valtioilla, joilla on yhteinen valuutta, on myös yhteisiä haasteita, etunäkökohtia ja velvollisuuksia. (Aineisto 2015, 2.) Tällä osoitetaan myös se, että on olemassa EU:n toiminnan kannalta *keskeinen* euroalue, jonka toimintaan kaikki EU-jäsenvaltiot ovat tervetulleita, sitten kun aika on niille otollinen. Kertomus korostaa, että lähentyminen on talousunionin keskiössä. Ensinnäkin jäsenvaltiot pyrkivät lähentymään kohti suurinta mahdollista vaurautta ja eurooppalaisten yhteiskuntien sisällä pyritään lähentymään ainutlaatuisen eurooppalaisen mallin vaalimiseksi. (Aineisto 2015, 7.)

Euroa kuvaillaan kertomuksen alkupuolella menestyksekkääksi ja vakaaksi valuutaksi. Siitä huolimatta se on kohdannut suuria ongelmia viime vuosina. Nyt lukuisten kriisivuosien jälkeen on puheenjohtajien mukaan aika näyttää, että euroalue pystyy pelkän selviytymisen sijaan myös kukoistamaan. (Aineisto 2015, 5.) Kertomuksen laatijat huomauttavat, että pitkän aikavälin tavoitteiden saavuttamiseksi lyhyen aikavälin tavoitteiden tulee olla kunnianhimoisia. Kuten aiemman alaluvun tavoitteista esimerkiksi työllisyyden ja sosiaaliturvan suhteen näkyvät, tavoitteet todellakin ovat kunnianhimoisia. Mieleen herää helposti kysymys, että ovatko ne enemmänkin kauniita toiveita kuin realistisesti ajateltuja tavoitteita? Jos poliittiset instituutiot niin sanotusti ostaisivat suunnitellut kehityskulut sellaisinaan, varmasti ainakin joitakin kunnianhimoisia tavoitteita saavutettaisiin muun muassa työllisyyden osa-alueella.

EU-johtajatkin huomioivat, että vaikka muun muassa sisämarkkinoiden kehittämiseen sisältyy valtavia taloudellisia mahdollisuuksia, ovat poliittiset esteet sisämarkkinoiden kehittämiseksi olleet merkittäviä. Jotta näistä poliittisista esteistä huolimatta raportin kuvailemaa edistystä voisi syntyä, tulisi päätökset nähdä nykyistä enemmän kaikkia jäsenvaltioita hyödyttävän poliittisen kokonaisuuden osana eikä niitä tulisi pitää toisistaan erillisinä osa-alueina. Tämän vuoksi tarvitaan

suuria rakenneuudistuksia, joilla pyritään uudenaikaistamaan talouksia, lisäämään kasvua ja työpaikkoja. Toisin sanoen euroalueen kukoistaminen vaatii kertomuksen mukaan voimakasta työvoima- ja tuotemarkkinoiden tehostamista sekä julkisen sektorin vahvistamista. Lyhyellä aikavälillä kaikkien jäsenvaltioiden tulisi pyrkiä kehittymään kohti Euroopan parasta suoriutumisen tasoa, jotta lopulta voitaisiin saavuttaa yhtä kestäväällä pohjalla olevat talouden rakenteet kaikkialla euroalueella. Kertomuksessa uskotaan, että tämä lisäisi taas taloudellista kasvua ja työpaikkoja, kun kilpailukyky ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus olisivat uudistusten keskiössä. (Aineisto 2015, 7.)

Puheenjohtajat siis korostavat, että nyt on aika siirtyä uuteen aikakauteen, jonka tavoitteena on menestyvä euroalue. Voidaan myös todeta, että euroalueesta halutaan tehdä kaikin tavoin vahvempi toimija, jotta tavoitteet työllisyyden ja talouden suhteen voidaan saavuttaa. Retoriikkana kukoistamispyrkimyksiä voidaan pitää niin ikään voimakkaana keinona, koska kuka nyt ei haluaisi elää vauraassa ja hyvin menestyvässä yhteisössä? Euroalue vaatii kuitenkin toimiakseen suuren rakenteellisen remontin, ja tähän puheenjohtajat esittävät kertomuksessaan pohjapiirroksot.

6.3. Joustava ja vastuullinen globaali talousyhteisö

Jäsenvaltiot ovat euroalueen suhteen keskeisimmät toimijat, joiden kautta oikeutusta poliittisille toimille haetaan ja joiden varaan euroalue on alun perin rakentunut. Euro on kertomuksen laatijoiden mukaan menestyksekkäs ja vakaa valuutta, joka on tuonut jäsenvaltioilleen hintavakautta ja suojannut näitä ulkoista epävakautta vastaan. Heidän mukaansa jäsenvaltiot ovat luopuneet lopullisesti kansallisesta valuutastaan ja jakavat nyt rahapolitiikan muiden euroalueen maiden kanssa. Kriisin aikana valtioiden tuli vakauttaa taloutensa ja varjella jo Euroopan integraation kautta luotua saavutusta. Puheenjohtajien mielestä on tehtävä pysyvä, oikeudenmukainen ja demokraattisesti oikeutettu perusta tulevaisuudelle. (Aineisto 2015, 4.)

Käsittelin kertomuksesta löytyvää integraatiodiskurssia tarkemmin jo aiemmin, mutta tässä yhteydessä on merkityksellistä huomioida, kuinka tärkeää uudelle yhteisölle on, että Euroopan integraatio jatkuu ja voimistuu entisestään. Integraation voimistuminen voi myöhemmässä vaiheessa tarkoittaa liittovaltion perustamista, mutta se ei ole täysin välttämätöntä, eikä poliittisten esteiden vuoksi välttämättä edes mahdollista ainakaan aivan lähitulevaisuudessa. Integraation voi sanoa olevan euroalueelle kuitenkin elintärkeää. Jotta euroalue saadaan toimivaksi, täytyy yhdentymistä lisätä monella eri osa-alueella yhtäaikaisesti, kuten kertomuksesta käy selvästi ilmi. Neljän erilaisen unionin kehittäminen yhtäaikaisesti ja jäsenvaltioiden tiivis sitoutuminen niiden toteuttamiseen tulee

olemaan varmasti haasteellista, kun euroalueella on jo nyt havaittavissa eriytymistä. Vaikka kertomuksen suunnitelmissa luvataan jäsenvaltioille vapauksia, ja luvataan säilyttää valtioiden itsemääräämisoikeutta, integraation lisääminen ja yhteiset päätöksentekorakenteet ovat tulevalle yhteisölle erittäin tärkeitä.

Euroopan komission kertomuksesta löytyy selvästi yksi perinteisesti yhteiskuntasopimuksille tyypillinen piirre. Sopimuksen tekijät luopuvat joko vapaudestaan tai oikeuksistaan, kun saavat vastineeksi yhteiskunnalta jonkintasoista suojelua ja turvaa. Näin on euronkin suhteen tapahtunut, kun valtiot ovat luopuneet kansallisesta valuutastaan ja tämän myötä rahapoliittista keinoistaan liittyessään euroon. Vastineeksi valtiot ovat saaneet hyötyä uskottavasta ja vakaasta valuutasta kilpailukykyisillä sisämarkkinoilla. Tällainen toiminta vaatii jäsenvaltioilta solidaarisuutta toisiaan ja euroaluetta kohtaan sekä yhteisesti sovittujen sääntöjen noudattamista. Jos kaikki jäsenet eivät hyödy tällaisesta vaihtokaupasta, on sopimuksen perusta vaarassa murtua kokonaan. Valtiot pyrkivät löytämään yhdessä rakenteita, joilla voivat korvata euroon siirtyessään menettämänsä rahapoliittiset keinot. Toisaalta ne ovat myös velvollisia puuttumaan ongelmiin tehokkaasti. (Aineisto 2015, 4.)

Kun valtiolla on yhteinen valuuttakurssi, on niiden talouksien oltava joustavia ja pystyttävä reagoimaan nopeasti laskusuhdanteisiin. Jos tällaisia toimia ei voida toteuttaa, on vaarana syvät ja pysyvät arvet. Kertomus korostaa, että valuuttakurssin sopeuttaminen olisi hintojen suhteuttamista nopeampaa. Kun valuuttakurssin sopeuttamista ei voida käyttää, tulisi euroalueen sisällä jakaa häiriöiden vaikutukset yhteisen riskinjaon avulla. Tämän lisäksi kestävämpien politiikkojen estäminen ei onnistunut jäsenvaltioilta hyvin kriisin aikana eikä sitä ennen. Puheenjohtajat mainitsevatkin raportissa, että alkuvaiheen epäonnistumisen perintö vaikuttaa yhä edelleen euroalueella, mikä on aiheuttanut myös eriytymistä valtioiden välillä muun muassa työllisyystilanteessa ja finanssipolitiikassa. Uudella lähentymisprosessilla on tarkoitus korjata eriytyminen ja poistaa eriytymisen koko Euroopan unionille aiheuttama haavoittuvaisuus. Myös sitä painotetaan, että globalisoituvassa maailmassa on valtioiden velvollisuus ja etu pitää yllä vakaita politiikkoja ja pyrkiä tekemään talouksista ja muista rakenteista nykyistä joustavampia. Kertomuksen mukaan on huomattava, että rahaliitto voi olla menestys vain silloin, kun se on menestys kaikkialla euroalueella. (Aineisto 2015, 4.)

Vaikuttaa siis siltä, että yhteisöä rakennetaan tiukoilla ehdoilla. Ensinnäkin valtioiden on osallistuttava kaikkien eri unionien kehittämiseen ja sitouduttava niiden toteuttamiseen, lisäksi jäsenvaltioilta tullaan vaatimaan nopeahkoa yhä lähentymistä muiden talouksien ja rakenteiden osalta,

jotta se voi saada hyötyä luoduista mekanismeista. Näiden lisäksi julkista riskinjakoa lisättäisiin, joka tarkoittaisi myös tiiviimpää demokraattista osallistumista ja vastuuvollisuutta niin kansallisella kuin eurooppalaisella tasolla (Aineisto 2015, 5).

Puheenjohtajien raportti lupaa jäsenvaltioille myös vapauksia. Esimerkiksi työmarkkinajärjestöjen toiminnan tulisi jatkua vakiintuneiden käytäntöjen mukaisesti, vaikka niiden tulisikin ottaa huomioon kansalliselle tasolle perustettavien kilpailukykyviranomaisten antamat ohjeistukset palkanmuodostusneuvotteluissa. EU-johtajien mielestä palkanmuodostuminen mukailee oikeutetusti jäsenvaltioissa kansallisia mieltymyksiä ja oikeudellisia perusteita. Jäsenvaltioiden olisi suositeltavaa perustaa demokraattisesti vastuuvollinen ja toiminnallisesti riippumaton kilpailukykyviranomainen, jonka täsmällinen malli määriteltäisiin jäsenvaltioiden tasolla, mutta jonka peruseriaatteet olisivat yhteiset koko euroalueella. Kuten edellä on jo mainittu, kilpailukykyviranomaisten roolina olisi arvioida taloudellisten uudistusten edistymistä, jotta kilpailukyky yleisesti vahvistuisi. Puheenjohtajat pitävät kilpailukykyisenä sellaista taloutta, jossa toimielimet ja politiikka sallivat tuottavien yritysten kukoistaa. (Aineisto 2015, 8.)

Talouspolitiikan vahvempi koordinointi tarkoittaa kertomuksen mukaan sitä, että ensisijaiset tavoitteet euroalueella asetetaan yhdessä ja näitä sovittuja tavoitteita lähestytään noudattaen eurooppalaista lähentymistä ja vaalien yhteistä etua (Aineisto 2015, 9). Toisin sanoen euroalueen talouden hoitaminen on yhteisten asioiden hoitamista, mikä on retorisesti politiikassa hyvin yleinen ilmaisu. Poliittista osallistumista ja yhteistyötä kansallisten viranomaisten kanssa on jo lisätty, mutta sitä tulee kertomuksen tavoitteiden mukaan jatkaa yhä enemmän tulevaisuudessa. Yhteistyön lisääminen on tärkeää muun muassa siksi, että jäsenvaltioille voidaan antaa selkeitä suosituksia. Suositusten tulisi olla luonteeltaan poliittisia, jotta kansalliselle tasolle jäisi tietty vapaus päättää mitä täsmällisiä toimenpiteitä ne toteuttavat. Sitoumusten täyttämisestä asetettaisiin jäsenvaltioille vastuu, mikä tarkoittaa sitä, että raportoinnilla, vertaisarvioinneilla ja niin sanotulla ”noudata tai selitä”-periaatteella olisi keskeisempi rooli euroalueen toiminnassa. Tavoitteena tulee olla myös euroalueen tason ja kansallisen tason tiiviimpi yhteensovittaminen. Tarkoituksena on, että EU-ohjausjakson alkuvaiheessa keskusteltaisiin koko euroaluetta koskevat asiat ja annettaisiin suositukset, jotka toteutettaisiin ennen kansallisen tason keskusteluja. Tällä lisättäisiin yhteisten haasteiden huomioonottamista myös maakohtaisia toimia suoritettaessa. (Aineisto 2015, 9.)

Kertomuksessa korostetaan vastuullisen budjettipolitiikan merkitystä talous- ja rahaliitto EMU:lle. Jo luodulla lainsäädännöllä on parannettu finanssipolitiikkaa euroalueella, mutta siitä huolimatta

yhdentymistä ja sääntöjen selkeyttämistä tarvitaan yhä jatkossa. Puheenjohtajien mukaan on tärkeää koordinoita jäsenvaltioiden talousarvioita ennakolta ja lisätä talousvaikeuksissa olevien valtioiden valvontaa. Vaikka nykyiset säännöt ovat kertomuksenkin mukaan epäselvät ja monimutkaiset, vaaditaan jäsenvaltioilta niiden noudattamista, jotta vakauteen tähtäävät tavoitteet voidaan saavuttaa euroalueella. Lyhyellä aikavälillä (vaihe 1) on perustettu neuvoo-antava finanssipoliittinen komitea, joka koordinoi ja täydentää kansallisten finanssipoliittisten neuvostojen työtä. Se antaa riippumattoman arvion siitä, miten talousarviot ja niiden toteuttaminen vastaavat EU:n asettamia taloutta koskevia tavoitteita ja suosituksia. Lisätehtävänä tällaiselle komitealle on asetettu sääntöjen noudattamisen lisääminen, julkisen keskustelun tason nostaminen ja finanssipoliitikkojen laaja koordinointi euroalueella. (Aineisto 2015, 15.)

Kansallisille parlamenteille EU-johtajat asettaisivat tärkeän roolin osallistua kansallisten uudistus- ja vakausohjelmien hyväksymiseen. Tämä on mielenkiintoinen roolin asettaminen siinä mielessä, että siinä korostetaan kansallisten parlamenttien roolia kansallisista ohjelmista päätettäessä. Väistämättä herää kysymys siitä, että voisiko tuo rooli nykyisessä järjestelmässä ollakaan muilla kuin kansallisilla parlamenteilla, jos suuria vallansiirtoja kansallisvaltioilta ylikansalliselle tasolle ei tehtäisi? Myös verotuksesta ja julkisen talouden menojen kohdentamisesta jäsenvaltiot päättäisivät kansallisten poliittisten valintojen mukaisesti, mutta kun euroalue kehittyy tiiviimmäksi talous- ja rahaliitoksi, täytyisi joidenkin päätösten tekemistä kollektiivisesti lisätä. Euroopan parlamentille suunnitelma osoittaisi nykyistä selkeämmän roolin asioissa, jotka koskevat euroaluetta. Näin ollen Euroopan parlamentilla ja euroalueella on oltava tulevaisuudessa tiivis suhde eli euro on keskeinen osa uuden ja tiiviimmän yhteisön luomista. (Aineisto 2015, 18-19.)

Uuden yhteisön tulisi siis olla nykyistä joustavampi ja vastuullisempi globaali yhteisö, joka hoitaa talouttaan ja politiikkaansa yhä enemmän yhdessä. Jäsenvaltioiden rooli tulee tulevaisuudessa pienemään talouspoliittisissa päätöksissä, mutta näiden toimien on tarkoitus parantaa niiden kilpailukykyä ja taloudellista kestävyyttä. Integraatio on euroalueen tulevaisuudelle elintärkeää, jotta se voi saavuttaa kestävästä globaalista taloustoimijasta maineen.

6.4. Entä jos tavoitteita ei toteuteta?

Kertomuksessa ei useimmiten oteta suoraa kantaa siihen, mitä tapahtuu, jos euroaluetta sekä talous- ja rahaliittoa ei kehitetä puheenjohtajien esittämällä tavalla. Rivien välistä voi kuitenkin helposti löytää viittauksia siitä, millaista toimintaa euroalueella halutaan estää ja millainen yhteisö on

tulevaisuudessa ei-toivottava. Nostan tässä aluvuussa esiin muutamia puheenjohtajien esittämiä näkökulmia siitä, mitä tapahtuu, jos euroaluetta ei kehitetä integraation myötä tiiviimmäksi ja joustavammaksi.

Puheenjohtajien näkökulmasta olisi todennäköistä, että euroalueen häiriötön toiminta ei olisi mahdollista ilman esitettäviä toimenpiteitä. Jos taloudet pääsevät jatkossakin romahtamaan, voivat markkinapaineet pahimmillaan viedä jäsenvaltioilta jälleen niiden resurssit talouksiensa vakauttamiseen. Vaikka euroalueella on toteutettu paljon uudistuksia, vaivaa euroaluetta edelleen monialainen eriytyminen, eikä sitä voida poistaa ilman uutta yhdentymistä kohti *yhteistä eurooppalaista tavoitetta*. Oletettavaa on myös se, että ilman sisämarkkinoiden viimeistelyä eriytyminen jatkuu entisestään ja esimerkiksi vaihtotaseiden alijäämät uhkaavat euroalueen häiriötöntä toimintaa. Taloudellista eriytymistä voi lisätä myös se, että rahoitusjärjestelmä ei rahaliitossa olisi aidosti yhteinen. Tuolloin rahapolitiikkaa koskevat päätökset eivät välittyisi kaikkiin euroalueen jäsenvaltioihin yhdenmukaisesti ja niillä voisi olla erilaisia vaikutuksia eripuolilla euroaluetta. (Aineisto 2015, 4-8.)

Jos yhteistä pankkivalvontaa, pankkikriisiratkaisua ja talletussuojaa ei toteuteta euroalueelle, ei kertomuksen mukaan voida myöskään tehokkaasti puuttua pankkien ja valtioiden välisiin negatiivisiin kierteisiin, jotka aiheuttivat eurokriisin. Etenkin kun valtion ja kansallisen pankkisektorin tilanne on herkkä, on kansallisiin talletussuojajärjestelmiin perustuva malli altis paikallisille häiriöille, mikä taas häiritsee kriisitilanteessa koko euroalueen toimintaa. Ilman yhteistä talletussuojaa varautuminen tuleviin kriiseihin olisi vajavaisempaa. (Aineisto 2015, 12.)

Asiakirjassa huomioidaan myös se, että vahva talous- ja rahoitusunioni sekä hintavakaa rahapolitiikka eivät takaa EMU:n häiriötöntä toimintaa joka tilanteessa. Kestämättömillä finanssipolitiikoilla vaarannetaan sekä unionin hintavakaus että vahingoitetaan rahoitusvakautta kriisien levitessä maasta toiseen ja aiheuttamalla finanssimarkkinoiden pirstoutumista. Jos kansallinen finanssipolitiikka ei ole tulevaisuudessa riittävän vastuullista, on todennäköistä, että yksittäisten maiden taantumat kestävät entistä pidempään ja vaikuttavat siten yhä enemmän myös euroalueen talouteen. Jos kriisit ovat erittäin vakavia, ne todennäköisesti kuormittavat jäsenmaiden talousarvioita liikaa. Tällaisessa tilanteessa kansallisen julkisen talouden vakauttajat eivät riitä vaimentamaan häiriöitä ja vakauttamaan taloutta, mikä jälleen vahingoittaa koko euroaluetta. (Aineisto 2015, 15.)

Huolestuttavana pidetään myös sitä, että Euroopan unionilla ja euroalueella ei ole yhteistä edustajaa kansainvälisissä rahoituslaitoksissa. Jos jatkossakaan ei yhteistä edustajaa valita esimerkiksi Kansainväliseen valuuttarahastoon (IMF), jättää EU käyttämättä koko poliittista ja taloudellista painoarvoaan, kun kaikki euroalueen jäsenvaltiot puhuvat omasta edustaan. EU-johtajien mukaan unioni on saavuttanut asemansa maailman suurimpana kauppablokkina ja vahvan asemansa kansainvälisessä kaupassa puhumalla maailmalla yhdellä äänellä 28 erilaisen kauppastrategian sijaan. (Aineisto 2015, 18.)

Muutokset on siis tehtävä, jos euroalue halutaan säilyttää, talouspolitiikka halutaan kestäväälle pohjalle ja euroalueen kansalaisille halutaan valoisampi tulevaisuus. Jos näin ei toimita, on tulevaisuus synkempi ja euroalueen yllä on jatkuva kriisien uhka. Puheenjohtajien retoriikkaa voidaan pitää hyvin suunnitelmallisena ja sen voidaan sanoa vastaavan niihin kysymyksiin, jotka useita EU-kansalaisia varmasti nykyään mietityttävät. On kuitenkin todennäköistä, että vaikka näiden esitettyjen toimien olisi saatettava talous- ja rahaliitto lopulliseen muotoonsa, ne eivät kuitenkaan riitä, vaan lisää yhdentymistoimia on tulossa eri osa-alueilla, koska integraatio on jatkuva ja pitkäaikainen prosessi, joka aiheuttaa integraation leviämistä usein myös toisille osa-alueille. Eurooppalainen yhteisö elää siis jatkuvassa muutoksessa, kohti uskottua parempaa, ja institutionalisoituneella eurooppalaisella lainsäädännöllä on keskeinen rooli tämän muutoksen toteuttamisessa.

7. Eurooppalainen yhteiskunta

Euroopassa on ollut jonkin sortin poliittinen yhteisö jo pitkän aikaa, näin voidaan ajatella muun muassa sen perusteella, että Euroopan integraatiota alettiin viedä yhdessä eteenpäin toisen maailmansodan jälkeen. Joka tapauksessa ennemmin Euroopassa on oltu lähempänä kansainvälisten suhteiden mukaista päätöksentekoa, mutta integraation lisääntyessä myös keskustelu liittovaltiokehityksestä on kiihtynyt.

Tässä luvussa pyrin osoittamaan, että eurolla rakennetaan Eurooppaan uudenlaista yhteisöä, ja tuota yhteisön rakentamista kutsun *uudeksi eurooppalaiseksi yhteiskuntasopimukseksi*. Euroopassa voidaan sanoa jo aiemmin olleen jonkinasteinen yhteiskuntasopimus, mutta euron kehittyessä Euroopan unionin tiiviinä ytimenä, yhteiskunta muodostuu tiiviimmäksi ja pysyvämmäksi, minkä vuoksi löyhemmän liiton erottaminen tiukemmasta sitovuudesta on merkityksellistä.

7.1. Eurolla rakennetaan yhteiskuntaa

Lähtökohtana euron roolin ymmärtämiseksi yhteiskuntaa rakentavana tekijänä on edellisen luvun mukainen *oikeudenmukaisempi yhteiskuntadiskurssi*. Sen mukaisesti EU-johtajat pyrkivät kertomuksessaan retorisesti rakentamaan parempaa ja oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa. Tällaisen yhteisön voidaan siis sanoa olevan EU-johtajien tavoitteena, kun he pyrkivät rakentamaan kyseistä yhteisöä integraation lisäämisen kautta sekä luomalla tällaiselle syvemmälle integraatiolle käytännön puitteet rakennemuutosten ja uuden lainsäädännön kautta. Nämä kehitystavoitteet koskevat nimenomaisesti yhteisvaluutta euroa sekä talous- ja rahaliitto EMU:a, mutta välillisesti luonnollisesti koko Euroopan unionia.

Kuten monet eri tahot ovat aiemmin esittäneet, Euroopan unioni ei pääpiirteittäin ole ainakaan toistaiseksi ollut laskettavissa valtioiden joukkoon, mutta toisaalta EU:ta ei voi kutsua enää myöskään kansainvälisiin suhteisiin perustuvaksi yhteistyömuodoksi, koska sillä on paljon lainsäädäntövaltaa jäsenmailhin nähden (Kauppi 2002). Vaikka EU ei siis toistaiseksi ole valtio eikä liittovaltio, sitä on rakennettu paljon samoilla keinoilla kuin kansallisvaltioita, tietynlaisen nationalismiin pohjalle (Luoma-aho 2002). Merkityksellistä EU:n kannalta on myös se, että EU-politiikka lasketaan yleisesti ottaen valtioiden sisäpolitiikaksi eikä ulkopolitiikaksi, koska sillä on niin suuri merkitys jäsenvaltioiden sisäiseen lainsäädäntöön ja muuhun toimintaan (Kauppi 2002).

Vaikka Euroopan unionin perimmäisenä tavoitteena oli toimia rauhan säilyttämiseksi Euroopassa, on tuosta tavoitteesta siirrytty yhä enemmissä määrin narratiiviin, jossa sodan välttäminen ei enää olekaan yhtä tiiviisti keskiössä vaan uudeksi tavoitteeksi on tullut taloudellisen turvallisuuden lisääminen Euroopassa (Ehrnrooth 2001). Euron käyttöönotolla oli poliittisena tavoitteena pyrkiä lähentämään jäsenmaiden talouksia ja politiikkoja entisestään, kuten teorialuvussa osoitin. Samanlaisena voidaan pitää myös yhteisvaluutan kehittämiseksi tehtävien parannuksien ja hankkeiden roolia. Toisin sanoen, kun yhteisvaluutalla on poliittinen rooli, voidaan tämän rakenteen uudistamisellakin nähdä olevan poliittinen motiivi. Taloudellisen turvallisuuden narratiivin voi nähdä koskevan voimakkaasti myös yhteisvaluutta euroa, koska sillä hoidetaan yhteisön taloutta.

Euroopassa ei ole toistaiseksi ollut sellaista yhteisöä, joka olisi laajasti päättänyt yhdessä jäsenvaltioiden talousarvioista ja finanssipolitiikasta. Puheenjohtajien raporttien esittämällä toimilla tällaista toimintaa kuitenkin lisätään, ja näin ollen yhteinen päätöksenteko yksittäisten jäsenvaltioiden toiminnasta lisääntyy kaventaen samalla jäsenvaltioiden liikkumavaraa. Toisaalta näin on toimittu jo aiemmin, kun jäsenvaltioilta on vaadittu tiukkaa talouskuria ja sisäisten rakenneuudistusten tekemistä muun muassa sosiaalijärjestelmien suhteen (Hinarejos 2014, 65-81).

Puheenjohtajien raportin keskeisenä tavoitteena on siis uuden integraatioprosessin aloittaminen Euroopan valtioiden kesken. Tuon integraatioprosessin keskeinen tavoite on integraation lisääminen, ja se toteutetaan vallansiirroilla kansallisvaltioilta yhteisille toimielimille sekä rakenneuudistuksilla ja lainsäädännöllä, tavoitteena puheenjohtajilla voidaan nähdä olevan *uusi ja vakaampi Eurooppa*. Jos puheenjohtajien esittämät toimet talous- ja rahaliiton kehittämiseksi toteutetaan, keskittyy päätöksenteko voimakkaasti talouspolitiikassa, ulkoista edustusta lisätään, sääntöjen määrää kasvatetaan sekä niitä velvoitetaan noudatettavan. Jäsenvaltiot osallistuvat myös kaikkiin toteutettaviin unioneihin, jos puheenjohtajien toimet toteutetaan. Näiden toimien jälkeen voidaan puhua nykyhetkestä voimakkaasti eroavasta yhteiskunnasta, jota voidaan kutsua uudeksi eurooppalaiseksi yhteiskunnaksi, johon on johtanut uusi eurooppalainen yhteiskuntasopimus. Tuon yhteiskuntasopimuksen keskiössä on taloudellinen turvallisuus, ja siihen liittyy myös valtiollisena piirteenä muun muassa pakkojäsenyys yhteisvaluutta eurossa, sillä ovathan jäsenvaltiot EU-johtajien mukaan luopuneet pysyvästi omista valuutoistaan.

Euroopan komission puheenjohtaja Jean-Claude Juncker on todennut Euroopan unionin tilasta pitämässään puheessa vuonna 2015, että Euroopan parlamentti on EU:n demokratian sydän (Juncker 2015). Puheenjohtajat ovat raportissaan esittäneet, että parlamentin roolia euroon liittyvissä

kysymyksissä lisättäisiin, joten euron roolin ”EU:n demokratian sydämessä” voidaan olettaa kasvavan. Kun muistamme tässä yhteydessä, että Hobbesille raha oli yhteiskunnan veri, niin voimme huomata, kuinka eurooppalainen yhteiskunta pala palalta muodostuu. Euro rahana kiertää siis eurooppalaisessa yhteiskunnassa, Euroopan parlamentin antaessa sille lisää vauhtia kuten sydän antaa verelle virtausnopeutta ja pitää ihmisen elossa. Euron ja Euroopan parlamentin tavoiteltua yhteisroolia voidaan siis pitää eurooppalaisen yhteiskunnan elinehtoon liittyvänä kysymyksenä ainakin pohdittaessa asiaa Thomas Hobbesin yhteiskuntafilosofian valossa. Samassa puheessa Juncker totesi myös seuraavasti:

Niin kauan kuin jäsenvaltiot pitävät perussopimukset entisellään, komissiolla ja kaikilla muilla EU:n toimielimillä on selkeä mandaatti ja velvollisuus tehdä kaikkensa euroalueen eheyden säilyttämiseksi. (Juncker 2015.)

Juncker vetoaa siis myös omassa puheessaan euroalueen eheyden säilyttämiseen sekä siihen mandaattiin, joka EU:n toimielimille on asiassa suotu perussopimusten kautta. Tuo mandaatti ei ole myöskään vähenemässä, jos puheenjohtajien raportin tavoitteet toteutetaan.

Edellä olevaa eurooppalaisen yhteiskunnan ”verenkiertoa” kuvaavaa yhteisvaluutta-parlamentti -suhdetta vahvistaa Euroopan integraatioon usein liitetyt kehämallit ja niin sanottu ydinpolitiikka. Kehämallien ja ydinpolitiikan keskeisenä ajatuksena voidaan pitää sitä, että mitä useammassa päätöksentekokelelmässä jäsenvaltio on mukana, sitä syvemmin se on mukana ensinnäkin integraatiossa, mutta toisaalta sitä suurempaan sen päätösvaltaa voidaan pitää koko Euroopan unionia koskevassa päätöksenteossa. Näin ollen esimerkiksi euroon kuuluvilla valtioilla on enemmän valtaa koko EU:ta koskevissa asioissa kuin on yhteisvaluutan ulkopuolelle jääneillä mailla. (Moisio 2003, 55.) Joten tämän perusteella voidaan euron ja talous- ja rahaliiton sanoa olevan jälleen keskeinen eurooppalaista yhteiskuntaa muokkaava rakenne. Kun puheenjohtajien tavoitteet toteutetaan suunnitelmien mukaisesti, ovat nämä jäsenmaat yhä enemmän mukana eurooppalaisessa päätöksenteossa, joka koskee muun muassa talousarvioita ja pääomamarkkinoita. Näin ollen niiden voidaan sanoa liikkuvan yhä enemmän kohti yhteisön päätöksenteon ydintä sekä niiden painoarvon voidaan arvioida kasvavan suhteessa kehityksen ulkopuolelle jääviin maihin.

Euroa kehittämällä pyritään toisaalta turvaamaan ihmisten omaisuutta ja elämää yhteisön sisällä, mutta lisäksi turvaamaan yhteistä talousyhteisöä ulkoapäin tulevilta uhilta. Tämä on erittäin keskeistä nykyisen kaltaisessa rahajärjestelmässä, joka perustuu oikeastaan ainoastaan ihmisten väliseen

luottamukseen. Puheenjohtajat haluavatkin, että usko yhteisvaluutan toimivuuteen palaa, koska se on elinehto yhteisvaluutta eurolle, jonka voi nähdä tavoittelevan keskeistä asemaa koko maailmantaloudessa. Kuten olen analyysiluvuissa todennut, puheenjohtajat haluavat vahvistaa yhteisvaluutan yhteistä edustusta myös unionin ulkopuolella, muun muassa IMF:ssä. Tämän voidaan nähdä olevan pyrkimys kohti ulkoisten uhkien torjumista, mutta toisaalta myös tavoitteena lisätä koko yhteisön valtaa maailmanpoliittisella näyttämöllä.

EU-johtajien retoriikka pyrkii siis ennen kaikkea euron rakenteiden vahvistamiseen, mutta joko tietoisesti tai välillisesti nämä tavoitteet rakentavat euron kehittämisen kautta myös täysin uudenlaista poliittista yhteiskuntaa. Euron voi siis sanoa täyttävän sille suunniteltua tehtävää poliittisena hankkeena varsin hyvin, koska poliittinen lähentyminen lisääntyy taloudelliseen turvallisuuteen pyrkivän narratiivin kautta. Sodan uhan ei siis tarvitse olla välttämättä keskiössä, jotta integraatio etenee.

7.2. Uusi eurooppalainen yhteiskuntasopimus

Vaikka puheenjohtajien kertomus keskittyy talous- ja rahaliiton kehittämiseen, on siinä huomattavissa hyvin voimakas vaikutus myös muihin Euroopan unionin jäsenmaihin, ja esimerkiksi kaikille jäsenvaltioille halutaan mahdollisuus astua talous- ja rahaliiton jäseneksi, kun ne ovat siihen omalta osaltaan valmiita. Kuten edellä olevassa alaluvussa esitin, on euro kuitenkin se kova ydin, kun eurooppalaista yhteiskuntasopimusta sorvataan uuteen muotoon. Jean-Claude Juncker on kuitenkin sanonut Euroopan unionin tilaa koskevassa puheessaan myös seuraavasti: ”Tässä unionissa ei ole tarpeeksi Eurooppaa, eikä tässä unionissa ole tarpeeksi unionia. Tämän on muututtava. Tämän on muututtava nyt.” (Juncker 2015). Voidaan siis tulkita, että Junckerin mielestä Euroopan unionikaan ei ole vielä valmis, vaan se tarvitsee lisää ”unionia”. On merkityksellistä huomata, että euro ei ole ainoa osio jolla integraatiota ja yhteisiä päätöksiä pyritään lisäämään, mutta se on ytimenä keskeisin Euroopan kohtalonkysymys.

On tietysti selvää, että jos meillä ei tällä hetkellä olisi Euroopan unionia ja euroaluetta, niin emme ihmisinä eläisi kuitenkaan luonnontilassa, kuten yhteiskuntasopimusteorioissa ihmiset ennen yhteiskuntasopimuksen solmimista elivät. Mutta voimme ajatella tilan olleen Euroopan yksittäisille valtioille sotatila eli omalla tavallaan valtioiden luonnontila. Hiili- ja teräsyhteisö syntyi sotatilan paikalle tavoitteenaan turvata jäsentensä rauha ja hillitä maanosan väkivaltaisuutta. Voidaan siis sanoa, että kyseessä on tietynlainen eurooppalaisten valtioiden välinen yhteiskuntasopimus, jonka

tehtävänä on turvata jäsentensä turvallisuus. Nykyisellään Euroopan valtiot eivät todennäköisesti ainakaan kovin helposti ajautuisi sotaan keskenään, vaikka tällaista yhteisöä ei olisikaan, mutta taloudellisesti ne ajaisivat luultavasti omia etujaan, mikä voisi olla kasvattamassa konfliktien ja kriisien määrää.

Eurooppalaisen yhteiskuntasopimuksen voi siis sanoa eroavan klassista yhteiskuntasopimusteorioista sen perusteella, että en oleta eurooppalaisten ihmisten olleen sitä samalla tavalla solmimassa kuten ensimmäisten yhteiskuntien syntyä teoreettisesti kuvaillaan yhteiskuntasopimusteorioissa. On myös oletettavaa, etteivät yhteiskuntasopimusteoreetikotkaan ole olettaneet kaikkien ihmisten olleen yhteiskuntaa synnyttämässä päätöksenteollaan, vaan kysymyksessä on teoreettinen malli siitä, kuinka nykymalliset yhteiskunnat ovat historian saatossa saattaneet muodostua. Siitä näkökulmasta on siis muistettava, että myös tämä esittämäni uusi eurooppalainen yhteiskuntasopimus on esikuviansa mukaisesti teoreettinen lähestymiskulma Euroopan nykykehitykseen, mutta joka tapauksessa voimme nähdä mallilla olevan selkeitä yhteyksiä liittovaltioistumisen kanssa.

Kun pohdimme eurooppalaista yhteiskuntaa E.H.Carrin ajatusten kautta, löydämme Euroopan unionilta ja euroalueelta useita poliittisille yhteiskunnille keskeisiä piirteitä. Carr korosti, että poliittisessa yhteisössä tulee olla halu keskinäiseen yhteistyöhön sekä keskinäistä hyvää tahtoa. Yleensä jäsenyys poliittisissa yhteisöissä oli Carrin mukaan vapaaehtoista, mutta nykyvaltioissa se on pakollista. Lisäksi poliittisilla yhteisöillä on sääntöjä, ja niitä valvomaan ja rikkeistä rankaisemaan on asetettu joku joka käyttää yhteisön yhteistä valtaa. (Carr 2001, 91-92.)

On selvää, että eurooppalaisessa yhteiskunnassa on alunalkuaan ollut halua keskinäiseen yhteistyöhön sekä ainakin jonkin asteista keskinäistä hyvää tahtoa, vaikka on myös pyritty hillitsemään toisten osapuolten sotahaluja. Eurooppalaisella yhteiskunnalla on myös sääntöjä, ja ne vaikuttavat myös jäsenmaiden tasolla asetuksina ja direktiiveinä. Lisäksi jäsenvaltioiden poliisin ja oikeuslaitoksen tulee valvoa näiden sääntöjen noudattamista, koska ne koskevat jokaista jäsenmaata joko sellaisenaan tai ne tulee sisällyttää lainsäädäntöön annettujen ohjeiden mukaisesti (Euroopan unioni 2017). Jäsenyys eurooppalaisessa yhteiskunnassa vaikuttaa olevan vapaaehtoista ainakin niiden osalta, jotka eivät ole yhteisvaluutta euroon liittyneet, koska Iso-Britannia käy parhaillaan eroneuvotteluja Euroopan unionin kanssa päädyttyään eroamaan yhteisöstä kansanäänestyksen tuloksen perusteella (Helsingin Sanomat 2017c). Tämän pohjalta EU:ta ei voi pitää siis perinteisenä valtiona, koska sen jäsenyydestä voi valtiot kansalaisineen erota, mutta toisaalta Ison-Britannian

kansalaisten on pysyttävä edelleen Iso-Britannian kansalaisina, eivätkä he siis täysin ilman yhteiskunnan jäsenyyttä ole.

Carr korosti myös sitä, että vaikka yhteiskunta on tyypillisesti perustettu yhteistä hyvää varten, niin siitä huolimatta hallitsijat hallitsevat alamaisiaan ja käyttävät heitä omiin tarkoituksiinsa (Carr 2001, 91-92). Voidaan sanoa, että myös EU hyödyntää sekä jäsenmaita että niiden kansalaisia integraation tarkoituksiin muun muassa lainsäädännön institutionalisoituneen luonteen vuoksi. Integraatio on nähty historian saatossa, ja nähdään edelleen, usein ainoaksi oikeaksi keinoksi edetä, koska vain niin voidaan edetä eurooppalaisen idean mukaisesti (Taalas 2001, 327). Euroopan unionissa on myös kansainväliselle voimankäytölle tyypillisiä piirteitä, koska se käyttää yhteisesti solmittuja sopimuksia päättäväisesti voimankäyttönsä instrumentteina. Tämä ilmenee muun muassa siinä, että Kreikalta on vaadittu päättäväisiä toimia taloutensa kuntoon laittamiseksi raskailla uudistuksilla sekä taloutta kiristävällä politiikalla. Taloudellisen tuen saamiseksi Kreikan on täytynyt sitoutua muiden valtioiden esityksiin, koska muuten se ei olisi saanut tukea muilta euromailta. (Tuomala 2014, 28-29.)

Kun pohdimme eurooppalaista yhteiskuntaa Hobbesin, Locken ja Rouseaun kautta, voimme todeta eurooppalaisen yhteiskunnan perustuneen alkujaan nimenomaisesti sotatilasta pois pääsemiselle. Euroopan integraation kautta luotu yhteiskunta on siis ollut monella tavalla eurooppalaisille valtioille turvallisuuspoliittinen valinta, vaikka EU:lla ei nykyäänkään ole omaa armeijaa, jota se voisi käyttää ulkoisia uhkia vastaan. On kuitenkin huomioitava, että sotilasliitto NATO:n ja EU:n yhteistyö on erittäin tiivistä ja suurin osa EU:n jäsenistä on joko jäseniä tai tekee tiivistä yhteistyötä NATO:n kanssa (NATO 2017). Mielenkiintoista on, että erityisesti Suomessa tämä turvallisuuspoliittinen näkökulma on noussut voimakkaasti esille EU-jäsenyydestä keskusteltaessa (Iso-Markku 2015). Siihen luonnollisesti vaikuttaa Suomen historia Venäjän naapurimaana sekä kokemukset niin toisesta maailmansodasta kuin kylmän sodan ajoilta.

Hobbesin filosofian kautta ajateltuna Euroopan unionin kehitys sopii hyvin esimerkiksi yhteiskuntasopimuksesta, kunhan sovellamme sitä hieman, ja käytämme yksittäisten ihmisten tilalla jäsenvaltioita, joiden voidaan toki nähdä ajavan jäsentensä etua yhteiskuntasopimusta luotaessa. Alussa on siis eletty *eurooppalaisessa luonnontilassa*, jossa on voitu nähdä vallinneen *kaikkien sota kaikkia vastaan*, ja tämän jatkuvan väkivallan uhan voittaakseen eurooppalaiset valtiot ovat päättäneet luoda yhteisen *suvereenin* yhteiskuntasopimuksella. Tuolle suvereenille on annettu *oikeus luoda lakeja* ja sääntöjä sekä *valvoa niiden noudattamista*. Kun puheenjohtajien esittämät toimenpiteet toteutettuina syventäisivät Euroopan integraatiota, lisäisivät yhteisiä sääntöjä ja

vaatisivat niiden yhä kuuliaisempaa noudattamista, voidaan sanoa, että yhteiskuntasopimus tiivistyisi entisestään, ja suvereenille annettaisiin entistä laajemmat valtaoikeudet.

Locken filosofian pohjalta voidaan lisätä tähän uuteen eurooppalaiseen yhteiskuntasopimukseen erityisesti hänelle keskeinen *omaisuudensuoja*, jonka voidaan euron ja EU:n kehittämisen osalta nähdä koskevan ensisijaisesti taloudellista toimeentuloa, jäsenvaltioiden suojaamista taloudellisilta riskeiltä sekä yhteisön kansalaisille tarjoamalla paremmalla työllisyystilanteella sekä sosiaaliturvalla. Tietysti yhteisö suojaa myös ihmisten välisiä sopimuksia, mutta se on saavutettu hyvin pitkälti jo kansallisvaltioidenkin tasolla, toisaalta omistusoikeus on turvattu myös aiemmin Euroopan unionin perusoikeuskirjassa seuraavasti:

Jokaisella on oikeus nauttia laillisesti hankkimastaan omaisuudesta sekä käyttää, luovuttaa ja testamentata sitä. Keneltäkään ei saa riistää hänen omaisuuttaan muutoin kuin yleisen edun sitä vaatiessa laissa säädetyissä tapauksissa ja laissa säädettyjen ehtojen mukaisesti ja siten, että hänelle suoritetaan kohtuullisessa ajassa oikeudenmukainen korvaus omaisuuden menetyksestä. Omaisuuden käyttöä voidaan säännellä lailla siinä määrin kuin se on yleisen edun mukaan välttämätöntä. (Euroopan unionin perusoikeuskirja 2000, artikla 17.)

Rousseaulta eurooppalaiseen yhteiskuntasopimukseen voidaan saada käsitys *yleistahdosta*, kansalaisten antamasta *suostumuksesta* sekä käsitys siitä, että yhteiskunnan jäsenet eivät voi lakata päättämästä *itseään koskevista asioista*. Koska Rousseauin mielestä ihmiset ovat syntyjään vapaita, tästä syystä myös valtiollinen valta voi olla oikeutettua ainoastaan kansalaisten suostumuksella (Saastamoinen 1998, 278-279). Tätä soveltamalla Euroopan unioniin, sen legitimitetin voi sanoa syntyneen niillä perusteilla, että ihmiset ovat valinneet päättäjät jäsenvaltioidensa parlamentteihin, ja jäsenvaltiot ovat sen jälkeen suostuneet luomaan yhteisen eurooppalaisen vallan. Lainsäätäjien tulee Rousseauin filosofiassa pyrkiä yhteiseen hyvään, ja tästä syystä yhteisten päätösten lisäämisen euron kehittämisessä voi nähdä pyrkimykseksi luoda yhä enemmän käsitystä eurooppalaisesta yhteisestä hyvästä, ja sitä kautta voidaan muodostaa eurooppalainen yleistahto, jonka kautta laadittuja lakeja kaikkien tulee noudattaa niiden ollessa myös jäsenvaltioiden ja kansalaisten oman tahdon ilmaus. Jäsenvaltiot ja kansalaiset eivät siis luovu vallastaan päättää itseään koskevista asioista, vaan pyrkivät noudattamaan eurooppalaista yleistahtoaan päätöksiä tehdessään.

Klassisten yhteiskuntasopimusteorioiden soveltaminen Euroopan unioniin ei ole kuitenkaan ongelmattonta, koska kansallisvaltioiden suvereeniteetti on klassisille ajattelijoille yhteiskunnan korkein valta, jota suvereeni ei voi lähtökohtaisesti luovuttaa eteenpäin. Hobbesin filosofiassa

suvereeni valta on jakamatonta, vaikka osia siitä voi luovuttaa tarpeelliseksi katsomissaan asioissa. Locken mielestä yhteisöllä voi olla ainoastaan yksi ylin valta, jolle kaikki muut ovat alisteisia. Kansalla on kuitenkin Locken filosofiassa mahdollisuus vaihtaa tai kumota lainsäädäntöelin, mutta Hobbesin filosofia ei anna tällaiseen mahdollisuutta. Rousseauin filosofiassa ongelmaksi voi nähdä yleistahdon muodostajien muuttumisen. Näin olen suvereenien jäsenvaltioiden alistuminen eurooppalaisen suvereenin alaisuuteen olisi itseasiassa Hobbesille suvereeniudesta luopumista ja toisen alaisuuteen siirtymistä, Lockelle käytännössä mahdotonta ja Rousseaulle yhteinen hyvä vaihtuisi valtion tasolta EU:n tasolle, minkä voi nähdä hyvin konfliktiseksi jäsenvaltioiden eriävien intressien vuoksi. Toisaalta tämän voi nähdä myös siltä kannalta, että jäsenvaltiot ovat todellisuudessa menettäneet ja luovuttaneet suvereeniuttaan yhteisille toimielimille, ja toisaalta täytyy muistaa klassisten yhteiskuntasopimusteorioiden kirjoittamisajankohta, jolloin EU:n kaltaisia toimijoita ei ollut vielä näköpiirissä.

Edellä olevaa ajatuskulkua voi pitää keinona ymmärtää sitä, miten eurooppalainen yhteiskunta on syntynyt toisen maailmansodan jälkeen, ja mitä yhteyksiä sillä voi nähdä olevan klassisten yhteiskuntasopimusteorioiden kanssa. Sen ei ole tarkoitus olla kaiken kattava vastaus Euroopan unionin kehityskulusta, vaan antaa tuolle kehityskululle filosofista perspektiiviä. Tällä voidaan nähdä yhteyksiä valtiollisen olemuksen luomiseen, jota käsittelem seuraavaksi lyhyesti.

Sami Moisio on todennut kansallisvaltion muodostumisen tärkeimmän hetken liittyvän siihen, että poliittisen eliitin luoma käsitys tietyn alueellisen yksikön luonteesta saavuttaa kansalaisiksi kutsutun ihmisryhmän. Moisio näkee tämän valtion synnyttämisen tapahtuvan kahdessa eri osassa, jotka ovat ensinnäkin poliittinen toiminta ja toisekseen sosiaalistuminen. Poliittisessa toiminnassa poliittinen ja kulttuurinen eliitti luovat kansallisen historian sekä maantieteellisen hahmon aseman, joka sosiaalistumisessa opetetaan kansalaisille, tai toisin sanoen kansalaiset kiinnitetään tuohon kansalliseen historiaan ja maantieteelliseen hahmoon. (Moisio 2003, 51.)

Voidaan puhua siis myytin luomisesta ja sen iskostamisesta kansalaisten tajuntaan. EU:n suhteen tämä myytin rakentaminen voi tarkoittaa Janne Taalaksen mukaan sitä, että ”pientä miesjoukkoa ylistetään ja tiettyä päivää korostetaan”, millä Taalas tarkoittaa Schumanin julistusta, jolla esitettiin Hiili- ja teräsyhteisön perustamista Eurooppaan (Taalas 2001, 322). Tällaista myyttiä hän kutsuu integraation syntylegendaksi, joka on kansallisvaltioiden synnylle ollut tavanomaista, kuten Moisiokin osaltaan viittaa kansallisen historian synnyttämiseen. Toisena integraatiota oikeuttavana piirteenä Taalas pitää sitä, että se esitetään yhtenäisen Euroopan idean vääjäämättömänä

realisoitumisprosessina. Tälle oikeutukselle on tyypillistä, että kaikki muut ratkaisut olisivat olleet Euroopan yhdentymiselle vääriä, ja toimet joilla vastustetaan vallansiirtoja Brysseliin, tuomitaan integraatioprosessin vääristymiksi. (Taalas 2001, 322.) Euroopan talous- ja rahaliiton ympärillekin voidaan nähdä rakennetun myyttiä ainutlaatuisesta valuutta-alueesta sekä menestyksekkäästä valuutasta, jonka perustat on nyt saatettava puheenjohtajien esittämillä toimilla kuntoon.

Tapio Raunio ja Matti Wiberg ovat todenneet demokratiavajetta koskeneessa artikkelissaan, että EU:ssa ei *demosta* sanan varsinaisessa merkityksessä ole olemassa, koska etäisyydet kansalaisten välillä ovat niin suuret (Raunio & Wiberg 1999, 165.) Mutta toisaalta unionikansalaisuutta on pyritty rakentamaan Euroopan unionin jäsenmaiden kansalaisille ylhäältä alaspäin, eli toisin sanoen opettamalla lähentymään toisia kansalaisia, mutta toisaalta lähentymään myös Euroopan unionia. Katja Mäkinen on väitöskirjassaan todennut, että unionin kansalaiset nähdään epätäydellisinä, mutta toisaalta heissä nähdään olevan myös kehittymispotentiaalia. Mäkinen kuitenkin huomauttaa, ettei kansalaisuutta ole hänen aineistossaan sidottu demokratiaan. Keskeisenä havaintona hän tekee sen, että unionikansalaisuutta rakennetaan EU:n ja kansalaisten välille ohi jäsenvaltioiden. (Mäkinen 2012, 259,271-272.)

Joten edellä olevan perusteella voidaan todeta, että myytit tai legendat eurooppalaisen valtion syntymiselle ovat jo olemassa, mutta kansalaiset eivät ainakaan toistaiseksi ole tätä tarinaa itseensä sisäistäneet. Toisin sanoen kansalaisuus ei ole ainakaan toistaiseksi rakentunut EU:n suhteen sellaiseksi, että se olisi ohittanut suuressa määrin jäsenmaiden kansalaisuudet ja niiden kautta rakentuneet myytit. Nykyfilosofi Slavoj Žižek onkin sanonut seuraavasti:

Kansa on *olemassa* vain niin kauan kuin sen erityinen *nautinto* aineellistuu joukossa yhteiskunnallisia käytäntöjä ja on välittynyt niissä kansallisissa myyteissä, jotka antavat rakenteen näille käytännöille. On siis harhaanjohtavaa korostaa ”dekonstruktivistiseen” tapaan, ettei kansa ole biologinen tai ylihistoriallinen tosiasia vaan satunnainen diskursiivinen rakennelma, tekstuaalisten käytäntöjen ylimääräytynyt tulos. Tällainen painotus väheksyy reaalisen jäännöstä, nautinnon ei-diskursiivista ydintä, jonka täytyy olla läsnä, jotta Kansa diskursiivisena vaikutusoliona saisi ontologisen yhtenäisyytensä. (Žižek 2009, 212.)

Kansallisilla myyteillä on siis kansoille edelleen jotain nautintoa annettavaksi, koska niistä ei lähtökohtaisesti ole haluttu juurikaan luopua. Siitä huolimatta euroalueen kehittämisellä on useita piirteitä, jotka saavat valtiollisia piirteitä, ja siitä syystä on syytä puhua uudeltaisesta yhteisöstä ja uudesta yhteiskuntasopimuksesta, vaikkei valtiota ainakaan toistaiseksi olisi luotu.

8. Kritiikki uudelle eurooppalaiselle yhteiskunnalle

Tässä luvussa esitän kritiikkiä esittelemääni uutta eurooppalaista yhteiskuntaa kohtaan muun muassa Joseph de Maistren filosofian pohjalta. Hyödynnän myös joitakin E.H.Carrin näkemyksiä, joiden voi nähdä pureutuvan eurooppalaisen yhteiskunnan perustavanlaatuisiin ongelmiin. Aluksi esittelen kuitenkin talousnobelistien antamaa kritiikkiä yhteisvaluutalle sekä Euroopan integraatiolle, koska se on merkittävää nykyisessä poliittisessä tilanteessa, jossa taloudelliset kysymykset ja asiantuntijuus ovat ottaneet yhä enemmän valtaa poliittisen sfäärin määrittelyssä (Teivainen 2002; Sorsa 2014).

8.1 Nobelistien kritiikki yhteisvaluutalle

On mielenkiintoista, että useat taloustieteilijät ovat todenneet euron olleen virhe ja epäonnistunut poliittinen kokeilu, mutta Euroopan unionin korkeat virkamiehet ja poliitikot ovat muun muassa rooliensa vuoksi puolustaneet euroa ja kehuneet sen menestyksellisyyttä. Talous- ja rahaliiton sekä yhteisvaluutta euron ympärille on pyritty luomaan myyttiä niiden paremmuudesta taloudellisen narratiivin lähtökohdista. Turvallisuus tarkoittaa Euroopassa nykyään hyvin usein taloudellista turvallisuutta, ja sen saavuttaminen on uuden eurooppalaisen yhteiskuntasopimuksen perusteella mahdollista ainoastaan euroa kehittämällä, koska muuten yhteisvaluutta ei enää ole myyttinen ja kaikkivoipa. Nobeleista muun muassa Paul Krugman, Joseph Stiglitz, Oliver Hart ja Bengt Holmström ovat esittäneet kritiikkiä yhteisvaluutalle ja sen kehittämislle.

Paul Krugman on kirjoittanut, että euro itsessään voi kuulostaa taloudesta vähän tietävälle mahtavalta idealta, koska yhteisvaluutta helpottaa kaupankäyntiä rajojen ylitse sekä osoittaa yhtenäisyyttä. Euron ajautuminen ongelmiin ei ollut monellekaan taloustieteilijälle yllätys, koska Krugmanin mukaan Euroopan arvostetut miehet Brysselissä, Pariisissa ja Berliinissä ovat johtaneet neljännesvuosisadan Euroopan taloutta taloudelliseen fantasiaansa perustuen. Krugmanin mukaan oli selvää, että valuuttaunioni ilman poliittista unionia ei voi toimia, mutta kaikki yhteisvaluuttaa kritisoineet äänensävyt päätettiin sulkea poliittisen keskustelun ulkopuolelle. Krugman toteaa myös talouskuripolitiikan olleen virhe, koska suuren lainamäärän hallitseminen pelkästään talouskurilla ei ole hänen mukaansa koskaan kovan kurssin rahan yhteydessä toiminut. Krugmanin mukaan eurooppalaista keskustelua vallitsee edelleen ideat, joiden Euroopan poliittinen eliitti haluaisi olevan totta, mutta ne eivät kuitenkaan ole. (Krugman 2015.)

Joseph Stiglitz tunnetaan voimakkaista mielipiteistään euroa kohtaan, ja hänen keskeinen väitteensä onkin, että Euroopan integraatio ja EU menivät eniten vikaan juuri rahaliiton perustamisen vuoksi. Vaikka rahaliiton poliittisena tarkoituksena oli tuoda Euroopan valtioita lähemmäksi toisiaan, se on sen sijaan repinyt niitä erilleen ja uhkaa nyt laajemmin koko Euroopan taloudellista ja sosiaalista vakautta. Stiglitzin mukaan eurokriisin syy ei ollut globaali finanssikriisi, vaan se oli pitkälti euron omista ongelmista johtuva. Eurokriisin alkaessa totuutta ei hänen mukaansa haluttu Euroopassa myöntää, vaan todettiin euron toimineen hyvin jo lähes vuosikymmenen ajan, ja uskottiin kriisin olevan nopeasti ohi, minkä jälkeen voidaan keskittyä yhteisvaluutan korjaamiseen. Stiglitz pitää poliittisen keskustan pelastuksena sitä, että vastustava osapuoli on jakautunut kahteen leiriin; oikeistoon ja vasemmistoon, minkä vuoksi ratkaisuna on tasapeli joka ei sekään ole hyväksi kenellekään. (The Telegraph 2016.)

Vuonna 2016 talouden nobelin voittanut suomalainen Bengt Holmström sekä tämän tutkijaparina toiminut Oliver Hart ovat niin ikään kohdistaneet kritiikkiä yhteistä valuuttaa sekä sen kehittämistä kohtaan. Oliver Hartin mukaan on suuri virhe pyrkiä saamaan jäsenmaat yhdeksi homogeeniseksi yksiköksi. Hänen mukaansa vallan keskittämisestä tulisi siirtyä vallan hajauttamiseen, koska vain sillä tavalla Eurooppa voi selviytyä ja kukoistaa, mutta muuten se kaatuu mahdottomuuteensa. Hänen mukaansa EU:n tulee vaikuttaa keskeisissä asioissa kuten vapaakaupassa ja työvoiman vapaassa liikkuvuudessa. Hartin mielestä yhteisvaluutta oli virhe, jo sitä luotaessa. Holmströmin mielestä EU:n tulisi asetella sen prioriteetit uudestaan, rajoittaa sen toimintaa ja sääntelyä sekä keskittyä siihen mitä voidaan tehdä keskeisten asioiden osalta. (Euractiv 2016.) Lisäksi euroa rakentamassa olleen professori Otmar Issin mukaan EKP on ylilaajentunut, kun se yrittää hallita 19 eri taloutta, jotka käyttävät samaa valuuttaa, ja hänen mielestään korttitalo tulee jossain vaiheessa romahtamaan. Hänen mielestään euro kuitenkin toimi paremmin kuin hän oletti sen toimivan, mutta samaa ei voi hänen mielestään sanoa EU:n toimista. (The Independent 2016.)

Nobelistien puheita pitää useat varmasti jälkiviisautena, mutta toisaalta on syytä muistaa useiden heistä yrittäneen varoittaa EU:ta jo yhteisvaluuttaa suunniteltaessa, joten siinä mielessä jälkiviisaaksi syyttämislle ei ole perusteita. Euroopassa ei uskottu, että yhteisvaluutta ilman poliittista unionia ei toimi, tai sitten uskottiin yhteisvaluutan pakottavan poliittisena projektina poliittiseen unioniin. Tällaista kehitystä puheenjohtajien raportti pyrkii retorisesti rakentamaan

8.2. Uusi eurooppalainen yhteiskunta vaatii uskoa

E.H Carr lähti liikkeelle ajatuksesta, että keskiaikaisessa järjestelmässä niin universaali etiikka kuin poliittinen järjestelmä perustuivat molemmat ”jumalalliseen auktoriteettiin”. Renessanssin realistit esittivät ensimmäistä kertaa näkemyksen etiikasta politiikan välineenä, ja valtio alkoi ottaa valtaa kirkolta moraalin sovittelijana. Tämän vuoksi tarvittiin eettistä standardia, joka ei saanut olla riippuvainen ulkoisista auktoriteeteista, ja ratkaisuksi löydettiin sekulaari luonnonlaki. Luonnonlain pohjimmaisena lähteenä oli ihmisyyys, toisin sanoen ihmisen sydämen intuitio siitä mikä on moraalisesti oikein. Tuona aikana ajateltiin myös, että fysikaalisten luonnon lakien tavoin, myös moraalille luonnonlaille voidaan luoda tieteellinen perusta, joka sopii ihmisiin yhtä hyvin kuin fysikaaliset luonnonlait sopivat aineisiin. 1800-luvulla julkisen mielipiteen uskottiin riittävän ehkäisemään sodan syntymisiä, ja toisaalta ihmisten koulutuksen piti johtaa maailmanlaajuiseen rauhaan. (Carr 2001, 25-27.) Kuten hyvin tiedämme, näin ei lopulta kuitenkaan käynyt.

Eurooppalaisessa yhteiskunnassa on nähtävissä saman tyyppisiä korkeita odotuksia, mitä tulee 1800-luvulla esitettyihin positiivisiin ajatuksiin julkisesta mielipiteestä. Euroopan integraatio on nähty keinona ehkäistä sodan syntymistä, ja nykyisessä narratiivissa luoda taloudellista turvallisuutta yhteisölle ja sen jäsenille. Toistaiseksi sota on kyllä vältetty, ja tämä on ollut omiaan lisäämään uskoa integraation kaikkivoipaan luonteeseen. Taloudellisen turvallisuuden suhteen ei voida ainakaan toistaiseksi olla yhtä varmoja, koska yhteisö on kohdannut voimakkaita ongelmia. Toisaalta Joseph Stiglitzinkin mainitsema asenne euron alkutaipaleen onnistumiseen on nostettu eurooppalaisessa kontekstissa sellaiseksi lähestymiskulmaksi, joka luo uskoa myös tulevaisuuteen. Puheenjohtajien mukaan raportin esittämillä toimenpiteillä Eurooppaa voidaan rakentaa yhä paremmaksi.

Joseph de Maistre korosti, että valtio tai yhteiskunta itsessään vaativat todella kovaa uskoa, jotta ne voivat pysyä kasassa. Valtio ja yhteiskunta perustuvat erilaisille opinkappaleille, mysteereille ja ministerien osaamiselle. (Lebrun 1996, 18.) EU-johtajien luodessa retorisesti uutta eurooppalaista yhteiskuntaa, he tavoittelevat parempaa tulevaisuutta. Heidän mukaansa vain esitetyillä toimenpiteillä voidaan saavuttaa vakautta ja vaurautta yhteisölle, eli toisin sanoen heidän esittämillään toimilla luodaan nykyistä parempi yhteisö. EU-johtajat siis toisin sanoen asettavat uskonsa rakennettavaan yhteisöön ja sen paremmuuteen suhteessa jo olemassa olevaan yhteisöön.

Kun Carr valotti, että poliittisessa järjestelmässä siirryttiin jumalallisesta auktoriteetista keskiajan jälkeen kohti sekulaarin luonnonlain vallitsevuutta, ei voi olla havaitsematta saman tyyppistä

siirtymää nykyaikaisessa poliittisessa ympäristössä. Nykyään talouden ottaessa yhä voimakkaammin otetta politiikasta siirrytään myös poliittisessa järjestelmässä aiemmasta järjestelmästä kohti talouslähtöistä järjestelmää. Toisin sanoen poliittisen järjestelmän keskeiseksi auktoriteetiksi on noussut taloudellisuus ja taloustieteen lainalaisuudet. Nämä lainalaisuudet muokkaavat myös eurooppalaista yhteiskuntaa sotanarratiivista kohti talousnarratiivia. Taloudellisen onnistumisen voidaan siis nähdä nousseen eurooppalaisen yhteiskunnan keskeiseksi opinkappaleeksi.

Joseph de Maistre korosti yhteiskunnan syntyisessä olosuhteiden merkitystä eli niin sanottua luonnollista perustuslakia, jota hän kutsuu myös Jumalan antamaksi yhteiskunnan perustaksi. Maistren mielestä yhteiskunta syntyi lähtökohtaisesti itäen sattuman ja satunnaisten olosuhteiden kautta. (Maistre 1994, 49-51.) Eurooppalaiselle yhteiskunnalle voidaan sanoa sodanjälkeisessä Euroopassa olleen olemassa ainakin jonkinlaiset olosuhteet, joiden pohjalle sitä on voitu rakentaa, koska integraatio on edennyt varsin pitkälle. Mutta eurooppalainen yhteiskunta on toisaalta kokenut myös useita vastoinkäymisiä, ja Brexitiä voidaan pitää ainakin EU:n näkökulmasta tällaisena vastoinkäymisenä. Maistren mukaan ihmisten johtamat instituutiot murenevät silloin, jos ne eivät saa tukea Jumalalta, eli toisin sanoen silloin, kun olosuhteet instituutioille eivät ole olleet riittävän otolliset (Lebrun 1996, 45-46). Näin ollen voidaan todeta, että ainakin Iso-Britannian verran murenevan EU:n kaikki olosuhteet eivät ole olleet kunnossa, eikä brittien enemmistö ole uskonut yhteisöön riittävässä määrin. Useammissa yhteyksissä on puhuttu myös jäsenvaltioiden mahdollisista euroeroista, minkä voi sanoa kertovan ainakin jonkinasteisesta instituutionaalista heikkoudesta, vaikka yksikään jäsenvaltio ei ainakaan toistaiseksi ole yhteisvaluutasta eronnut.

Maistren mielestä ihminen voi kyllä muovata kaikkea loputtomasti kuten haluaa, mutta mitään ihminen ei voi sanoa luoneensa. Tämän vuoksi hän näki ihmisen roolin yhteiskunnan perustamisessakin ainoastaan osana vallitsevia olosuhteita, eikä mikään yhteiskunta ole Maistren mielestä laajemman keskustelun tulos. (Maistre 1994, 49-51.) Tässä suhteessa eurooppalainen yhteiskuntakin on olemassa ainoastaan sattumien summana, eikä yhteiskunta ole syntynyt pitkien keskusteluiden kautta. Maistren kautta voi esittää kritiikin puheenjohtajien suunnitelmille, koska heidän toimien voi perustellusti nähdä pyrkivän luomaan uutta yhteisöä keskusteluiden kautta. Toisaalta ihmisen vaikutus myös eurooppalaisen yhteiskunnan kehityksessä on nykyään ainoastaan osa olosuhteita, koska jo luotu EU-lainsäädäntö on institutionalisoiduttuaan ohjannut voimakkaasti yhteisön rakentumista tiettyyn suuntaan, kuten olen aiemmin analyysiluvuissa osoittanut.

Joka tapauksessa tällaisen uuden eurooppalaisen yhteiskunnan syntyminen vaatii suurta uskoa. On kuitenkin aiheellista kysyä, onko sellaista uskoa todella löydettävissä nykyisestä Euroopasta, jossa EU:n ja yhteisvaluutan jäsenet pyrkivät ajamaan omaa etuaan? Puheenjohtajien raportin tavoitteena on kuitenkin luoda uskoa tällaiseen yhteiseen hyvään. Maistrelle valtion olemassaolon perustui ensisijaisesti uskoon kansallisesta syystä, mutta Euroopan tasolla tällaista kansallista syytä ei voida oikeastaan nähdä olevan olemassa. Palaan tähän seuraavassa alaluvussa.

8.3. Eurooppa ilman yhtenäistä kansaa ja tahtoa

Kuten jo todettua, on unionikansalaisuutta pyritty rakentamaan EU:ssa ylhäältä alaspäin siten, että kansalaiset lähestyisivät toisiaan sekä EU:ta, mutta jäsenvaltiot on jätetty tämän kansalaisuuden määrittelyn ulkopuolelle (Mäkinen 2012). Maistren käsitys uskosta kansalliseen syyhyn ei siis toteudu ainakaan toistaiseksi eurooppalaisessa yhteiskunnassa, koska jäsenvaltioiden kansalaiset eivät ole sisäistäneet unionikansalaisuutta, joka voisi olla luomassa jo olemassa olevien myyttien kautta EU-valtiolle sen perustaa. Koska tällaista kansallista syytä ei ole Euroopassa toistaiseksi olemassa, yhteiskuntaa koossapitävää uskoa ei ole olemassa tai sitten yhteiskuntausko perustuu joillekin muille syyille kuin kansallisen olemassaolon myyttille. Tällainen muu syy voi Euroopassa olla esimerkiksi talous tai turvallisuus.

Maistren mielestä ei ole myöskään mahdollista, että jokin ihmisten kokoontuminen voisi muodostaa kansakunnan vaan kansakunnatkin muovautuvat olosuhteiden kautta historian saatossa (Maistre 1994, 51). Näin ollen tällaisen eurooppalaisen kansan synnyttäminen ei ole mahdollista pelkästään kokoontumalla ja julkilausumia julistamalla, vaan kansakunta vaatii syntyäkseen riittävien olosuhteiden vaikutusta. Maistre korosti myös sitä, että kun kansakunta alkaa pohtimaan olemassaoloaan, sen luonnolliset lait ovat jo olemassa, mutta yksikään kansakunta ei voi antaa itselleen vapautta, koska se olisi silloin jo vapaa. (Maistre 1994, 51.) Eurooppalaista yhteiskuntaa voi toki sanoa siinä mielessä vapaaksi, että se on muodostunut kansallisvaltioiden vapaan tahdon ilmaisuna, mutta eurooppalaista kansakuntaa ei siitä huolimatta ole olemassa ainakaan siinä mielessä, että sitä voisi kutsua euroopan kansaksi. Vaikkei Euroopan unionilla olekaan vielä kansallisvaltioiden tapaan monopolia kansallisen identiteetin rakentamisessa, eikä siihen vielä samaistuta, on uniolla kuitenkin olemassa identiteettiprojekti, jonka tarkoituksena on oikeuttaa Euroopan yhdentyminen kansalaisten silmissä (Hast 2009, 276).

Myös Sixten Korkman on pohtinut liittovaltiokehitystä, ja todennut muun muassa yhteisten päätösvallan lisäämisen esimerkiksi budjettipolitiikassa olevan poliittisista ja juridisista syistä epätodennäköistä, koska jäsenmaat tuskin ovat valmiita luopumaan omasta päätösvallastaan liittyen niiden omiin talousarvioihin. Vaikka jäsenvaltioiden hallitukset olisivatkin valmiita luopumaan päätösvallasta, voisivat jäsenvaltioiden kansalaiset vaihtaa hallituksen toisenlaiseksi ja vaatia päätösvaltaa takaisin kansalliselle tasolle. Korkman pitää pitkälle vietyä budjettikuria illuusiona myös siitä syystä, että se vaatisi suuria muutoksia EU:n perussopimukseen ja jäsenmaiden perustuslakeihin. (Korkman 2013, 147-148.) Toisaalta Korkman kuitenkin huomauttaa, että euroalueen päättäjät ovat vakuuttaneet olevansa valmiit tekemään kaikkensa euron pelastamiseksi (Korkman 2013, 159).

Puheenjohtajien suunnitelma talous- ja rahaliiton viimeistelemiseksi näyttää siltä, että tavoitteet vastaavat puheita. EU-johtajat ovat valmiit tekemään kaikkensa, jotta yhteisvaluutta saadaan entistä vakaammaksi. Korkmanin ajatusten pohjalta nämä suunnitelmat eivät kuitenkaan lopulta tule toteutumaan, koska jäsenvaltioiden kansalaiset sitä vastustavat. Tilanne voisi olla toinen, jos olisi olemassa selvä Euroopan kansa, joka edustaisi Euroopan yhteistä tahtoa, mutta kuten edellä olen osoittanut, tällaista kansaa ei ainakaan toistaiseksi ole näköpiirissä.

8.4. Nopeat muutokset eivät ole hyväksi yhteiskunnalle

Joseph de Maistre korosti Ranskan vallankumouksen aikana perinteisten arvojen ja instituutioiden merkitystä yhteiskunnalle. Hänen mielestään sellaisia oikeuksia ei pitäisi äkkipikaisesti kehittää, joita ei ole yhteiskunnassa aiemmin huomioitu tai jotka ovat yhteiskunnassa laajasti kiisteltyjä. Maistrelle tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö yhteiskuntaan saisi tehdä muutoksia, mutta muutoksen kohteet tulisi valita tarkasti ja tällaisia perustavaa laatua olevia muutoksia tulisi tehdä mahdollisimman harvoin ja ne tulisi toteuttaa äärimmäisen maltillisesti. Jos muutoksia tehdään usein perustavaa laatua oleviin instituutioihin, on vaarana että menetetään jo ne olemassa olevat oikeudet ja rakenteet. (Maistre 1994, 51.)

Uutta eurooppalaista yhteiskuntaa on tarkoitus rakentaa nopealla aikataululla, vaikka koko prosessi on pitkäaikainen ja monivaiheinen, kuten olen analyysiluvuissa osoittanut. Monella tavalla suunnitellut muutokset ovat kuitenkin perustavaa laatua olevia, koska ne lisäävät yhteisten päätösten määrää, siirtävät valtaa jäsenvaltioilta keskusvallalle ja luovat uusia rakenteita sekä lainsäädäntöä. Nämä toimenpiteet on tarkoitus saattaa voimaan vuoteen 2025 mennessä, joten aikataulua voi pitää

todella kunnianhimoisena. Tällaisten uudistusten tekeminen voi kuitenkin vaarantaa koko euroalueen yhtenäisyyden lisäksi myös koko integraatioprosessin. Maistre korosti, että ihmisten pyrkiessä johonkin tiettyyn päämäärään, päädytäänkin yleensä johonkin toiseen lopputulokseen (Maistre 1994, 49-50). Tämänkin vuoksi Euroopan unionia tulisi kehittää maltillisesti, jotta suuret virheaskeleet voitaisiin välttää. Jokaisen virheaskeleen voi arvioida tekevän yhteisön heikommaksi, koska yhteisölle muodostuu epäonnistumisen perintöä taakakseen, eikä luottamus sen tekemiin ratkaisuihin ole enää yhtä vakaa kuin ennen näiden virheiden tekemisiä.

Lisäksi kirjoitettujen lakien määrä oli Maistrelle suuri huolenaihe, koska useimmiten ne perustuvat olemassa olevien oikeuksien julistukseen, ja oikeudet konkretisoituvat niiden tullessa loukatuiksi (Maistre 1994,49-50). Tämänkin huolenaiheen voi nähdä koskevan eurooppalaista yhteiskuntaa, koska puheenjohtajat tavoittelevat uutta lainsäädäntöä, jonka noudattamista vaadittaisiin jokaiselta uuteen integraatioprosessiin osallistuvalla maalla. Mitä enemmän euroalueelle ja EU:lle kirjoitetaan sääntöjä, sitä enemmän näiden sääntöjen rikkomisia todennäköisesti tulee, ja ne tekevät yhteisöstä yhä enemmän konfliktisen ja lisäävät tuhoutumisen vaaraa.

Konservatiivisesti arvioituna ehdotukset uudenlaisen yhteisön luomiseksi kyseenalaistavat liikaa perinteisiä instituutioita ja arvoja, muun muassa jäsenvaltioiden suvereniteettia. Konservatiivisen ajattelun tarkoitus ei kuitenkaan ole vastustaa kaikkea muutosta, vaan pitää yllä vallitsevaa yhteiskunnallista tilannetta, koska se on tuttu ja hyväksi havaittu. (Luoma-aho 2012, 57.)

9. Johtopäätökset

On selvää, että Eurooppaan on rakennettu toisen maailmansodan jälkeen uudenlaista poliittista toimijaa, jonka alkuperäisenä lähtökohtana on ollut sodan uhan estäminen. Olen tutkielmassani osoittanut, että euroa kehittämällä rakennetaan yhä tiiviimpää yhteisöä Eurooppaan, mikä toteutetaan integraatiodiskurssiin, rakennemuutosdiskurssiin sekä diskurssiin oikeudenmukaisemmasta yhteiskunnasta vetoamalla.

Tässä luvussa kokoan yhteen keskeisimmät johtopäätökseni, jotka liittyvät ensinnäkin siihen, että eurooppalaista yhteiskuntaa halutaan rakentaa yhteisvaluutta euro edellä, ja toisekseen siihen, että Euroopassa eletään erittäin mielenkiintoisia aikoja, minkä vuoksi tulevaisuuden arvioiminen on hyvin hankalaa. Useammista eri seikoista riippuvat muutokset voivat muuttaa Euroopan unionia moneen eri suuntaan.

9.1. Eurooppaa halutaan rakentaa yhteisvaluutta edellä

Tarkoitukseni ei ole ollut tutkielmassani väittää, että euron kehittämisen myötä syntyisi väistämättömästi uusi valtio, mutta olen osoittanut jäsenvaltioiden yläpuolella olevan erillisen yhteisön vahvistumisen ja uudenlaisen yhteisön luomisen tapahtuvan kehittämällä yhteisvaluutta euroa Euroopan integraation kovana ytimenä. On syytä huomata, että Euroopan unionilla on jo nykyään useita valtiollisia piirteitä, mutta se ei siitä huolimatta täytä täysin liittovaltioille annettuja tunnuspiirteitä. Tapio Raunio on nähnyt Euroopan unionin valtioliiton ja liittovaltion välimuotona (Raunio 2002). Olen tullut itse samaan lopputulokseen, että Euroopan unioni on edelleen valtioliiton ja liittovaltion välimuoto, mutta mitä enemmän yhdentäviä toimenpiteitä tehdään, sitä lähemmäksi liittovaltiota yhteisö muokkautuu.

Euroopan unionin kehittämisessä on siirrytty 1900-luvun sodan ehkäisemisen narratiivista kohti taloudellista narratiivia, jonka taustatekijöinä voidaan nähdä myös politiikan taloudellistuminen sekä taloustieteen merkityksen kasvu poliittisessa päätöksenteossa. Kun 1900-luvulla puhuttiin paljon perinteisen turvallisuuden merkityksestä eurooppalaisille valtioille, on 2000-luvun keskustelu siirtynyt yhä enemmän taloudellisen oikeudenmukaisuuden takaamiseen sekä taloudellisesta turvallisuudesta keskustelemiseen. Sota on nykyeurooppalaisille sen verran kaukainen asia, että uutta kosketuspintaa on löydettävä muun muassa työpaikkojen takaamisesta ja sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta.

Euro oli suuri harppaus siihen liittyneille valtioille, ja yhteisvaluutan perustamishetkellä tiedettiin varsin hyvin, että kyseessä oli poliittinen hanke, johon sisältyi suuria taloudellisia riskejä. Nuo riskit realisoituivat eurokriisin kautta, ja yhteisvaluutta on saanut osakseen kovaa kritiikkiä niin jäsenvaltioiden kansalaisilta kuin taloustieteen nobelisteilta. Siitä huolimatta EU-johtajat eivät näytä menettäneen uskoaan euron mahtiin. Pikemminkin voidaan sanoa, että EU-johtajien näkökulmasta eurokriisi kertoi siitä, että huomattavasti enemmän on tehtävä, jotta yhteisvaluutta saadaan toimivaksi. Tämän EU-johtajat haluavat toteuttaa eurooppalaisia talouksia lähentämällä sekä lisäämällä valvontaa, lainsäädäntöä sekä yhdessä tehtävien päätösten määrää muun muassa jäsenvaltioiden talousarvioiden koordinoinnin suhteen.

Euron kautta tapahtuvan yhteiskuntakehityksen on tarkoitus toteutua jäsenvaltioiden taloudellisen lähentymisen kautta, mikä aiheuttaisi painetta lähentyä myös muilla politiikan osa-alueilla. Käytännössä tämä yhteiskuntakehitys ja integraatio on tarkoitus toteuttaa erilaisten lainsäädännöllisten hankkeiden sekä uusien yhteisten eurooppalaisten rakenteiden kautta. Tämän kehityksen tavoitteena on vauraampi ja oikeudenmukaisempi yhteiskunta, jossa päätökset tehdään nykyistä enemmän yhdessä, ja jolla on entistä uskottavampi ulkoinen edustus maailmanpoliittisella näyttämöllä. On hyvä pitää mielessä että, kun sanomme kyllä voimakkaammalle EU:lle, kannatamme samalla joko tiedostaen tai tiedostamatta voimakkaampaa kansainvälistä toimijaa, joka ottaa osaa maailmanpolitiikkaan.

EU-johtajien puhe siis toistaa integraation merkitystä, ja heidän retoriikkansa tavoitteena on lisätä Euroopan integraatiota ja kasvattaa Euroopan unionin painoarvoa niin sisäisissä kuin ulkoisissa asioissa. EU-johtajien retoriikka yhteisvaluutta euron kehittämistä on lisäksi monella tavalla tunteisiin vetoavaa, ja siinä on nähtävissä edistyksen ideaan liittyviä piirteitä. Euron sekä talous- ja rahaliiton nähdään olevan jatkuvassa liikkeessä kohti jotain parempaa, ja usein kohti jotain sellaista mistä ei ole paluuta. Jokainen yhdentymisaskel on valmistautumista seuraavaan yhdentymisaskeleeseen, ja tarkoituksena on edetä kohti jotain lopullista päämäärää. Yhteisvaluutan kehittäminen on siis tavallaan EU:n yhteinen matka, kohti parempaa huomista.

Vaikka EU ei ole valtio eikä myöskään kansainvälinen organisaatio, sitä on rakennettu monella tavalla kuten kansallisvaltioita myytteihin ja syntylegendoihin perustuen. Myös eurolle luotua menestystarinaa voidaan pitää nuoresta iästään huolimatta tällaisena kansallismyyttinä. EU:ta voidaan siis sanoa kehitettävän uskoon perustuvana yhteisönä, mutta sen ongelmaksi muodostuu ainakin toistaiseksi yhteisen eurooppalaisen kansalaisuuden puute. Keskeisinä syinä kansalaisuuden puuttumiseksi voidaan nähdä yhteisen kielen ja tiedonvälityskanavien puutos sekä EU:n ja sen

kansalaisten etäisyys toisistaan. EU on kuitenkin pyrkinyt tällaista kansalaisuutta ylhäältä käsin rakentamaan, mutta toistaiseksi unionin alueella asuvat ihmiset ovat kuitenkin samaistuneet enemmän kansallisvaltioiden kansallisuuksiin ja myytteihin.

Olen havainnollistanut tutkielmassani, että klassiset yhteiskuntasopimusteoriat pystyvät antamaan meille ymmärrystä Euroopan integraatiosta ja siitä, millaista yhteisöä integraatiolla tavoitellaan. Ne eivät kuitenkaan täysin pysty vastaamaan siihen, kuinka jäsenvaltioiden oma suvereniteetti ja EU:n kanssa jaettu yhteinen suvereniteetti suhtautuvat toisiinsa. Yhteiskuntasopimusteorioiden pohjalta eurooppalainen yhteiskunta pyrkii turvaamaan jäseniensä turvallisuuden niin sotaa kuin taloudellista ahdinkoa vastaan sekä turvaamaan kansalaisten ja jäsenvaltioiden omistusoikeuden. Jos EU:ta ei perusteta liittovaltioksi siten, että se pystyisi suoranaisesti itse lisäämään omaa valtaansa ja sillä olisi oma perustuslaki, voidaan sitä kutsua jonkinlaiseksi yhteiskuntien yhteiskunnaksi tai kansakuntien yhteiskunnaksi.

EU-johtajien esittämät tavoitteet ovat kunnianhimoisia ja niiden toteuttamisella luotaisiin EU:sta yhä tiiviimpää yhteisöä, mutta näiden tavoitteiden realistisuudesta nykyisessä Euroopan poliittisessa tilanteessa voi olla montaa mieltä. Osa tavoitteista on toki jo toteutunut, ja osa niistä tulee toteutumaan. Mutta koko vision toteuttaminen voi osoittautua mahdottomaksi tai ainakin hyvin haastavaksi.

9.2. Tulevaisuus on avoin kirja

Euroopan integraation on sanottu edenneen historian saatossa kriisien kautta, eikä EU:lla ole tällä hetkelläkään helpoimmat ajat käsillä. Tällä hetkellä keskeisiä kysymyksiä ovat muun muassa Brexit, pakolaispolitiikka sekä populististen puolueiden kannatuksen nousu ympäri Euroopan.

Ison-Britannian päädyttyä eroamaan EU:sta on aloitettu neuvottelut eron toteuttamisen yksityiskohdista. Tämä on Euroopan unionille ja sen uskottavuudelle kova kolaus, koska Ison-Britannian eroneuvottelut ovat osoitus siitä, että unionista todella voi erota. Jean-Claude Juncker on toivonut, että Iso-Britannia voisi jonain päivänä liittyä takaisin unioniin, mutta toisaalta arvioi käynnissä olevista eroneuvotteluista tulevan tiukat tai epäonnistuneet (Politico 2017a ; Politico 2017b). Jos Ison-Britannian ero EU:sta osoittautuu onnistuneeksi, se voi houkutella muitakin valtioita jättämään unionin. Brexitistä voi siis tulla joko rohkaiseva tai varoittava esimerkki EU:sta eroamisesta. Selvää kuitenkin on, että elämä jatkuu Isossa-Britanniasta EU:sta eroamisesta huolimatta.

Euroopan unionin tulevaisuus on avoinna myös siitä syystä, että euroskeptiset ja populistiset puolueet ovat olleet nousussa ympäri Euroopan. Euroskeptismin nousu kumpuaa kansalaisten tyytymättömyydestä harjoitettuun politiikkaan, ja se saa EU:n syystäkin varuilleen, mutta jää nähtäväksi onko sillä käytännönvaikutuksia EU:n sisäiseen politiikkaan. Toisaalta Euroopassa on vallassa myös useita federalistisia tai euronationalistisia puolueita, joiden tavoitteena on rakentaa EU:sta liittovaltio. Hyvä esimerkki tästä kaksijakoisuudesta on Ranskan kevään 2017 presidentinvaalit, joiden toiselle kierrokselle pääsivät perinteisten valtapuolueiden ulkopuolelta tulevat Kansallisen rintaman (Front National) Marine Le Pen ja Liikkeelle-järjestön (En Marche!) Emmanuel Macron. Le Pen kannattaa Ranskan eroamista eurosta ja haluaa lopettaa pakolaisten vastaanottamisen, kun taas Macron on enemmän joko nykymallisen EU:n tai syvemmän integraation kannattaja. (Yle 2017.)

Euroopan unionissa on havaittu, että EU:n olemassaolo on kyseenalaistettu monesta eri syystä, ja osittain tästäkin syystä Euroopan komissio on keväällä 2017 julkaistussa valkoisessa kirjassa esittänyt EU:ssa jatkavien jäsenvaltioiden keskusteltavaksi viisi erilaista skenaariota siitä, millaisena EU:ta voitaisiin kehittää tulevilla vuosikymmenellä. Ensimmäisessä skenaariossa jatkettaisiin entiseen tapaan, toisessa sisämarkkinat asetetaan etusijalle, kolmannessa halukkaat tekevät enemmän yhdessä, neljännessä tehdään vähemmän mutta tehokkaammin ja viidennessä tehdään paljon enemmän asioita yhdessä. (Euroopan komissio 2017.) Viidennen skenaarion osalta on talous- ja rahaliiton osalta todettu seuraavasti: ”Kesäkuussa 2015 laaditun viiden puheenjohtajan raportin mukainen talous-, rahoitus- ja fiskaaliunioni toteutuu” (Euroopan komissio 2017, liite 2).

On hyvin todennäköistä, että moniaikainen kehittyminen Euroopan integraatiossa on tulevaisuudessakin johtava trendi, ja toisaalta Ison-Britannian EU-eron myötä integraatioprosessista tulee kahteen suuntaan kulkeva. Tulevien vuosien kehitys tulee kuitenkin näyttämään tarkemmin, kuinka hyvin EU pystyy vastaamaan käsillä oleviin haasteisiin, ja pystyykö se tarjoamaan jäsenmailleen ratkaisuksi muuta kuin lisää yhdentymistä ja ylikansallista sääntelyä. Nyt on syytä käydä Euroopassa syvemmät keskustelut siitä, mihin suuntaan EU:ta halutaan kehittää. Tuohon keskusteluun pitäisi vihdoin saada osallistumaan myös jäsenvaltioiden kansalaiset, joihin EU:n kehityksellä tulee olemaan väistämättömät vaikutukset.

Elämme EU:n ja yhteisvaluutta euron suhteen merkittäviä ja kenties jopa kohtalokkaita vuosia.

10. Tutkielman merkitys

Tässä luvussa kerron, minkälaisen merkityksen näen tutkielmallani ja sen tuloksilla olevan politologiselle tiedeyhteisölle, ja millaisia mahdollisia jatkotutkimusmahdollisuuksia tekemäni tutkielma tarjoaa.

Tutkielmani ei sinänsä tuo välttämättä paljoo uutta tietoa tiedeyhteisön käyttöön, mutta se pystyy herättämään keskustelua Euroopan unionin ja yhteisvaluutta euron tulevaisuuden visioista, ja siitä kuinka niiden kehittämällä pyritään luomaan uudenlaista järjestelmää. Samalla se tuo hieman uutta näkökulmaa EU-tutkimuksen tämänhetkiseen luonteeseen erityisesti Suomessa. Meidän ei tulisi pitää yhteisvaluuttaa ja EU:ta itsestään selvinä rakenteina, jotka ovat väistämättä parempia kuin kansallisvaltiot. Joissakin tilanteissa EU:n toiminta on jopa selvästi heikompaa, eikä se pysty samalla tavalla vastaamaan ilmeneviin haasteisiin kuin kansallisvaltiot. Tiedeyhteisön tulee uskaltaa purkaa kaikki rakenteet mahdollisimman avonaisiksi, jotta se voi tarjota yhä parempaa ymmärrystä ympäröivästä maailmasta.

Olen myös pyrkinyt avaamaan uutta keskustelua yhteisvaluutta euron poliittisesta luonteesta. Euron poliittisuutta on kyllä suomalaisessa mediassa ja tutkimuksissa käsitelty, mutta sitä ei ole ollut tapana purkaa sen tarkemmin osiin, ja sitä kautta osoittaa kuinka se poliittisuus ilmenee. Euroa pidetään yleensä pelkästään rahayksikkönä, jolla hoidetaan talouden tapahtumia, mutta kuten olen pyrkinyt muistuttamaan, on raha jo itsessään poliittinen väline. Tällä on tapana keskusteluissa yleensä unohtua luultavasti siitäkin syystä, että raha on meille hyvin arkipäiväistynyt vaihdannan väline. Emme kaupassa käydessämme tule edes ajatelleeksi, kuinka rahaa luodaan tai mihin rahan arvo oikeastaan perustuu.

Elämme nykyään hyvin hektisessä maailmassa, jossa yksittäiset poliittiset päätökset nousevat nopeasti esille, ja katoavat yhtä nopeasti meidän muististamme. Euroopan integraatio on etenkin sellainen prosessi, että sen tutkiminen vaatii pitkäjänteisyyttä, ja tutkijan on pyrittävä löytämään iso kuva siitä valtavasta informaatiomäärästä, joka meillä on nykyaikana saatavillamme. Yksittäisten uutisten kiinnostuksen sijasta meidän tulisi pyrkiä hahmottamaan laaja kuva tapahtumista. Siinä suhteessa tiedeyhteisöllä on keskeinen rooli, että se saisi välitettyä tuon suuren kuvan suuremmalle yleisölle, eikä sen tekemät havainnot jäisi ainoastaan tutkijoiden keskinäiseksi keskusteluksi.

Tutkielmani keskeisimpänä antina voi pitää sitä, että osoitan EU-johtajien luovan erilaisilla diskursiivisilla valinnoilla Eurooppaan ennennäkemätöntä yhteisöä, tai ainakin tavoittelevan sellaisen synnyttämistä. Tämän suhteen olen osoittanut, että euron kehittämällä on keskeinen merkitys myös

koko yhteiskunnan kehittymisen kannalta. Tutkielmani osoittaa myös sen, että klassisilla yhteiskuntasopimusteorioilla sekä konservatiivisella ajattelulla pystyy yhä kuvailemaan Euroopan integraation kautta luotavaa yhteisöä. Lisäksi tutkielmani osoittaa myös sen, kuinka moniulotteinen ja haastava tutkimuskohde Euroopan integraatio on.

Uusia tutkimuskohteita ja tutkimuksellisesti mielenkiintoisia aiheita nousi tutkielman tekemisen aikana mieleeni useita. Tarkalleen omaan tutkielmaani liittyen voisi tutkia muun muassa sitä, kuinka euroa tullaan tulevaisuudessa käytännössä kehittämään, ja kuinka EU-johtajien toiveet näkyvät käytännön päätöksenteossa. Lisäksi voisi pyrkiä tutkimaan esimerkiksi väitöskirjassa laajempaa määrää EU-johtajien puheita, asiakirjoja ja kirjoituksia, jotta voisi pyrkiä laajemmin yleistämään kyseistä ilmiötä.

Toisena tutkimuskohteena heräsi ajatus tutkia koko rahajärjestelmää sekä siihen liittyvää poliittista ulottuvuutta ja luottamusperusteisuutta. Rahajärjestelmän poliittisuutta voisi tutkia muun muassa siitä näkökulmasta, että ovatko nykyiset talouden kriisit yhä enemmässä määrin myös koko rahajärjestelmän kriisejä. Toisaalta voisi olla kiinnostavaa tutkia myös rahan poliittishistoriallista merkitystä juuri kansakuntien ja valtioiden muovaajana. Tällainen tutkimuskohde voisi olla esimerkiksi rahajärjestelmien poliittinen merkitys Suomen valtion rakentajana. Mielenkiintoisen tästä tutkimuskohteesta tekisi muun muassa se, että Suomen alueella on käytetty historian saatossa hyvin erilaisia rahoja, mutta lopulta itsenäistyminen tapahtui oman valuutan ollessa käytössä.

Myös teoreettisemman puolen tarkastelulle olisi politiikkatieteellisessä yhteisössä ja poliittisessa filosofiassa tarvetta. Kuten useat tutkijat ovat sanoneet, tulisi EU:ta kuvaamaan saada uusia malleja, koska EU ei ole toistaiseksi valtio, mutta se ei ole myöskään kansainvälinen foorumi. Tähän tarvittaisiin omanlaista yhteiskuntasopimusteoria-mallia, joka pystyisi vastaamaan kysymykseen siitä, mitä on olemassa globaalien ja paikallisten välillä, ja kuinka tuollainen välimuoto syntyy. Uuden mallin tulisi pyrkiä vastaamaan myös kysymykseen suvereniteetin osittaisesta luovuttamisesta, eli siitä kuinka voi luovuttaa pois suvereeniuttaan pysymällä silti ainakin jossain määrin suvereenina. Tiedeyhteisön tulee olla hereillä myös sen suhteen, että kuinka pitkään EU:sta voidaan puhua valtioiden liittona. Onko liittovaltiota esimerkiksi erikseen perustettava erillisellä perustuslailla, jos perussopimukset ja perusoikeuskirja ajavat jo hyvin pitkälle samaa roolia.

Kun EU elää tällä hetkellä valtavassa muutoksessa, on täysin selvää, että tiedeyhteisöltä ei työt sen tutkimisessa tule loppumaan. Tiedeyhteisön tulee uskaltaa kohdistaa tutkimusintressinsä monipuoliseen kohteeseen päättäväisesti, ja ymmärrettävä Euroopan unionin merkityksellisyys koko poliittisessa järjestelmässä.

Lähdeluettelo

Primaariaineisto

Euroopan komissio (2015), *Euroopan talous- ja rahaliiton viimeistely*. ladattavissa suomeksi <http://www.consilium.europa.eu/fi/policies/emu-report-2015/> (haettu 7.5.2017).

Lähteet

Bagus, Philipp (2011) *Euro eksyksissä: Yhteisvaluutta nykymuodossaan on itsetuhoinen järjestelmä*. Helsinki: Eetos Kustannus.

Carr, Edward Hallett (2001) *The Twenty Years' Crisis*. New York: PALGRAVE.

Clerc, Louis & Elo, Kimmo (2014) *Aatteesta instituutioksi: Euroopan unionin historia ja rakenteet*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Ehrnrooth, Jari (2001) Once Upon a Time There Was a United Europe. Teoksessa Ehrnrooth, Jari & Kauppi, Niilo (toim.) *Europe in flames*. Helsinki: Helsinki University Press, 218-225.

Euractiv (2016), *Nobel economics prize winner: 'The euro was a mistake'*. 6.12.2016, <http://www.euractiv.com/section/euro-finance/news/economic-nobel-prize-winner-the-euro-was-a-mistake/> (Haettu 7.5.2017).

Euroopan komissio (2017), *VALKOINEN KIRJA EUROOPAN TULEVAISUUDESTA: Pohdintaa ja skenaarioita: EU27 vuoteen 2025 mennessä*. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/valkoinen_kirja_euroopan_tulevaisuudesta_fi.pdf (Haettu 7.5.2017).

EUR-lex (2017a), *Demokratiavaje*. http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/democratic_deficit.html?locale=fi (Haettu 7.5.2017).

EUR-Lex (2017b), *Vakaus- ja kasvusopimus*. http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/stability_growth_pact.html?locale=fi (Haettu 7.5.2017).

Euroopan parlamentti (2017), *Makrotalouden valvonta*. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/fi/displayFtu.html?ftuld=FTU_4.2.2.html (Haettu 7.5.2017).

Euroopan unioni (2014) *TALOUS- JA RAHALIITTO: Vahvempi talous - vahvempi unioni*. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

Euroopan unioni (2017), *EU:n oikeus*. https://europa.eu/european-union/law_fi (Haettu 7.5.2017).

Euroopan unionin neuvosto (2015), *Pankkiunioni: yhteinen kriisinratkaisurahasto voimaan aikataulussa 1. tammikuuta 2016*. <http://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2015/11/30-banking-union-single-resolution-fund-for-1-january-2016/> (Haettu 7.5.2017).

Euroopan unionin perusoikeuskirja (2000), http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_fi.pdf (Haettu 7.5.2017).

Eurooppa-neuvosto & Euroopan unionin neuvosto (2016), *Euroopan unioni – oikeuden unioni (juliste)*. <http://www.consilium.europa.eu/fi/documents-publications/publications/2016/european-union-a-union-of-law/> (Haettu 7.5.2017).

Eurooppatiedotus (2014) *EU-perusteos*. Kuopio: Kirjapaino Grano Oy.

Gerrard, Graeme (1994) Rousseau, Maistre and the Counter-Enlightenment. *History of Political Thought* 15, 97-120.

Haas, Ernst Bernard (1968) *The Uniting Europe: Political, Socia and Economic Forces 1950-1957*. Stanford CA: Standford University Press.

Hast, Susanna (2009). Identiteetin, tunnustamisen ja toimijuuden politiikka Euroopan unionin Venäjä-diskurssissa. Teoksessa Koikkalainen, Petri & Krause, Sam (toim.) *Miksi Pluto ei ole planeetta? – Johdatuksia politiikan tutkimiseen*, s.351-364. Rovaniemi: P.S.C Inter.

Helsingin Sanomat (2017a), *Euroalueen työttömyys vähäisintä yli seitsemään vuoteen*. 10.1.2017 <http://www.hs.fi/paivanlehti/10012017/art-2000005037976.html> (Haettu 7.5.2017).

Helsingin Sanomat (2017b), *Neuvottelut Kreikan hätärahoituksesta jatkuvat – tuloksia luvassa lähiaikoina*. 21.2.2017 <http://www.hs.fi/paivanlehti/21022017/art-2000005095406.html> (Haettu 7.5.2017).

Helsingin Sanomat (2017c), *Britannian parlamentti antoi pääministeri Theresa Maylle luvan käynnistää brexit-neuvottelut*. 13.3.2017 <http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005125729.html> (Haettu 7.5.2017).

Hetemäki, Martti (1996) Totuus EMUsta? *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 92:3, 280-287.

Hetemäki, Martti (2015) Eurokriisin syyt ja euroalueen tulevaisuus. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 111:1, 17-39.

Hinarejos, Alicia (2015) *The Euro Area Crisis in Constitutional Perspective*. New York: Oxford University Press.

Hobbes, Thomas (1999) *Leviathan eli kirkollisen ja valtiollisen yhteiskunnan aines, muoto ja valta*. Suomentanut Tuomo Aho. Tampere: Vastapaino.

Immonen, Ulla (2016) Kahteen suuntaan kulkeva EU. Teoksessa Jyrki Karvinen (toim.) *Järjestyksiä Euroopan unionissa*. Jyväskylä: Docendo Oy, 63-75.

Iso-Markku, Tuomas (2015) EU turvallisuuden tuottajana: Suomi luottaa keskinäisen avunannon lausekkeeseen, mutta sillä ei ole harhakuvitelmia EU:n yhteisestä turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta. *FIIA Comment 4/2015*. Ulkopoliittinen instituutti.

Jakonen, Mikko & Korvela, Paul-Erik (2011) Demokratia ilman kansaa. *Politiikka* 53:2, 95-105.

Jokela, Juha; Kotilainen, Markku; Tiilikainen, Teija & Vihriälä, Vesa (2014). *EU:n suunta – Kuinka tiivis liitto?* Helsinki: Taloustieto Oy.

Juncker, Jean-Claude (2015), *Unionin tila 2015: Rehellisyyden, yhtenäisyyden ja solidaarisuuden aika*. 9.9.2015 http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-15-5614_fi.htm (Haettu 7.5.2017).

Kauppi, Niilo (2002) EU-keskustelun vaikeudesta. *Politiikka* 44:3, 201-202.

Koikkalainen, Petri & Krause, Sam (2009). Poliitiikan tutkimuksen termejä. Teoksessa Koikkalainen, Petri & Krause, Sam (toim.) *Miksi Pluto ei ole planeetta? – Johdatuksia politiikan tutkimiseen*, s.351-364. Rovaniemi: P.S.C Inter.

Komission päätös (2015), *KOMISSION PÄÄTÖS (EU) 2015/1937, annettu 21 päivänä lokakuuta 2015, riippumattoman neuvoa-antavan Euroopan finanssipoliittisen komitean perustamisesta*. <http://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2015/1937/oj/fin/pdf/a1a> (Haettu 7.5.2017).

Korkman, Sixten (2012) *Talous ja utopia*. Jyväskylä: Docendo Oy.

Korkman, Sixten (2013) *Euro: Valuutta vailla valtiota*. Helsinki: Taloustieto Oy.

Krugman, Paul (2015), *Europe's Impossible Dream*. 20.7.2015 https://www.nytimes.com/2015/07/20/opinion/paul-krugman-europes-impossible-dream.html?_r=0 (Haettu 7.5.2015)

Kylliäinen, Petri (2014), *Aikakäsitykset ja tulevaisuudentutkimus*. Teoksessa Rauli Mickelsson (toim.) *Poliittinen vaikuttaminen tulevaisuudessa*. Turku: Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia ja Turun yliopiston politiikan tutkimuksen laitos.

Lebrun, Richard (1996) ks. Maistre (1996).

- Libera (2014) *Euron tulevaisuus: Suomen vaihtoehdot*. Helsinki: Ajatuspaja Libera.
- Linden, Sakari (2016) *Integraatio vastatulessa: kuinka Brexit ja Trump-ilmio haastavat globalisaation ja federalismin*. Helsinki: Suomen Perusta.
- Lindroos, Kia & Palonen, Kari (2000) Aika politiikan kohteena. Teoksessa Lindroos, Kia & Palonen, Kari (toim.) *Politiikan aikakirja: Ajan politiikan ja politiikan ajan teorisointia*. Tampere: Vastapaino
- Lissabonin sopimus, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=OJ:C:2007:306:TOC> (Haettu 7.5.2017).
- Locke, John (1995) *Tutkielma hallitusvallasta*. Suomentanut Mikko Yrjösuuri. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Luoma-aho, Mika (2002) *Europe as a living organism: Organicist symbolism and political subjectivity in the new Europe*.
- Luoma-aho, Mika (2012) Mitä totuuden jälkeen? Ajatuksia konservatismista maallistuneessa yhteiskunnassa. *Niin & Näin* 4/12, 51-58.
- Maastrichtin sopimus, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=uriserv:xy0026> (Haettu 7.8.2017).
- Maistre, Joseph de (1994) *Considerations on France*. Englanniksi kääntänyt Richard Lebrun. Cambridge : Cambridge University Press.
- Maistre, Joseph de (1996) *Against Rousseau*. Englanniksi kääntänyt Richard Lebrun. Quebec: McGill Queen University Press.
- Menger, Carl (1892) *The Origins of Money*. Auburn: Ludwig von Mises Institute.
- Minkkinen, Petri & Patomäki, Heikki (1997) *Yhdentymisen ja rahaunionin politiikkaa: Suomi ja Emu globaalissa poliittisessa taloudessa*. Helsinki: Kirjapaino Oy Like.
- Moisio, Sami (2003) Suomen poliittismaantieteellisen aseman tutkimus – muuan näkökulma Euroopan ytimeen. *Kosmopolis* 33:3, 49-59.
- Mäkinen, Katja (2012) *Ohjelmoidut eurooppalaiset: Kansalaisuus ja kulttuuri EU-asiakirjoissa*. Jyväskylä: Bookwell Oy.
- NATO (2017), *Relations with the European Union*. 30.3.2017 http://www.nato.int/cps/in/natohq/topics_49217.htm (Haettu 7.5.2017).
- Oikeusministeriö (2005) *Kohti aktiivista kansalaisuutta: Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan raportti*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Patomäki, Heikki (2012) *Eurokriisin anatomia: Mitä globalisaation jälkeen?* Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009.) *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Politico (2017a), *Jean-Claude Juncker hopes UK rejoins EU*. 10.3.2017 <http://www.politico.eu/article/jean-claude-juncker-hopes-uk-rejoins-eu/> (Haettu 7.5.2017).
- Politico (2017b), *Merkel 'angry' with Juncker's Brexit antics*. 6.5.2017 <http://www.politico.eu/article/angela-merkel-angry-jean-claude-juncker-brexit-antics/> (Haettu 7.5.2017).
- Pursiainen, Heikki (2016), *Ilman valtiota en olisi mitään*. 11.12.2016 <http://www.libera.fi/blogi/ilman-valtiota-en-olisi-mitaan/> (Haettu 7.5.2017)
- Raunio, Tapio (2002) *Liittovaltiot: Federalismin teoria ja arki*. Helsinki: Gaudeamus Kirja. Yliopistokustannus University Press Finland Ltd. HYY Yhtymä.
- Raunio, Tapio & Setälä, Maija (2003) Toimivallan jakautuminen EU:ssa – demokraattiset ihanteet ja liittovaltioiden todellisuus. *Kosmopolis* 33:3, 29-48.

- Raunio, Tapio & Saari, Juho (2006) *Eurooppalaistuminen: Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*. Helsinki: Gaudeamus Kirja. Yliopistokustannus University Press Finland Ltd. HYY Yhtymä.
- Raunio, Tapio & Wiberg, Matti (1999) Valtaa eurokansalle. *Politiikka* 41:3, 155–167.
- Rehn, Olli (2012) *Myrskyn silmässä*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Rousseau, Jean-Jacques (1762) *The Social Contract*. Englanniksi kääntänyt G. D. H. Cole.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto* [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> (Haettu 7.5.2017).
- Saastamoinen, Kari (1998) Yhteiskuntasopimusteoriat. Teoksessa Korkman, Petter & Yrjönsuuri, Mikko (toim.) *Filosofian historian kehityslinjoja*. Helsinki: Gaudeamus Kirja / Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd.
- Sandholtz, Wayne & Sweet, Alec (1998) Integration, Supranational Governance, and the Institutionalization of the European Polity. Teoksessa Sandholtz, Wayne & Sweet, Alec (toim.) *European Integration and Supranational Governance*. New York: Oxford University Press.
- Seppänen, Esko (2012) *Emumunaus*. Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Seppänen, Esko (2013), *Omertan liitto, totta vai tarua?* 26.10.2013 <http://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3069248-omertan-liitto-totta-vai-tarua> (Haettu 7.5.2017)
- Simmel, Georg (1997) *Rahan filosofia*. Lyhentäen suomentanut Panu Turunen. Turku:Doroga. Alkuteos: Philosophie des Geld (1900).
- Sorsa, Ville-Pekka (2014), *Politiikan ja talouden rajanvedoista ja faktoista*. 5.3.2014 <http://www.poliittinentalous.fi/politiikan-ja-talouden-rajavedoista-ja-faktoista/> (Haettu 7.5.2017).
- Sopimus Euroopan vakausmekanismista (2012), http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2012/20120075/20120075_2 (Haettu 7.5.2017).
- Stubb, Alexander, *”Liittovaltiona EU olisi nykyistä demokraattisempi”*, Helsingin Sanomat 9.5.2001.
- Suomen Perusta (2013) *Miten euroalue kehittyy?* Helsinki: Suomen Perusta.
- Taalas, Janne (2001) Muistiinkirjaamisesta kriittisiin tulkintoihin – katsaus integraatiohistorian poliittisuuteen. *Politiikka* 43:4, 318-332.
- Taloussanomien (2015), *Draghi muistutti: Euroa ei voi perua*. 24.9.2014, <http://www.taloussanomien.fi/porssi/2014/09/24/draghi-muistutti-euroa-ei-voi-perua/201413237/170> (Haettu 7.5.2017).
- Teivainen, Teivo (2002) *Enter economism, exit politics: Experts, economic policy and the damage to democracy*. Lontoo: Zed Books Ltd.
- The Independent (2016), *Euro founding father says eurozone's lack of exit strategy was a mistake*. 7.11.2016 <http://www.independent.co.uk/news/business/news/eurozone-euro-collapse-mistake-exit-strategy-ecb-single-currency-a7402341.html> (Haettu 7.5.2017).
- The Telegraph (2016), *Joseph Stiglitz: 'The EU's monetary union was the mistake'*. 4.9.2016. <http://www.telegraph.co.uk/business/2016/09/04/joseph-stiglitz-monetary-union-was-the-mistake/> (Haettu 7.5.2017).
- Tuomala, Matti (2014) Ulos eurokriisistä, mutta mihin? Teoksessa Kajanoja, Jouko & Taipale, Kaarin (toim.) *Euroopan mahdollisuus*. Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Tuori, Kaarlo & Tuori, Klaus (2015) *The Eurozone Crisis: A Constitutional Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

Turun Sanomat (2014), *Euro on Draghille ikuinen valuutta*. 27.11.2014

<http://www.ts.fi/uutiset/talous/705641/Euro+on+Draghille+ikuinen+valuutta> (Haettu 7.5.2017).

Valtiovarainministeriö (2012), *Suomi hyväksyy Euroopan vakaustekniikan perustamisen*. 28.6.2012

http://vm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/suomi-hyvaksyy-euroopan-vakaustekniikan-perustamisen (Haettu 7.5.2017).

Vauhkonen, Jouni (2000) Tulevaisuus ja edistyksellisyys: Ajan ulottuvuudet Bertrand de Jouvenelin mukaan. Teoksessa Lindroos, Kia & Palonen, Kari (toim.) *Politiikan aikakirja: Ajan politiikan ja politiikan ajan teorisointia*. Tampere: Vastapaino

Yle (2013), *Euroopan integraatio on ennen kaikkea rauhanaate*. 4.9.2013

<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2013/09/04/euroopan-integraatio-ennen-kaikeaa-rauhanaate> (Haettu 7.5.2017).

Yle (2017), *Ranskan vaalien tulos varmistui: Macron ja Le Pen toiselle kierrokselle*. 24.4.2017 <http://yle.fi/uutiset/3-9578262> (Haettu 7.5.2017).

Yrjönsuuri, Mikko (1995) ks. Locke, John (1995)

Žižek, Slavoj (2009) *Pehmeä vallankumous: Psykoanalyysi, taide, politiikka*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press / Oy Yliopistokustannus, HYY-yhtymä.